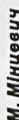

3 (25)

Cena 1,20 zł (12.000 zł)

PL ISSN 1230-2759 Nr indeksu 367214

Miejska Biblioteka Publiczna
w Białym Podlasku
DZIAŁ WIDZY O REGIONIE
ul. 20 Stycznia 12a
21-500 Białopole
tel. 83 341 64 52
regional@mbp.org.pl

Dzieje cerkwi w Orli

Козак од'їжджає, Черемшина

Слова М. Юрійчука

Музика В. Михайлюка

Народна пісня

Швиденько

Козак од'їжджає,
Дівчинонька плаче:
«Куди їдеш, козаче?
Козаче-соболію,
Візьми мене із собою
На Україну далеку!»

«Дівчинонько мила,
Що ж будеш робити
На Україні далекій?»
«Буду хусти прати,
Зеленого жита жати
На Україні далекій!»

«Дівчинонько мила,
Що ж будеш ти їсти
На Україні далекій?»
«Сухарі з водою,
Аби серце, з тобою
На Україні далекій!»

«Дівчинонько мила,
Де ж будеш ти спати
На Україні далекій?»
«В степу, під вербою,
Аби, серце, з тобою
На Україні далекій!»

Кожні три останні рядки повторюються!

Помірно

Знов зозулі голос чути в лісі,
Ластівки гніздечко звили в стрісі.
А вівчар жене отару плаєм,
Тьохнув пісню соловей за гаєм.

Приспів:

Всюди буйно квітне черемшина,
Мов до шлюбу вбралася калина.
Вівчаря в садочку,
В тихому куточку,
Жде дівчина, жде.

Йшла вона в садок повз осокоори,
Задивилась на високі гори,
Де з беріз спадають чисті роси,
Цвіт калини приколола в коси.

[Приспів]

Вже за обрій сонечко сідає,
З полоними їй вівчар світає:
— Я прийду до тебе, як отару
З водопою зажену в кошару.

[Приспів]

Ось і вечір, вівці біля броду
З Черемошу п'ють холодну воду.
У садочку вівчаря стрічає
Дівчинонька, що його кохає.

[Приспів]

Nad Buhom i Narwoju

Українське пismo Podlasia

Wydaje Związek Ukraińców Podlasia

Skład redakcji: Mikołaj Roszczenko (redaktor naczelny), Jerzy Hawryluk (sekretarz redakcji), Grzegorz Kuprianowicz, Elżbieta Ryżyk, Roman Wysocki.

Współpracownicy: Irena Szeretucha, Andrzej Dawidziuk, Jan Kiryziuk, Michał Mincewicz, Sławomir Sawczuk, Jerzy Wysocki.

Redaktor numeru: Jerzy Hawryluk.

Pismo wydawane przy wsparciu finansowym Ministerstwa Kultury i Sztuki.

Nie wszystkie poglądy wyrażone na łamach naszego pisma są poglądami redakcji. Materiałów nie zamówionych przysyłanych na adres redakcji nie zwracamy. Redakcja zastrzega sobie prawo skrótów oraz zmian tytułów nadawanych tekstów. Redakcja nie odpowiada za treść zamieszczanych reklam i ogłoszeń.

Adres redakcji: „Nad Buhom i Narwoju”, ul. Wido-wska 4, skr. poczt. 77, 17-100 Bielsk Podlaski.

Konto: Związek Ukraińców Podlasia, PBK S.A. Warszawa, Oddział Bielsk Podlaski, 370419-5018-132.

«Св'ято весни»

...весна іде, красу несе,
а в тій красі радіє все...
(О. Олесь)

Після Великодніх Свят, коли сонце щораз міцніше огріває своїми променями сонну ще землю, коли соловей починає свою увертюру а чайка скиглить у небі в розшуках поживи для своїх чаєнят, людина теж не стоїть осторонь. Десь на вулиці або край села щораз частіше лунають дівочі сопрани та альти. Пісні, які найчастіше виконують в народі зуть рогульками. Виспівується їх одної неділі в рік. Це тиждень між Великоднем а Провідною Неділею. В рогульках в основному оспівується весну, набираючи сил природу, радість життя, а з цим пов'язана й любов.

Нав'язуючи до древньої традиції 20 квітня цього року на сцені Гмінного осередка культури в Черемсі можна було почути рогульки у виконанні самодіяльних художніх колективів з Підляшшя. Перегляд рогульок доповнила виставка писанок підляських писанкарів, які владним рухом пензлика могли натішити скромне око запрошених гостей. Усе це відбувалось в рамках „Свята Весни”, організованого Союзом українців Підляшшя.

На свято були запрошені уповноважений Білостоцького воеводи до справ національних меншо-

Закінчення на 4 стор.

Надія Михаловська з Горнувіщини і Ніна Токаюк та її сусідка
— з Микулич

Зміст * Spis treści

НАШЕ СЬОГОДЕННЯ — NASZ DZIEŃ DZISIEJSZY

Іван Бакунович, „Свято весни” —

перегляд рогульок та веснянок Підляшшя	1
З'їзд Союзу українців Підляшшя	2
Постанови З'їзду Союзу українців Підляшшя	2
Realizować politykę i wspierać inicjatywę, rozmowa ze Sławomirem Halickim	6
Jerzy Hawryluk, „Szowiniści” i „ekumeniści”	7
Mikołaj Jakubiuk, <i>Strażakom na chwałę, ludziom na pożytek</i>	8
Więcej życia, rozmowa z Kasią Jalinik	10
Володимир Наконечний, <i>Білосток — „Українці для Лукаша”</i>	11

УКРАЇНА — UKRAINA

J. H., <i>Krzyż Czornobyla</i>	12
Jerzy Hawryluk, <i>Geopolitykanad Dnieprem</i>	13

БЕРЕСТЕЙЩИНА — ZIEMIA BRZESKA

Віра Мурашкевич, <i>І в вас і в нас</i>	15
Роман Висоцький, <i>Новий часопис українців Берестейщини</i>	16

ЦЕРКВА І НАРОД

Двадцять років духовної служби, розмова з о. Михайлом Нігеревичем	17
<i>Сірутські Великдень</i>	18
Ольга Онацік, <i>Велікі нощі і Великдень</i>	19
<i>Великдень в Орехівцях</i>	20
Michał Mincewicz, <i>Dzieje cerkwi w Orli</i>	21
Helena Godun, <i>Tradycja krzyży wotywnych na Św. Górze Grabarce, cz. 3</i>	25

МЕНШИНИ В СВІТІ — MNIEJSZOŚCI NA ŚWIECIE

Jerzy E. Wieluński, <i>Cymru znaczy Walia, cz. 2</i>	28
--	----

ПІДЛЯСЬКІ БІОГРАФІЇ — BIOGRAFIE PODLASKIE

Антоніна Жихорська, <i>Невідомий у Більську — славетний в Україні</i>	30
---	----

З МИНУЛОГО — Z PRZESZŁOŚCI

Roman Wysocki, <i>Zapomniana przeszłość</i>	32
Jan Golec, <i>Moje wspomnienia z KPZB</i>	33
Юрій Гаврилюк, <i>Наші міста і села. Словник, ч. 5</i>	34

З НАРОДНОЇ СКАБНИЦІ

Микола Рощенко, <i>Українські народні прислів'я та приказки, ч. 3</i>	35
---	----

ЛІТЕРАТУРА — LITERATURA

Василь Петручук, <i>Савуар-вівер (Гумореска)</i>	36
Katarzyna Siergiejuk, <i>Śmiech</i>	36

ХРОНІКА — KRONIKA

<i>Ukraińska panorama</i>	37
(юг), <i>Підляські діти на Волинській землі</i>	39
<i>Wydarzenia w skrócie</i>	40

СПРОСТУВАННЯ

В № 1-2/96 помилково підписано авторство фотографій
на стор. 8 і 48 (вгорі).

З'їзд Союзу українців Підляшшя

Союз українців Підляшшя діє від 1992 р. 31 березня 1996 р. відбувся перший загальний з'їзд СУП, який проходив у конференційній залі Гмінної управи у Більську. Участь у з'їзді взяло кілька десятків членів СУП та представник Громадського об'єднання „Просвіта Берестейщини” ім. Тараса Шевченка Михайло Петрукович.

Під час тривання з'їзду обговорено головні напрями діяльності організації у 1993–1996 р., проведено аналізу національної ситуації в регіоні (скорочена версія доповіді була надрукована в попередньому числі „НБІН”), а також прийнято постанови відносно цілей і методів праці організації в майбутньому.

Обрано Головну Раду СУП у складі: Іван Бакунович, Микола Блащук, Юрій Гаврилюк, Микола Гапонюк, Андрій Давидюк, Роман Дудель, Іван Киризиук, Петро Кондратюк, Павло Питель, Олександр Радивонюк, Єлизавета Рижик, Марія Рижик, Славомір Савчук, Юрій Трачук, Володимир Якимчук. Обрано також Головну управу у складі: Іван Киризиук (заступник голови), Іван Бакунович (секретар), Юрій Гаврилюк, Микола Гапонюк, Роман Дудель, Олександр Радивонюк, Марія Рижик, Юрій Трачук та ревізійну комісію у складі: Мирослав Бужинський (голова), Юрій Висоцький, Микола Ігнатюк та Олексій Роценко.

В перерві перед учасниками з'їзду виступив дитячий колектив „Ранок”, який діє при Будинку культури у Більську. В основному співають в ньому діти з Початкової школи № 4, які вивчають українську мову.

Григорій Купріянович читає доповідь про національно-культурну ситуацію в регіоні

Постанови З'їзд Союзу українців Підляшшя

1. З'їзд Союзу українців Підляшшя вважає необхідним подальшу працю для збереження етнокультурної спадщини і формування національної самодієвності мешканців Підляшшя, спертої на місцевій культурі, мові, традиції.

2. Головна Рада повинна створити власну цілісну програму економічно-суспільного і культурного розвитку Підляшшя, як справді багатокультурного регіону, де забезпечені можливості збереження всіх різновидів культурної спадщини регіону, у цьому також розвитку української культури, не обмежуючи її тільки до фольклору і народної традиції.

3. З'їзд вважає, що необхідним є утримання державних субсидій для розвитку культури національних меншостей, що дозволяє на існування мінімальних форм нашого культурного життя. Потрібним є швидке створення на загальнодержавному рівні органу відповідального за національну політику держави, якого компетенції не будуть обмежені до питань культури. Очікуємо також нових форм забезпечення розвитку культури національних меншостей, наприклад шляхом створення центрів культури, кінечним вважаємо створення центру української культури Підляшшя в Більську.

4. З'їзд зобов'язує Головну управу до продовження дотеперішніх, як і шукання нових форм культурної діяльності (проведення локальних свят української культури, створення української бібліотеки-читальні в Більську та заходи про покликання українських відділів у публічних бібліотеках). Фестиваль української культури Підляшшя повинен стати культурною подією в загальнодержавному масштабі, організованою у співпраці з іншими українськими організаціями. ГУ більш уваги має присвятити піклуванню про існуючі фольклорні ансамблі Підляшшя, які зберігають нашу спадщину, а також ініціювати створення нових українських фольклорних і хорових ансамблів при будинках культури і ланках Союзу.

5. З'їзд зобов'язує Головну управу до особливої праці для розвитку українського шкільництва на Підляшші: збільшення кількості пунктів навчання української мови в початкових школах, створення їх у середніх школах, позашкільної праці з дітьми і молоддю. З'їзд вважає потрібним налагодження співпраці з Кафедрою міжкультурної освіти Філії Варшавського університету в Білостоці.

6. З'їзд зобов'язує Головну управу шукати нових способів фінансування діяльності Союзу через покликання Фондації культури Підляшшя, звернення до інших фондів за підтримкою заходів Союзу,

Учасники з'їзду

ширшого залучення підляських підприємців до фінансування культурного життя регіону. Водночас З'їзд висловлює особливу подяку всім, хто досі фінансово підтримував українське культурне життя на Підляшші.

7. Потрібним є дальший розвиток українськомовних масс-медій на Підляшші: систематичний випуск часопису „Над Бугом і Нарвою”, збільшення часу і введення щоденних передач Радіо Білосток „Думка українська” і систематична поява церковних радіопередач українською мовою, а також охоплення цими передачами всієї території регіону, де проживає українськомовне населення (також Південне Підляшшя).

Після створення телеосередка в Білостоці очікуємо введення щоденних телепередач українською мовою до регіональної програми і забезпечення їх доступу на всій території Підляшшя, де проживає українське населення.

8. З'їзд домагається вирішення на державному рівні проблеми святкування головних православних цер-

ковних свят там, де православне населення є більшістю або значним відсотком. Дні головних православних свят повинні там бути офіційними вихідними днями.

9. Головна управа має подбати про створення структур Союзу на Південному Підляшші, а також про розвиток національного життя у тій частині нашого регіону (організація свята української культури, навчання української мови, розповсюдження українських видань).

10. Надалі потрібно розвивати всесторонні зв'язки з Україною та з всією українською діаспорою у світі. З'їзд звертається з закликом до громадських організацій та державних установ України про підтримку для розвитку українського культурного життя на Підляшші (м.ін. трансляція Українського телебачення на Підляшші, доступність нових українських видань та преси, методична допомога при навчанні української мови, забезпечення навчання підляських студентів у вузах України).

11. З'їзд вітає відродження українського національного життя на Берестейщині та висловлює надію на розвиток близьких контактів з українцями цього регіону.

12. З'їзд зобов'язує Головну управу до налагодження співпраці і постійного контакту з українськими організаціями у Польщі, м.ін. заключення договору про співпрацю з найбільшою з них — Об'єднанням українців у Польщі.

13. Союз повинен налагодити ближчі зв'язки з ієрархією Православної Церкви у Польщі, а також вести систематичну співпрацю зі світськими православними організаціями.

14. Повинні бути налагоджені зв'язки та співпраця з іншими національними меншостями, особливо проживаючими в нашому макрорегіоні, в першу чергу з білоруською громадськістю, з якою лучить нас віра та спільна культурна традиція. Потрібна є також співпраця з тими місцевими польськими середовищами, які зі зрозумінням ставляться до справ співгромадян іншої національності.

15. З'їзд надіється на більше зацікавлення і ширшу підтримку місцевої культурної традиції самоуправами Підляшшя.

16. Потрібним є формування українського підляського наукового середовища, шляхом створення періодичного наукового видання та організування наукових конференцій з питань історії та культури Підляшшя.

17. З'їзд зобов'язує Головну управу розглянути можливість участі Союзу в виборчих кампаніях до самоуправ і парламенту.

Гість з'їзду — Михайло Петрукович з Берестя

Більськ, 31 березня 1996 р.

«Св'ято весни» -- перегляд рогульок та веснянок Підляшшя

Анна Гацута з
Тривежі

Закінчення з 1 стор.

стей Славомір Галицький, директор Відділу культури, спорту і туристики Казимир Дерковський та його заступник Барбара Паховська.

Святкування відкрив один з організаторів, Славко Савчук, який при нагоді запізнав публіку з традицією співання та історією рогульок. Представив теж місце рогульок у загальноукраїнському фольклорі. Насамперед теж покликано журі в складі: Анна Шевчук-Чех, журналістка Редакції Фольклорних передач II програми Польського радіо, Іван Киризюк, заступник голови Союзу українців Підляшшя та Ярослав Вищенко, мистець-іконописець.

Дитячий гурт „Ранок”

На сцені появилися перші ансамблі і весняна пісня пролунала розспіваним птахом. До співу запрошені були самодіяльні колективи з Доброводи, Черемхи, Вільки

Фольклорний колектив „Родина” з Дуб'яжина

Терехівської, Дашів, Кривця, Дуб'яжина, Орішкова, Збуча, Красного Села. До них приєдналися солістки: Надія Михаловська з Горнувщини, Ніна Токаюк з Микулич та Анна Гацута з Тривежі. До числа запрошених ансамблів долучив дитячий гурток „Ранок” з Початкової школи № 4 в Більську, а також молодіжна капела „Черемшина” з

Праці підляських писанкарів

Черемухи, яка заспівала рогульок у сучасній фольковій обробці і зокрема зворушила публіку.

За одно з кращих виконань у конкурсі рогульок нагороджена була Надія Михаловська з Горнувщини за виконання пісні *У городі сочевицю сіє*. Нагороджено теж Анну Гацуту з Тривежі за пісню *По гуліці молодий хлопець ходить*. За одно з кращих виконань у категорії

Фольклорний колектив „Красуні” з Красного Села

ансамблю нагороджено було „Родину” із Дуб'яжина, за реалізацію рогульки *Ой селом, селом Малинники*. Жіночий ансамбль зі Збуча подарував глядачам рогульку *Пливе човен од моря до озьора*, а Катерина Тихонюк самостійно виконала пісню *Йди дощичку чужою стороною*. Журі доцінило теж майстерне виконання пісні *Ой там на горі, на білум камені*, що прозвучала від імені жіночої групи із села Кривець. Гарячими оплесками публіка нагородила рогульки у виконанні ансамблів з

Черемхи, Добриводи, з Дашів, Орішкова та Красного Села. На окрему увагу заслужили діти з Початкової школи № 4 у Більську-Підляському, що виконали пісню *Там за лісом, за бором*, а також молодіжний ансамбль „Черемшина”, виконуючий віночок пісень у фольковій манері.

Молодіжний фольковий гурт „Черемшина”

З переглядом рогульок тісно зв'язано була виставка підляських писанок. Яйце, ще в дохристиянських часах стало символом нової ідеї, нового життя. Символ цей пізніше перейняло християнство. На Великдень, коли кожна сім'я вітається благонадійним *Христос Воскрес*, на столі біля свяченої паски завжди знаходиться яйце. Воно незвичайне, мальовано-святе. До фарбування яєць теж вживалося незвичайної краски. Писанкарка-чаклунка вміла вичарувати різні кольори з навколишніх рослин. Пізніше, а навіть і дотепер до фарбування яєць використовується звичайнісіньку цибулю.

До нетипових належать теж мотиви писанок, мотиви, які перейшли до нас ще з поганських часів. Зображені на них узори представляють в основному природу. В цьому випадку домінують рослини. Рідше зустрічалося тварин. Невід'ємним елементом зображень у писанках є вода, зірки. Від християнства запозичено хрест.

У нашій виставці брало участь п'ятнадцять писанкарів з Підляшшя та одна писанкарка з Бранева, що в Ельблонзькому воев. Нагороджено праці чотирьох арти-

Фольклорний колектив „Калина” з Дашів

сток. І місце зайняла Зінаїда Ковальчук з села Боратинця Руський біля Сім'ятич. Два другі місця призначено Євгенії Баран із села Горнова біля Мілейчиць та Зої Опалінської з Батиків Нижніх біля Сім'ятич. III місце

Фольклорний колектив з Черемхи

присуджено Анні Мантур, родом теж з Боратинця Руського. Нагороджені отримали цікаві подарунки.

Фольклорний колектив з Добриводи

І так пристрасною пісню та причаклованою писанкою складено честь скоро поступаючій весні. В кожного

Фольклорний колектив з Кривця

відсвітився приємний спогад з молодих юнацьких літ. Надіємось, що завдяки благородним спонсорам та невтомним організаторам палкі слова українських веснянок та рогульок не раз ще прозвучать на старовинній підляській землі.

Іван БАКУНОВИЧ
Фото автора

Realizować politykę i wspierać inicjatywy...

Rozmowa ze Sławomirem Halickim, pełnomocnikiem ds. mniejszości narodowych i etnicznych

Zacznijmy naszą rozmowę od historii — kiedy i w jakich okolicznościach został pan powołany na stanowisko pełnomocnika wojewody i jaki jest zakres pańskich obowiązków?

Pełnomocnikiem wojewody białostockiego do spraw mniejszości narodowych i etnicznych zostałem 1 lutego bieżącego roku. Stanowisko to stworzono na wniosek sejmowej Komisji ds. Mniejszości Narodowych i Etnicznych, która jesienią ubiegłego roku przebywała w naszym województwie — był to jeden z jej dezyderatów.

Zakres pełnomocnictw mam bardzo szeroki. Ogólnie moje zadanie będzie polegać na realizacji polityki państwa polskiego wobec mniejszości narodowych zamieszkających na Białostocczyźnie, a z drugiej strony na wspieraniu wszelkich inicjatyw kulturalnych i oświatowych tych mniejszości. W tym celu będę utrzymywał stałe kontakty z organizacjami mniejszości narodowych i etnicznych działającymi na terenie województwa, opracowywał analizy i oceny sytuacji mniejszości, opiniował akty prawne dotyczące polityki państwa wobec mniejszości, ściśle współpracował z parlamentarzystami Ziemi Białostockiej. Do moich zadań należy też wspieranie inicjatyw lokalnych mniejszości narodowych i etnicznych w dziedzinie ich potrzeb oświatowych, kulturalnych i gospodarczych, współdziałanie w tym zakresie z kuratorem oświaty, Filią Uniwersytetu Warszawskiego w Białymstoku, instytucjami kultury, jednostkami gospodarczymi, organami administracji rządowej i samorządowej.

Jestem w zasadzie samodzielną jednostką i osobą, natomiast będę ściśle współpracował z Wydziałem Spraw Obywatelskich, gdzie w dalszym ciągu są sprawy religijne. Generalnie sprawami religijnymi nie będę się zajmował, aczkolwiek nie da się ich tak zupełnie oddzielić od spraw narodowych. Mam nadzieję, że jak najmniej będę podejmował działań interwencyjnych i mediacyjnych w przypadku wszelkiego rodzaju dyskryminacji, ale to też będzie moja, niestety niewydolna, rola. Bardziej przyjemne jest reprezentowanie wojewody na oficjalnych spotkaniach, szczególnie kulturalnych, organizowanych przez mniejszości narodowe — przynajmniej kilka razy w miesiącu wyjeżdżam w delegacje w teren i staram się być wśród mniejszości narodowych, zapoznawać się na tych spotkaniach z ich problemami. Myślę, że jako pełnomocnik mam do spełnienia ważne zadanie popularyzacji problematyki mniejszości, szczególnie przedstawianie społeczeństwu województwa wkładu mniejszości w rozwój regionu — poprzez publikacje w prasie, udział w audycjach, programach radiowych i telewizyjnych, konferencjach. Takie są moje zadania narzucone na samym początku.

Trudno szukać jakichś wzorców pracy ponie-

waż jest to dopiero trzecie takie stanowisko w Polsce. Trzeba metody wypracować samemu. Myślę, że pomogą mi w tym same mniejszości — poprzez współpracę i przekazywanie uwag. Będę im za to wdzięczny.

Pełni pan funkcję pełnomocnika już ponad trzy miesiące — jakie były w tym czasie pańskie kontakty ze środowiskami ukraińskimi na Podlasiu?

Przyznam się szczerze, że to właśnie mniejszość ukraińska pierwsza zareagowała na moje powołanie na to stanowisko — na samym początku miałem przyjemność odbycia rozmowy z dziennikarzem ukraińskiej audycji Radia Białystok Eugeniuszem Ryżkiem, który jako pierwszy przedstawił mnie w środkach masowego przekazu. Niedługo potem pan redaktor Jerzy Misiejuk przedstawił moją osobę w telewizyjnym programie ukraińskim. Kilkakrotnie spotykałem się już z panem Włodzimierzem Jakimczukiem, przewodniczącym białostockiego oddziału Związku Ukraińców Podlasia. Odwiedziłem również w Bielsku Podlaskim wiceprzewodniczącą Zarządu Głównego ZUP Iwana Kiriżuka. Mam nadzieję, że te kontakty w przyszłości będą częstsze.

Jeszcze do dzisiaj istnieją pewnie środowiska, które starają się kwestionować fakt obecności w woj. białostockim społeczności ukraińskiej, były nawet próby wciągnięcia pana osoby w tego rodzaju działania. Jak jest pańskie stanowisko w tej sprawie?

Moja sytuacja jest to bardzo trudna i odpowiedzialna — muszę wszystkie opinie bardzo wyważać, aby nie zrazić nikogo z mniejszości do swojej osoby, ale również nie spowodować jakichś konfliktów pomiędzy samymi mniejszościami narodowymi, a nie ukrywajmy istnieje taki konflikt pomiędzy mniejszością białoruską i ukraińską. Byłem w tej kwestii indagowany podczas wywiadu w ostatnim numerze „Czasopisu” i choć oficjalnie powiedzieć, że władze wojewódzkie nie kwestionują istnienia tutaj mniejszości ukraińskiej. Jak każda inna ma ona prawo do samostanowienia — do rozwoju swojej tożsamości i kultury, i będzie traktowana na równi z każdą inną grupą — nie może być mowy o jakiejś dyskryminacji.

Jednym z instrumentów polityki państwa wobec mniejszości jest dofinansowywanie ich działalności kulturalnej, zarówno przez Ministerstwo Kultury i Sztuki jak też i urzędy wojewódzkie. Jaki może być tutaj pański wpływ?

Od razu powiem, że nie dysponuję żadnym budżetem. Nie będę się zajmował rozdaniem pieniędzy, natomiast będę wskazywał źródła finansowania, będę zabiegał o te pieniądze w różnych instytucjach, zarówno na szczeblu ministerialnym, wojewódzkim, jak i samorządowym. W tej chwili

próbuję rozpoznać, zebrać wszystkie źródła finansowania, żeby zbadać realne możliwości i dopasować je do potrzeb. Oczywiście, wymagania są znacznie większe niż możliwości, ale te środki są systematycznie zwiększane.

Jakie organizacje i jakich mniejszości z terenów woj. białostockiego nawiązały już z panem kontakt?

Mam na bieżąco kontakt z Białoruskim Towarzystwem Społeczno-Kulturalnym, które obchodziło w tym roku czterdziestolecie swojego istnienia, ze Stowarzyszeniem Dziennikarzy Białoruskich, Radą Programową tygodnika „Niwa” — uczestniczyłem nawet w zebraniu redakcji, udzielałem wywiadu dla „Czasopisu”. Bardzo ożywione kontakty są z aktywnie działającym Rosyjskim Stowarzyszeniem Kulturalno-Oświatowym, ze Związkiem Tatarów Polskich, z gminami mużulmańskimi w Białymstoku oraz Bohonikach. Stały kontakt utrzymuję z czasopismem romskim „From-podrom”, z redaktorem Stanisławem Stankiewiczem, który jest zarazem wiceprzewodniczącym Światowego Związku Romów. Mam też kontakt z młodzieżą ukraińską zrzeszoną w białostockim oddziale Związku Ukraińskiej Młodzieży Niezależnej, a także z dziennikarzami audycji mniejszości narodowych w Radiu Białystok.

Skoro mówimy o kontaktach z dziennikarzami chciałbym zapytać Pana o ocenę naszego pisma, które jest chyba najmłodszym z tego rodzaju pism w regionie.

Jest to pismo na bardzo wysokim poziomie. Dobrze chyba, że ukazują się w wersji dwujęzycznej, co daje możliwość osobom nie znającym języka ukraińskiego zapoznania się z historią, z problemami waszej społeczności.

A jak pan ocenia sposób prezentowania problemów mniejszości narodowych w polskich środkach masowego przekazu, zarówno w skali regionalnej jak też ogólnokrajowej?

Dotychczas opierano się głównie na informacjach pochodzących od samych mniejszości i to właśnie z inicjatywy poszczególnych grup narodowych, etnicznych dostawały się one do prasy. Nie było specjalnej osoby czy też instytucji, która informowałaby o istnieniu mniejszości, ich wkładzie w rozwój regionu, ich kulturze. Mam nadzieję, że moja osoba do tego się przyczyni. Staram się dostarczyć jak najwięcej informacji dla środków masowego przekazu — przy pomocy faksu

informuję redakcję, nie tylko białostockie — również zahaczam o Olsztyn, gdzie problematyka mniejszości też jest bardzo złożona, funkcjonuje drugi pełnomocnik ds. mniejszości narodowych.

Mam nadzieję, że jesienią uda się przy pomocy ośrodka akademickiego w Białymstoku uruchomić cykl spotkań, seminariów poświęconych edukacji międzykulturowej, z wykorzystaniem takich specjalistów jak prof. Serczyk, prof. Sadowski i prof. Nikitorowicz.

Może pan zatem służyć jako swego rodzaju „skrzynka kontaktowa” — proszę o podanie adresu.

Bardzo dobrze pan to ujął — zapraszam serdecznie wszystkich zainteresowanych problematyką mniejszości narodowych, nie tylko same mniejszości. Można mnie znaleźć w godz. 7.30-15.30 w Urzędzie Wojewódzkim przy ul. Mickiewicza 3, w pokoju 202 na II piętrze. Mam również bezpośredni telefon — 439-468. Oczywiście moja praca nie ogranicza się do urzędowania. W dni wolne, w soboty i niedziele, uczestniczę w wielu imprezach mniejszości narodowych, co daje okazję do ciekawych spotkań i rozmów.

Wiem, że pan jest również organizatorem imprez z udziałem mniejszości narodowych.

Staram się inicjować imprezy służące prezentacji i integracji mniejszości narodowych mieszkających na Białostocczyźnie. W tym roku już po raz czwarty będę organizował i osobiście prowadził imprezę o nazwie „Samorządowy spływ jakakowoy jako forma prezentacji i integracji Małych Ojczyzn w dolinie Górnej Narwi”. Patronat nad imprezą obejmą w tym roku przewodniczący Sejmiku Samorządowego i wojewoda białostocki. Impreza trwać będzie 10 dni od 27 lipca do 5 sierpnia i zaczyna się w Bondarach nad Zalewem Siemianówka, a kończy w Tykocinie. Nawet płynię w poprzek całego województwa i mój pomysł polega na wykorzystaniu jej jako osi integrującej wszystkie narodowości tu zamieszkałe. Chcę aby w trakcie tych 10 dni spływu każdego dnia miały możliwość zaprezentować się zarówno gminy samorządowe, jak też mniejszości narodowe, zamieszkałe w tym właśnie miejscu nad Narwią. Pierwsze dwa dni poświęcone będą mniejszości białoruskiej. W skansenie w Koźlikach nad Narwią będzie mogła zaprezentować się mniejszość ukraińska. W Rybołach planujemy spotkanie ekumeniczne z ks. Grzegorzem Sosną. W Doktorcach będzie cygańska wioska artystyczna. W Surazu zaprezentują się Rosjanie i Polacy. W Bokinach będziemy prezentować folklor mazowiecki. W Kurowie, siedzibie przyszłego parku narodowego, będziemy rozmawiać o problemach ekologicznych. Do Choroszczy przypłyniemy na kolejny jarmark dominikański. Impreza zakończy się w Tykocinie prezentacją kultury żydowskiej, ale i tatarskiej, ponieważ mamy ślady osadnictwa tatarskiego pod Tykocinem. A więc zapraszam wszystkich do spotkania w pięknym letnim plenerze Narwi.

Dziękuję. Spotkamy się z pewnością!

Rozmawiał Jerzy HAWRYLUK

Fot. autora

„Szowiniści” i „ekumeniści”

Monaster w Supraślu dla prawosławnych Białorusinów zamieszkujących teren diecezji białostocko-gdańskiej ma rangę symbolu. Jest to bowiem nie tylko ośnisko ich duchowości, ale i narodowej kultury. Niestety, w ostatnich latach o uznanie tego faktu i przekazanie obiektów monasteru Cerkwi prawosławnej przyszło toczyć długie spory, w których brali udział zarówno prawnicy, jak też historycy i publicyści. Dlatego też i my, redakcja „Nad Buhom i Narwoju”, nie możemy pominąć tych spraw milczeniem. Tym bardziej, że monaster suprański, położony w Ziemi Grodzieńskiej, w swych początkach miał nie tylko bliskie związki z zamieszkałymi przez ludność ukraińską terenami Podlasia, ale także i z głównymi ośrodkami religijnymi Ukrainy. Przypomnijmy więc parę faktów z historii.

Jeszcze 500 lat temu w miejscu obecnego miasteczka Supraśl rozciągała się leśna głusza. W drugiej połowie XV w. gospodarz czyli wielki książę litewski Kazimierz Jagiellończyk nadał wojewodzie kijowskiemu Iwanowi Chodkiewiczowi leżącą na wschód od dóbr białostockich Gródek z puszczańskimi ostępami pomiędzy rzeką Supraślą a granicą Ziemi Bielskiej. Nie było jednak dane Iwanowi zagospodarować nowych dóbr położonych na drugim krańcu ówczesnego Wielkiego Księstwa Litewskiego, odległych o wiele dni drogi od ojczyzny Ziemi Kijowskiej. W 1483 r. znalazł się w niewoli tatarskiej i zmarł na Krymie.

Schedę przejął syn Iwana Aleksander, który szybko przystąpił do zagospodarowywania po-ojcowskich włości. Zadał on także o sprawy ducha, sprowadzając w 1498 r. do Gródka prawosławnych mnichów z Ławry Peczerskiej w Kijowie. W dwa lata później ośrodek życia monastycznego, rządzący się *ustawem* (regulą) św. Bazylego Wielkiego, przeniesiony został w bardziej spokojne miejsce, na położone kilkanaście kilometrów w dół Supraśli uroczysko Suchy Hrud. W 1503 r. rozpoczęto tu budowę murowanej cerkwi pod wezw. Zwiastowania NMP (*Blahowieszczennija*), którą ukończono w 1511 r. Jej boczne kaplice poświęcone zostały kijowskim świętym — Antoniemu i Feodosijowi Pecerskim oraz Borysowi i Hlebowi. Przywiezione z Kijowa księgi dały początek znamenitej bibliotece monasterskiej, liczącej w połowie XVI w. około 200 rękopisów. Przez cały okres pozostawiana przy prawosławiu, monaster suprański utrzymywał intensywne kontakty z monasterami kijowskimi, zwłaszcza najznakomitszą z nich Ławrą Peczerską.

Powstanie monasteru z liczny gronem mnichów i ze wspaniałą, nie mającą sobie równej w okolicy, monumentalną cerkwią uczyniło z Supraśla znaczący ośrodek życia religij-

nego na tym północno-zachodnim krańcu ziem ruskich Wielkiego Księstwa Litewskiego, którego oddziaływanie wykraczało szeroko poza granice dóbr rodu Chodkiewiczów. Trudno jest więc przecenić zasługi Aleksandra Chodkiewicza, który przenosząc się z Kijowa na odległe peryferium, zadał jednocześnie o przeniesienie na niedawne pustkowie ducha naddnieprzańskiej kolebki *wiary ruskiej*. Warto też przypomnieć, iż jeden z czterech synów Aleksandra, Hrehory (Grzegorz), był fundatorem drukarni w Zabłudowie, tłoczącej księgi na potrzeby *narodu ruskiego*.

Monaster suprański znajdował się w granicach ziemi grodzieńskiej, lecz bliskie były jego związki także z ziemią bielską. Na stronicach jednej z rękopiśmiennych ksiąg, które były przechowywane w monasterskiej bibliotece zapisano, iż: *naczasia sozydati sij monastyr... więroju i lubowiju, żelanijem i trudom mnoho-hręsznoho swjaszczennoinoka ihumena Pafnotia, rodom iz Bielska*. Pafnotij z bielskiego rodu Seheniów (Seheniewiczów) i humenem monasteru suprańskiego był do swej śmierci w roku 1510. Zaczął on spisywać *Subotnik* czyli *Pominnik*, księgę zawierającą imiona osób wspomnianych podczas sobotnich modłów. Oprócz imion metropolitów kijowskich i najznakomitszych ruskich rodów magnackich znajdujemy liczną rzeszę drobnej szlachty, mieszczan a nawet chłopów z Ziemi Bielskiej. Szczególnie licznie reprezentowane są rody mieszczańskie. Oprócz Seheniewiczów, a więc krewnych ihumena, znajdujemy tu Mincewiczów, Haćkowiczów, Proniewiczów, Miniczów, Choroszowiczów, Bujakowskich, Jackowiczów, Sakowiczów, Mowczanowiczów, Liczków, Lenkowiczów, Kochaniewiczów. Sporadycznie występują rody z Suraza (Narkowicze, młynarz Wasilko), Bociek (Boćkowicze, Kuncewicz, szlaciec Semen Iwanowicz, dworzani Sapiehowi), Łosic (Chodkowicze), Piszczaca (Gowkowie) i Kodnia (Kaliszewicze). Spotykamy też kilka rodzin ze wsi w okolicach Bielska, np. z Soc (Stecewicze), Kamienia (Martynowicze), Komina (Studnikowicze), Ryboł (Hutorowicze, Hrymaniewicz), Kojtów (ród Wasyla) czy też Stadnik koło Siemiatycz (bez nazwiska).

W 1596 r. w Brześciu zatwierdzona została unia zawartą pomiędzy większością hierarchii metropolii kijowskiej (poza biskupem przemyskim i lwowskim), która wyłamała się w ten sposób spod zwierzchnictwa patriarchatu konstantynopolańskiego, a Kościołem rzymskim, co na marginesie jednej z ksiąg w suprańskiej bibliotece, skomentowano następującymi słowami: *stało odstąpienie od patriarchy i prylu-*

Zakończenie na str. 40

Strażakom na chwałę, ludziom na pożytek

Drużyny strażackie z OSP Piliki, Pasynki, Rajsk i Mokre

Rozwój pożarnictwa na terenie gminy bielskiej rozpoczął się w okresie międzywojennym. Jako pierwsza powstała w 1927 r. Ochotnicza Straż Pożarna w Augustowie. W 1928 r. powstały OSP w Mokrym i Hołodach, zaś w 1933 r. OSP w Knorydach. Po zakończeniu II wojny światowej dążenia do zorganizowania społeczności gminnej w celu likwidacji pożarów nasiliły się jeszcze bardziej. W latach 1950-1970 powstało 10 jednostek ochotniczych straży pożarnych, a mianowicie w Łubinie Kościelnym (1952 r.), Płoskach i Orzechowiczach (1960 r.), Knorozach (1963 r.), Bańkach (1964 r.), Pasynkach (1966 r.), Pilikach (1968 r.), Strykach i Koźnie (1969 r.) oraz Rajsku (1970 r.). W 1994 r. powstała OSP w Dubiażynie. Po zaniechaniu w 1991 r. działań profilaktycznych przez strażaków z jednostek ochotniczych straży pożarnych liczba pożarów każdego roku zaczęła wzrastać.

W myśl artykułu 10 nowej ustawy o ochronie przeciwpożarowej z 1991 r. prawo do przeprowadzania czynności kontrolno-rozpoznawczych z zakresu ochrony przeciwpożarowej mają uprawnieni strażacy pełniący służbę w Państwowej Straży Pożarnej oraz osoby upoważnione przez Ministra Spraw Wewnętrznych. Nowa ustawa o ochronie przeciwpożarowej w zakresie profilaktyki w praktyce nie dała nic pozytywnego, szczególnie w indywidualnych gospodarstwach rolnych, skazując je na bezsilność wobec powstającego zagrożenia pożarowego.

W 1994 r. Komenda Rejonowa Państwowej Straży Pożarnej zanotowała na terenie gminy bielskiej aż 37 pożarów. Przyczyn

pożarów było wiele. Najczęstszymi były wady instalacji elektrycznej, uszkodzone przewody kominowe, podpalenia itp. Najaktywniejszą jednostką Ochotniczej Straży Pożarnej w gminie było Augustowo. Mimo częstych wyjazdów do pożarów strażacy z tej jednostki mieli czas na doskonalenie sprawności w posługiwaniu się sprzętem pożarniczym. Sukcesy strażacy z OSP Augustowo zaczęli osiągać na początku lat siedemdziesiątych. Od tego czasu zajmowali czołowe miejsca w zawodach sportowo-pożarniczych na szczeblu gminnym, rejonowym i wojewódzkim, przez co zasłużyli w 1984 r. na prawo udziału w krajowych zawodach sportowo-pożarniczych, które odbywały się w Białymstoku. Mimo upływu lat sprawność strażaków z Augustowa nie malała. Decyzją Komendanta Wojewódzkiego Państwowej Straży Pożarnej w Białymstoku jednostkę OSP Augustowo zakwalifikowano do udziału w eliminacjach strefowych jednostek OSP w Nidzicy w woj.

Mikołaj Jakubiuk, członek Zarządu Gminnego OSP w Bielsku Podlaskim podczas wizyty w Kowlu

olsztyńskim (24.04.1993 r.). Strażacy z Augustowa nie zawiedli zajmując VI miejsce na 21 startujących jednostek, zakwalifikowując się do udziału w krajowych zawodach sportowo-pożarniczych w Krakowie.

Z dniem 23.03.1993 r. jednostka OSP Augustowo weszła w skład kompanii odwodowej i w dniu 24.09.1993 r. brała udział w ćwiczeniach z udziałem plutonów innych kompanii odwodowych na wyznaczonym obiekcie w mieście Bielsk Podlaski. Decyzją komendanta Głównego Straży Pożarnej z dnia 20.04.1995 r. jednostkę OSP Augustowo włączono do krajowego systemu ratownictwa gaśniczego.

Strażacy z Augustowa nie tylko gasili i ćwiczyli lecz wykazali się dużym zapałem w pracach społecznych. Kilkanaście lat wstecz wybudowali nową remizę strażacką, zaś w 1994 r. zbiornik przeciwpożarowy o wymiarach 30x100 m, który zlokalizowano na terenie przyszłego ośrodka sportów pożarniczych. Wartość kosztorysowa obiektu wg cen z 1994 r. wyniosła 336 mln zł. Po całkowitym zagospodarowaniu obiekt ten będzie służyć strażakom z całej gminy do uprawiania sportów po-

Zawody sportowo-pożarnicze jednostek OSP w Augustowie w 1994 r.

Strażacy z OSP Augustowo ćwiczą gaszenie paliw na zawodach w Kowlu na Ukrainie

żarnicznych i wypoczynku po pracy. Augustowscy strażacy uczestniczyli też w budowie cerkwi św. Pantelejmona, potrona chorych, na uroczysku Borowiska, na którą to budowę przekazali materiały budowlane pozostałe po zbudowaniu remizy.

Z inicjatywy prezesa Zarządu Gminnego Ochotniczych Straży Pożarnych Władysława Myszkę i wójta gminy Bielsk Jerzego Ignatiuka, przedstawiciel Zarządu Gminnego Związku OSP Mikołaj Jakubiuk nawiązał kontakty ze strażakami z Kowla w Ukrainie. Na zaproszenie wójta strażacy z Kowla brali udział w zawodach sportowo-pożarniczych na terenie gminy — w Augustowie, Pilikach i Knorozach. Strażacy z Kowla ćwiczyli na naszym sprzęcie, z kolei nasi strażacy na zawodach w Kowlu ćwiczyli gaszenie materiałów palnych, takich jak benzyna oraz umiejętność posługiwania się sprzętem

Kowlu. Wymiana doświadczeń w działaniach gaśniczych była tematem wielu spotkań strażaków obu stron. Każdorazowy pobyt strażaków z Kowla był dofinansowywany przez firmę „Farmbest”, której współwłaścicielem jest prezes W. Mysko. Wymiana doświadczeń na temat skutecznej walki z pożarami oraz wspólne ćwiczenia strażaków z Ukrainy i gminy bielskiej zacieśniły więzy kontaktów nie tylko oficjalnych, ale i rodzinnych.

W 1994 r. komendant rejonowy Państwowej Straży Pożarnej w Bielsku Podlaskim złożył podziękowanie strażakom z Augustowa za udział w akcjach ratowniczych oraz bardzo wysoką gotowość bojową jednostki. Do wyróżniających się w gminie bielskiej należą także jednostki OSP w Pasynkach, Knorodach, Hołodach i Łubinie Kościelnym. W czasie uroczystości z okazji Dni Ochrony Przeciwożarowej

w Płoskach otrzymała samochód pożarniczy Star 26. W gminie bielskiej jako jedynej w województwie istnieje muzeum sprzętu pożarniczego, które mieści się w budynku byłej szkoły w Rajsku.

Do najaktywniejszych strażaków w gminie bielskiej zaliczyć należy — z OSP Augustowo: Borysa Nowickiego, Anatola Weremiejuka, Anatola Wyszkońskiego, Piotra Wieremiejuka oraz Anatola Osiennika, z OSP Knorody: Mikołaja Dunikowskiego i Edwarda Bazyluka, z OSP Knoroz: Jana Filimoniuka, z OSP Rajsk: Mikołaja Czerwińskiego, Dymitra Fiedoruka i Bazyla Dąbrowskiego, z OSP Stryki: Teodora Syczewskiego, Jana Syczewskiego, Leona Syczewskiego i Włodzimierza Dembowskiego, z OSP Łubin

Piotr Busłowicz — długoletni były prezes OSP w Augustowie

Uroczystość przekazania przez prezesa Zarządu Gminnego OSP W. Myszkę samochodu pożarniczego jednostce OSP w Hołodach

ochronnym. W czasie zawodów w Kowlu strażacy z Augustowa zajęli pierwsze miejsce w jednej z konkurencji, otrzymując w nagrodę puchar i dyplom ufundowany przez Komendanta Straży Pożarnej w

w 1995 r. Komenda Rejonowa Państwowej Straży Pożarnej w Bielsku Podlaskim przekazała jednostce Ochotniczej Straży Pożarnej w Hołodach samochód pożarniczy Star 244 GBA 2,5/16, natomiast OSP

Kościelny: Tadeusza Wasilewskiego, z OSP Pasynki Józefa Wesołowskiego, Aleksandra Kobusa, Aleksego Polanowskiego i Jerzego Stepaniuka, z OSP Ploski: Piotra Antoniuka, Piotra Panasiuka, Bazylego Iwaniuka i Anatola Abramiuka, z OSP Orzechowicz: Michała Jakimiuka, Piotra Momotko, Włodzimierza Grygoruka i Michała Jakimiuka, z OSP Piliki: Ananiasza Jasiuka, Włodzimierza Kuderskiego i Konstantego Augustyniuka, z OSP Hołody: Michała Piotrowskiego, Bazylego Onopiuka, Pawła Rajckiego, Jana Grygoruka i Mikołaja Kuderskiego, z OSP Dubiażyn: Mikołaja Ignatiuka, Aleksandra Tomczuka, Bazylego Nikiituka i Andrzeja Duba.

Wymienieni strażacy oraz wielu innych nie wymienionych wyżej, dobrze zasłużyli się społeczności gminy w walce z pożarami.

Mikołaj JAKUBIUK
Fot. z archiwum autora

Nazywa się Kasia Jalinik, chociaż niektórzy mówią na nią Ida. Uczy się w Liceum Ogólnokształcącym im. T. Kościuszki w Bielsku Podlaskim, w klasie maturalnej. Jak większość bielskiej młodzieży jest pierwszym pokoleniem „prawdziwych mieszczan” — jej rodzice urodzili się jeszcze i wyrostali w niewielkich podlaskich wsiach — Nowinach i Borysówce.

Więcej życia!!!

O większości młodzieży bielskiej, pomijając polską, można powiedzieć wszystko poza tym, iż ma ona wyniesione z domu poczucie przynależności narodowej, świadomość swych historycznych korzeni, przywiązanie od ojczystego języka.

Tak, ogólnie można powiedzieć, że młodzież w Bielsku nie ma poczucia narodowego, oprócz pewnej niewielkiej grupy młodzieży białoruskiej. Większość młodzieży przynależy się — i jest moim zdaniem dumna z tego — że jest prawosławna.

Niktóre osoby, jak na przykład ja, pojechały się Ukraincami, przekonali się, że język ukraiński jest najbliższy językowi, którym mówią mieszkańcy tutejszych okolic. Właśnie dlatego zaciekałam się bardziej, jakby to powiedzieć — „ukraiństwem”.

Rozmawiasz ze mną po polsku — czy to znaczy, iż u Was w domu nie rozmawia się „po-naszomu”?

Po-naszomu howoryt'sia, ale ja nie byłam tak wychowywana — raczej z nami, mam dwie siostry, rozmawiano po polsku. Przypuszczam, iż właśnie większość młodzieży rozmawia ze swoimi rodzicami i dziadkami po polsku. Chociaż nie wykluczam tej możliwości, że dziadkowie na przykład mówią do swoich wnucząt po-naszomu, ale w nich, tak jak i we mnie, jest już zakorzeniony język polski, i dlatego nim się posługujemy lepiej niż naszym.

Kiedy po raz pierwszy spotkałaś się ze świadomą młodzieżą ukraińską z Podlasia, czy w ogóle z Polski?

Chyba wtedy gdy pojechałam na obóz młodzieży prawosławnej w Jabłecznej. Byli tam ludzie z Chełma, z Zalesia, z Kaplinos — to był mój pierwszy kontakt z taką właśnie młodzieżą. Było to na wakacjach po zakończeniu pierwszej klasy liceum.

To o czym mówisz miało miejsce dość daleko od Bielska. Jak teraz wyglądają twoje stosunki z ukraińską młodzieżą naszego regionu — na przykład z Białego-stoku?

Z młodzieżą tą spotkałam się po raz pierwszy na ukraińskim festiwalu w Biel-

sku „Pudłańska ośień '95”. Od tego wszystko się zaczęło. Później byłam na wspólnie ukraińskiej imprezie organizowanej przez młodzież w Białymstoku.

Bywasz także na ukraińskich imprezach w miejscowościach odległych od Podlasia.

No tak — na ostatnich wakacjach byłam na „Lemkowskiej Watrze” w Żydni, gdzie między innymi grał zespół „Kafe Kyjiw”. Było naprawdę fajnie i po prostu super. Można tam było wyszaleć się i występować przez dwie noce i trzy dni. Więc

gdyby ktoś z naszej młodzieży chciał się dobrze pobawić to spokojnie może jechać na następną „Watrę”.

Można zatem powiedzieć, że w Bielsku jakiegoś zorganizowanego życia młodzieży ukraińskiej nie ma i niemal nie ma takiej świadomej młodzieży. Chyba jest jednak jakaś perspektywa, iż takie ukraińskie środowisko młodzieżowe powstanie. Dlaczego nie pojawiło się ono dotąd? Co trzeba zrobić, żeby zaczęło się kształtować?

Mam nadzieję, że środowisko takiej ukraińskiej młodzieży się stworzy. Mam nadzieję, że po świętach wielkanocnych zaczną się spotkania przybliżające tej młodzieży język ukraiński. Może zorgani-

zujemy nawet większą grupę, ale moim zdaniem nadzieja jest w tych dzieciach, które w szkole podstawowej uczą się języka ukraińskiego. Mam nadzieję, że one, gdy będą w średniej szkole, będą bardziej aktywne w organizowaniu spotkań, imprez, tego wszystkiego, co można nazwać „ukraińskim życiem naszej młodzieży”. *Dlaczego jednak w tej chwili jest taka sytuacja pustki, czego tu brakuje?*

Po prostu młodzież nie jest tutaj wychowywana w narodowym duchu ukraińskim. Jest to dla niej coś nowego, z czym się jeszcze nie oswoiła.

A czy w ogóle jest wychowywana w jakimś duchu. Może raczej rodzice czekają, aż dzieci pójdą do polskiej szkoły i tam zostaną „wychowane”?

Zależy jak to rozumieć, bo jest duch narodowy i duch religijny. Gdy chodzi o duch religijny, to myślę, że takie wychowanie jednak jest. Na przykład tak jest u mnie. Jeśli chodzi o sprawy narodowe, to moim zdaniem człowiek sam do tego dochodzi — przynajmniej u mnie tak było. Bo u nas się mówi, że tutaj mieszkają „swoi” — mówimy po-naszomu, po-swojomu. Dziadkowie czy rodzice nie powiedzą o sobie, że są Ukraincami czy Białorusinami, ale „prawosławni”, „nasi”, „swoi”.

Prawosławna młodzież w Bielsku pochodzi prawie że w stu procentach z rodzin wywodzących się ze wsi etnicznie ukraińskich. Skąd więc pojawiła się ta grupa młodzieży deklarującej swą białoruską przynależność narodową?

Przecież od dawna są tutaj i szkoły, w których uczy się języka białoruskiego, więcej jest audycji białoruskich w radiu, więcej takiego życia białoruskiego. W Bielsku jest przecież i „białoruska” podstawówka i liceum, wytworzyła się grupa młodych ludzi i to moim zdaniem wciąga.

Natomiast o naszych ukraińskich korzeniach człowiek dowiaduje się od pojedynczych osób — dlatego, że sam czegoś szuka, że rozumie, iż białoruskość to nie to i nie ulega presji ogółu, jest ciekawy czegoś innego...

Czego więc trzeba, ażeby ci ludzie zaczęli sami szukać i znajdować odpowiedzi na swe wątpliwości, pytania?

Myślę, iż są oni niezdeterminowani. Trzeba po prostu jakiegoś punktu zwrotnego, czegoś co by ich popchnęło do tego i zaczęli bardziej szukać, zauważać pewne sprawy. Tutaj chodzi o to ażeby bardziej dynamicznie podejść do tych ludzi — więcej festiwali, więcej młodzieżowego życia...

Rozmawiał Jerzy HAWRYLUK

Fot. autora

В попередньому числі „Над Бугом і Нарвою” надрукували ми два матеріали посв'ячені добре відомому на Підляшші колективі „The Ukrainians” і його концертній трасі по Польщі, в рамках якої 2 лютого відбувся концерт в Білостоці. Зараз пропонуємо нашим читачам зазнайомитися з описом цієї події баченої очима головного організатора — Володимира Наконечного.

Білосток -- «The Ukrainians» для Лукаша

Доход з концерту в Білостоці мав бути переказаний 11-літньому Лукашеві, життя якого може врятувати тільки дорога операція пересадки кісткового шпигу. Один із пресових анонсів перед концертом озаглавлено саме *Українці для Лукаша*. Інші також по-своєму „відчаровували” стереотипні фіксації „українців”. Особливість Білосточки загальною очевидно, отже і стереотипи мають інші виміри. Перший мій — цілковитого ігноранта в тематиці — зв'язок з білорусами мав місце під час однієї зі студентських імпрес, яку прикрашали заспіви „славного” тріо Мареничів. Бачачи і чуучи ретельно підспівуючих під плівку білорусів я зовсім дезорієнтований дурно запитав: *То по-якому вони співають? — Половіну по-українськи, а половіну по-білоруськи* — прозвучала відповідь, яка й досі є для мене інспіруючим поштовхом для поринання в заплутаність душі братів-слов'ян. У чергових фазах освоєння з темою, проблема „українського імперіалізму на Підляшші” йшла в парі з безпосереднім знайомством з екс-білорусами, що в якийсь момент свого життя ствердили, що є вони однак українцями або принаймні, що тільки не є ними першими. Однак я підозрював, що в значній масі колектив „The Ukrainians” і так сприймається як такий, що співає напів по-українському, а напів по-білоруському, або принаймні по-своєму. Скільки б не насміхатись з нюансів цього регіону, то однак Білосток і так залишиться bastionem, і можливо одним з останніх, свідомого білорусинства.

Бастіоном сфрустрованим, бо важко інакше, маючи доторжачу державу-не-державу, з президентом і зрусифікованим до межі пристойності народом. Тому я не здивувався, що в Білостоці співали білоруси — як для українців у Варшаві, так тут для них було місце на своєрідну маніфестацію. Наші підляшшукі, якби розгублені, не дуже знали, що робити. *Збиратися в купу і співати*, — запропонував я, і через хвилину з якогось кута понеслося рахі-тичне *Вставайте козаци*. Але найбільше почували себе як удома білоруси, хоча їх спів і не був надто міцний і звучав трохи нервово. Тим часом, як наближався початок концерту, до клубу напливало щораз більше людей — в сумі було їх біля 700 чоловік. А серед охайної лідеальної молоді і обдертих контркультурників, галантні особи середнього віку, і — шок! — шестидесятилітні бабусі і дідуся, для яких підготовлено спеціальну галерею з сидіжками місцями. Організатори, розкладаючи руки, говорили: *Не знеохочував їх навіть факт, що*

буде голосно і панково, вони так хотіли побачити і почути „The Ukrainians”. І на диво, публіка не тільки витримала панковий гуркіт поляків і фінів, не менше, ніж я, зшокваних цим фактом, але дотривали навіть до кінця виступу „The Ukrainians”, з бісами включно.

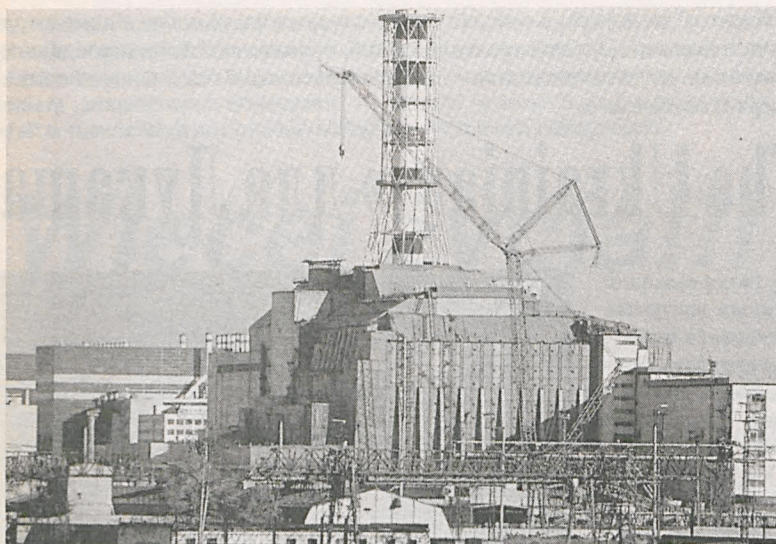
Молода публіка щільно виповнила паркет під сценою і радісно гасала під звуки ансамблю „Alians” і „Hitmen”. Але коли появилися „The Ukrainians”, розпочалося справжнє божевільня з пірнанням у натовп зі сцени. Мало того, публіка співала майже всі тексти, а під час перших тактів *Розпрягайте, хлопці, коні* навіть та, скоріше споглядаюча концерт частина, зривається з місць і на ціле горло викрикує текст, заглушаючи ансамбль. Кінцеві такти виступу — це вже справжній екстаз. Така атмосфера сприяє відкритості. Отже опісля збираю подяки від анонімних осіб, а у деяких навіть розв'язується язик. „Базиль” — організатор концерту — вже до кінця розмовляє зі мною своєю підляською українщиною.

Вирішуючись на нічну подорож до Познаня, поповнюємо провіант у нічних крамницях, а чутка про надзвичайну подію в клубі „Фама” вже розходиться по місті, про що доброзичливо доносять нам спізнені нічні клієнти.

Володимир НАКОНЕЧНИЙ

Фото Ю. Гаврилюка

„Наше слово”, № 11/1996.

Krzyż Czornobyla

Czornobyl był miastem rejonowym w obwodzie kijowskim, położonym nad Prypecią. Pierwsze wiadomości o nim znajdujemy w latopisie pod 1193 r.

W listopadzie 1971 r. w odległości 15 km na północny zachód od Czornobyla — 19 km od granicy z Białorusią i ok. 100 km od 2,5-milionowego Kijowa, rozpoczęto budowę pierwszej w Ukrainie Czornobylskiej Elektrowni Atomowej im. Włodzimierza Lenina (CzAES — *Czornobylska atomna elektrostancija*). W 1977 r. wprowadzono do eksploatacji pierwszy blok energetyczny o mocy 1000 megawatów. W 1983 r. pracowały już cztery reaktory RBMK. Piąty miał być oddany do eksploatacji w 1986 r.

Dla potrzeb budowniczych i pracowników CzAES w 1970 r. zaczęto budować w pobliżu elektrowni nowe miasto Prypiat', w którym zamieszkało 30 tys. osób, w znacznej części przybyszów spoza Ukrainy.

Skonstruowane przez radzieckich atomistów reaktory RBMK to wysoce niebezpieczne reaktory grafitowe chłodzone wodą. To właśnie wadliwa konstrukcja reaktora stała się przyczyną tragicznej w skutkach awarii. Jednak w lutym 1986 r. czasopismo „Sowietskaja Żizn” opublikowało obszerny artykuł, w którym twierdzono, iż wszystkie cztery reaktory elektrowni są całkowicie bezpieczne. Wg ówczesnego ministra energetyki USRR prawdopodobieństwo uszkodzenia rdzenia reaktora wynosił jeden raz na 10 tysięcy lat.

Przyszło jednak czekać zaledwie dwa miesiące. 25 kwietnia 1986 r. na rozkaz z Moskwy prowadzone były ryzykowne eksperymenty na czwartym reaktorze. 26 kwietnia o godz. 1.23

po północy, około trzy godziny od początku eksperymentu, po włączeniu awaryjnego systemu bezpieczeństwa nastąpił błyskawiczny wzrost mocy reaktora. Doprowadziło to do gwałtownego wzrostu ciśnienia w rurociągach układu chłodzącego, które zostały rozerwane. W uszkodzonym reaktorze para weszła w reakcję chemiczną z rozpalonymi cyrkonowymi osłonami uranowych prętów paliwowych, wskutek czego wydzielili się wodór, który wybuchł po zmieszaniu się z powietrzem. Wybuch zniszczył nie tylko pokrywę reaktora ale także dach hali, w której się znajdował i spowodował liczne ogniska pożaru. Jak stwierdzają będący świadkami wybuchu strażacy z elektrowni, nad czwartym blokiem wyrzucił słup ognia i iskier oraz wyleciały fragmenty konstrukcji i rozpalonych do białości kawałków grafitu, zaczął bowiem płonąć grafitowy rdzeń reaktora. Do atmosfery wyrzucone zostały duże ilości lotnych pierwiastków promieniotwórczych — jodu-131 i cezu-137, tworząc niesioną wiatrem radioaktywną chmurę. Mikroskopijne cząstki paliwa jądrowego opadały natomiast w najbliższej okolicy elektrowni.

Gdy doszło do wybuchu i zapalenia się rdzenia reaktora pracownicy elektrowni nie zdawali sobie sprawy z powstałego zagrożenia. Do gaszenia powstałego pożaru ruszyli duży strażackie z elektrowni, wkrótce też przyjechali strażacy z Czornobyla — bez żadnych ubrań ochronnych. Woda łana na płonący rdzeń reaktora rozkładała się na tlen i wodór co przyczyniało się do nasilenia emisji substancji radioaktywnych.

Władze od pierwszej chwili starały się ukryć

fakt katastrofy i wywołane przez nią zagrożenie. Dopiero 29 kwietnia w Moskwie poinformowano o pożarze w CzAES, przemilczając fakt wybuchu. W Kijowie tysiące dzieci i dorosłych wzięły udział w święcie 1 maja. W elektrowni dyrekcja nie powiadomiła porannej zmiany o rozmiarach awarii i prawie 500 robotników niepotrzebnie przyjechało 26 kwietnia o 8 rano do elektrowni, gdzie poddani zostali napromienowaniu. Nie zdający sobie sprawy z niebezpieczeństwa mieszkańcy Czornobyla i Prypiati przychodzili z małymi dziećmi aby patrzeć na pożar. Dopiero 27 kwietnia po południu rozpoczęto ewakuację mieszkańców Prypiati, zaś mieszkańców Czornobyla aż 4-5 maja, a więc 8 dni po wybuchu. Dniami i nocami ciągnęły z zagrożonej strefy kolumny autobusów, ciężarówek, traktorów. Na spotkanie uciekinierów wychodzili studenci kijowskiego Instytutu Medycznego, którzy kontrolowali stan skażenia ich ubrań i bagażu. Gdy było zbyt wysokie przeprowadzano dezaktywację — głównie poprzez mycie wodą i wytrząsanie ubrań. Jeden ze studentów opowiadał później: *Przyjechaliśmy do Borodianki [miasto rejonowe pomiędzy Kijowem a Czornobylem], do szpitala rejonowego. Rozdzielono nas po wsiach i szpitalach. Podszedł do nas bardzo „ważny” naczelnik medyczny z Moskwy, lekko „na gazie”. Powiedział nam co będziemy robić, ponieważ dzisiaj rozpoczyna się ewakuacja trzydziestokilometrowej strefy. Ktoś z nas zapytał: „A co z ustawą antyalkoholową?” Odpowiedział nam: „Chłopczy! Ustawa tu nie obowiązuje. Pijcie ile wypicie, abyście tylko mogli pracować. I nie padajcie twarzą w błoto, bo jest radioaktywne...”*

Również dopiero 27 kwietnia o godz. 16 przyjechała rządowa komisja, która zdecydowała, iż reaktor należy gasić zasypując go z helikopterów specjalną mieszaniną boru, piasku, gliny i ołowiu. Po dziesięciu dniach, 6 maja, zużywając 5 tys. ton mieszaniny, reaktor udało się ugasić, co obniżyło jego temperaturę z ok. 1500° C do kilkuset. Zatrzymana została emisja pierwiastków promieniotwórczych. Przez te 10 dni z reaktora uwolniło się ok. 3,5% zawartych w nim pierwiastków radioaktywnych, z tego w pierwszym dniu awarii — 0,9%. Z tej liczby w budynku reaktora pozostało ok. 0,3-0,5% uwolnionych izotopów promieniotwórczych, poza budynkiem w promieniu 20 km opadło 1,5-2,0%, zaś na dalszą odległość wyniesionych zostało 1-1,5%.

Wskutek skażenia wyłączonych z użytkowania zostało 3.000 km² gruntów na terenie Ukrainy i Białorusi. Wyższą od dopuszczalnej zawartość jodu-131 stwierdzono na obszarze 20.000 km², zaś cezu-137 na 15.000 km². Ze strefy o średnicy 30 kilometrów całkowicie wysiedlono mieszkańców, których część otrzymała do tego czasu duże dawki promieniowania, zwłaszcza tam gdzie opadło na ziemię szczególnie dużo cząstek paliwa jądrowego. Część ludzi, zwłaszcza starszych powróciła

jednak do skażonej strefy, wchłaniając wraz z unoszącym się kurzem radioaktywne drobiny. Pisz o tym dziennikarz „Polityki” Waldemar Siwiński: *Pokazano mi w Mińsku wyniki sekcji zwłok osób mieszkających na skażonych terenach, które zmarły w dwa-trzy lata po katastrofie. Na robionych pod mikroskopami zdjęciach te resztki uranowego paliwa są niezwykle jasne; fotografie wycinków płuc przypominają rozgwieżdżone niebo.*

Aby odizolować zniszczony reaktor wykonano nad nim stalowo-betonową konstrukcję zwaną sarkofagiem. Wzniesiono ją pośpiesznie i w ciągu 10 lat powstały w niej szczeliny zagrażające zawaleniem. Nadal eksploatowane są trzy czomobylskie reaktory RBMK (pozostałe ukraińskie elektrownie atomowe są wyposażone w bezpieczniejsze reaktory WWER). Zostały one zmodernizowane i mają funkcjonować do 2000 r., kiedy to CZAES ma być ostatecznie zamknięta. W tej chwili dostarcza ona 7% energii elektrycznej potrzebnej Ukrainie i daje pracę 5 tys. osób.

Straty ludzkie w wyniku katastrofy czomobylskiej są trudne do ustalenia. Ministerstwo Zdrowia Ukrainy podało, iż w następstwie wybuchu zmarło 2,5 tys. osób. Natomiast wg danych ukraińskiej organizacji „Ratujcie dzieci” 600 tys. osób, które brały udział w usuwaniu skutków katastrofy zmarło już co dziesiąty, a 49 tys. jest ciężko chorych. Na choroby będące następstwem promieniowania narażone są przede wszystkim dzieci, których w zagrożonych rejonach Ukrainy mieszka ok. 2 mln (w Białorusi i Rosji po 500 tys.).

W dziesięciolecie czomobylskiej katastrofy pracownicy elektrowni atomowej uczcili pamięć swoich kolegów, którzy zginęli wskutek eksplozji reaktora i w czasie likwidacji jej skutków. W Sławutyczu, mieście zbudowanym po katastrofie aby przyjąć pracowników elektrowni i mieszkańców okolicznych wiosek, 26 kwietnia o godz. 1.23 czasu kijowskiego zapalono tysiące świec, by uczcić pamięć zmarłych. Grupa dzieci urodzonych 10 lat temu postawiła świece przed portretami 31 zmarłych likwidatorów skutków katastrofy. W samym Czornobyli, niemal całkowicie opustoszałym mieście położonym kilkanaście kilometrów od elektrowni, odsłonięty został pomnik ku czci likwidatorów. Przedstawia on naturalnej wielkości postacie strażaka, lekarza, pielęgniarkę oraz technika z aparaturą pomiarową. Promieniowanie w mieście jest nadal bardzo wysokie, mimo to mieszka tu kilkuset dawnych mieszkańców, głównie starszych ludzi.

Prezydent Ukrainy Leonid Kuczma wypowiadając się w telewizji, oświadczył: *Ukraina stała się strefą ekologicznej katastrofy. Po tym, jak rozpadł się Związek Radziecki, zostaliśmy pozostawieni sami sobie. Poradzenie sobie z katastrofą leży poza możliwościami Ukrainy. I nie wiemy jak długo nasze społeczeństwo będzie jeszcze musiało nieść ten krzyż.*

opr. J. H.

W XX w. Ukraina jako niepodległe państwo rodziła się dwukrotnie. Pierwszy raz w 1917-1918 r., ponownie zaś w 1991 — od tej daty w bieżącym roku minie pięć lat, w ciągu których świat musiał odkrywać Ukrainę na nowo, a ona sama przechodziła ewolucję od „republik związkowej” do państwa, które zaczyna się liczyć na międzynarodowej scenie politycznej.

Geopolityka nad Dnieprem

Zarówno w połowie XVII w., gdy Chmielnicki wyprowadzał Ukrainę na arenę polityczną nowożytnej Europy, jak też i obecnie przed politykami ukraińskimi staje pytanie o kierunek orientacji w swej polityce międzynarodowej. Każdy, kto zna chociaż pobieżnie historię doskonałe zdaje sobie sprawę z tego, iż związek z Rosją (zarówno „carską” jak i „bolszewicką”) zawsze kończył się dla Ukrainy tragicznie. Pozostaje więc kierunek zachodni lub całkowita neutralność. Ta druga opcja jako oficjalna podstawa ukraińskiej polityki zagranicznej została obrana w 1991 r.

Aby jednak neutralność Ukrainy mogła być trwałym faktem wszyscy sąsiedzi powinni mieć wolę jej uszanowania. Odnosi się to zwłaszcza do Rosji — tym razem już „demokratycznej”. Według opinii niezjadającego już Michaiła Gelfera — jednego z najbardziej oryginalnych rosyjskich intelektualistów, człowieka przez dziesiątki lat związanego z demokratycznym nurtem rosyjskiej opozycji antytalitarnej — od tego, czy i na ile Rosja pogodzi się z istnieniem suwerennego państwa ukraińskiego, zależy, czy zda najtrudniejszy egzamin politycznej dojrzałości.

Jednak dla rosyjskiej klasy politycznej pogodzić się z niepodległością Ukrainy to pogodzić się z pogrzebaniem świętej idei Rosji jako światowego mocarstwa, przed którym drży Zachód. Mumia Lenina nadal spoczywa w mauzoleum na Placu Czerwonym, zaś prezydent Rosji urzęduje w tych samych kremleskich komnatach, co Piotr I i Josif Wissarionowicz Stalin. Nic więc dziwnego, że Iwan Dracz, jeden z ojców ukraińskiej niepodległości stwierdza, iż wśród rosyjskich demokratów zna tylko dwie osoby, które ją bezwarunkowo akceptują — Jelenę Bonner (wdowę po Andrieju Sacharowie) i Jurija Afanasjewa, a nie są to niestety osoby mające jakiś znaczący wpływ na obecną rosyjską politykę. Jeszcze mniej szczęścia miał amerykański polityk Henry Kissinger, który skarżył się swego czasu, iż takiego Rosjanina jeszcze nie spotkał.

Ledwie więc pogrzebano Związek Radziecki — zdawałoby się ostatecznie — w ostępach Puszczy Białowieskiej, a już widmo odrodzonego Imperium zaczęło nabierać czerwono-brunatnych rumieńców. Żyrinowski i komuniści głośno o tym mówili i krzyczeli. Demokraci, do których zalicza się także Jelcyńska, dyskretnie milczeli, gdyż pilnie potrzebowali zachodnich pieniędzy, a Zachód nie lubi, a raczej boi się Imperium. Z drugiej jednak strony Zachód bar-

Prezydent Ukrainy Leonid Kuczma

dzo kocha obraz Rosji miłującej demokrację i pokój, a więc gotów jest wiele wybaczyć Rosji rzeczywistej. Zatem demokratyczny rząd rosyjski krytykował niedemokratyczne hasła Żyrinowskiego, jednak po cichu próbował je realizować, starając się wykorzystać w tym celu twór zwany Wspólnotą Niepodległych Państw. Wkrótce jednak okazało się, że Ukraina wprawdzie, w odróżnieniu od republik nadbałtyckich, od WNP nie stroni, jednak wszelkie próby jej „zintegrowania” nie przynoszą spodziewanych efektów. Wiele sobie w Moskwie obiecywano po wyborach prezydenckich w 1994 r., ale i tu nadzieje okazały się płonne. Wprawdzie Leonid Kuczma pokonał Leonida Krawczuka obiecując wyborcom m.in. zacieśnienie stosunków z Rosją, jednak między wyborczą agitacją a czynami nowego prezydenta zaszła zdecydowana rozbieżność. Już w swoim przemówieniu inauguracyjnym Kuczma powiedział, że wprawdzie stosunki z Rosją uważa za priorytetowe, lecz nie kosztem kontaktów z Zachodem. Wkrótce w Moskwie zaczęto sarkać, iż z „prorosyjskim” Kuczmą rozmawia się o wiele trudniej niż z jego „antynosyjskim” poprzednikiem.

Poza tym z wyborem nowego prezydenta zbiegła się zmiana koniunktury politycznej na Zachodzie, która stała się dla Ukrainy bardziej pomyślna. Po podpisaniu w 1994 r. trójsstronnego porozumienia w sprawie likwidacji broni jądrowej znajdującej się na terytorium Ukrainy Kijów wyraźnie awansował na liście priorytetów amerykańskiej polityki zagranicznej, cze-

go wyrazem stała się wizyta prezydenta USA Billa Clintona w maju 1995 r., a po przyjęciu przez rosyjską Dumę uchwałą anulujących porozumienia białowieskie z 1991 r. wręcz zaczął uchodzić za jednego z gwarantów *status quo* powstałego po rozpadzie ZSRR. W ten sposób polityka amerykańska zaczęła dążyć w kierunku postulowanemu przez Zbigniewa Brzezińskiego, uważanego w Moskwie za głównego waszyngtońskiego „rusofoba”, który stwierdził: *Bez Ukrainy Rosja może stać się mocarstwem narodowym, ale nigdy nie będzie imperium. ... Niepodległa Ukraina jest więc warunkiem sine qua non pojawienia się na arenie międzynarodowej takiej Rosji, z jaką zarówno Europejczycy, jak i my, Amerykanie, będziemy mogli pokojowo współistnieć.*

Ukraina wyszła więc ze strefy politycznego cienia, z okresu, w którym w wielu stolicach zastanawiano się czy to państwo w ogóle przetrwa. Taki właśnie pogląd wyraził William G. Miller, ambasador USA w Ukrainie, zapytany dlaczego jego państwo dopiero w 1994 r. zmieniło swój stosunek do Kijowa, wcześniej dostrzegając wyłącznie Moskwę: *Odkryliśmy ten kraj — to główna przyczyna. Wcześniej Ukraina była nieznana w większości krajów świata. To państwo ma zaledwie cztery lata. Na samym początku najistotniejszym problemem było, czy Ukraińcy mogą stworzyć i utrzymać niepodległe państwo? Teraz odpowiedź na to pytanie jest oczywista. Nasze doświadczenia utwierdzają nas w przekonaniu, że Ukraińcy są w stanie obronić niepodległość.*

Ukraina jako państwo w pełni niepodległe ma kluczowe znaczenie dla przyszłego systemu bezpieczeństwa europejskiego, którego podstawą ma być NATO rozszerzone na państwa Europy Środkowej, które od długiego czasu domagają się tego zgodnym chórem. Zwlekanie przez Zachód z realizacją tego postulatu wynika w znacznym stopniu ze zdecydowanej opozycji Rosji. Jej politycy (w odróżnieniu od większości rosyjskiego społeczeństwa) zdają się nadal rozumować w kategoriach zimnowojennych i w dalszym ciągu — mimo pokojowych deklaracji Zachodu — widzą w NATO swego wroga. Ostrzeżenia z Rosji, iż w wypadku rozszerzenia NATO utworzy ona przeciwstawny blok militarny z państw WNP, którego podstawą ma być istniejący od 1992 r. układ taszkiencki, zmusza polityków zachodnioeuropejskich do zacieśniania współpracy z Ukrainą. Przede wszystkim nie należy ona do układu taszkienckiego, zaś jej zastrzeżenia co do rozszerzenia NATO wynikają z obaw stania się państwem

buforowym pomiędzy nieprzyjawnymi sobie blokami militarnymi. A ponieważ Rosja również niechętnie patrzy tak na rozszerzone NATO jak i na niepodległą Ukrainę jest rzeczą zupełnie naturalną coraz bardziej prozachodnią opcją Kijowa, widoczną chociażby w ścisłej współpracy z NATO, szerszej niż przewidziano to w „Partnerstwie dla pokoju” (od września ub. roku Ukraina ma specjalne stosunki z NATO na zasadzie „16+1”). Opcję tę Zachód stara się umacniać coraz energiczniej. Służyła temu właśnie wizyta sekretarza generalnego NATO Javiera Solana, który 15 kwietnia, przed udaniem się do stolic państw, które aspirują do tej organizacji, odwiedził Kijów jako jedyną stolicę spośród państw WNP. Spotykając się z politykami oświadczył z naciskiem, iż niepodległa Ukraina odgrywa kluczową rolę w systemie bezpieczeństwa europejskiego. Solana poszedł zresztą ścieżką przetartą już przez sekretarza stanu USA Warrena Christophera, który przed marcowym spotkaniem w Pradze z ministrami tych samych państw również udał się do Kijowa, aby zapewnić o amerykańskim poparciu dla niepodległości Ukrainy, stwierdzając, iż leży ona w strefie interesów USA. Waszyngton nie ogranicza się zresztą do słownych deklaracji — skutkiem lutowej wizyty L. Kuczmy w amerykańskiej stolicy było przyznanie Ukrainie pomocy finansowej większej niż dla Rosji.

Minister obrony Ukrainy Walerij Szmarow

Niezaangażowanie Ukrainy nie może trwać wiecznie. Zastrzegł jednak, iż zmiana dotychczasowego stanowiska Kijowa — a więc zgłoszenie gotowości przystąpienia do NATO — nie nastąpi szybko. Takie taktyczne stanowisko Kijowa wynika ze względu na bliskie związki ekonomiczne z Rosją i powiązania w sprawach obronnych. Na Ukrainie bowiem znajdują się bazy radarowe wybudowane w czasach ZSRR, które w tej chwili strzegą Rosji przed atakiem nuklearnym z Zachodu. Dlatego też 23 kwietnia na forum Rady Europy prezydent Ukrainy Leonid Kuczma oświadczył, iż nie jest przeciwny rozszerzaniu NATO na wschód, dodając jednak, że powinien to być proces stopniowy, nie grożący konfrontacją z Rosją.

W chwili obecnej gra o polityczne miejsce Ukrainy toczy się już nie na linii Kijów — Moskwa lecz w trójkącie Kijów — Waszyngton — Moskwa. Jest to więc korzystny układ, do którego dążył swego czasu hetman Bohdan Chmielnicki, pragnąc nacisk Rzeczypospolitej i Moskwy zrównoważyć sojuszem ze Szwecją, będącą wówczas militarną potęgą (później w jego ślady poszedł hetman Iwan Mazepa). Szwecja okazała się jednak za słaba, aby skutecznie dopomóc Ukrainie w korzystnej dla niej przebudowie układu sił.

Terazniejsza sytuacja jest o wiele mniej dramatyczna, zaś układ polityczny o wiele lepiej zrównoważony i należyte wykorzystanie sprzyjającej sytuacji spoczywa na barkach ukraińskiej elity politycznej. To przede wszystkim od niej zależy czy w Ukrainie stworzona zostanie silna gospodarka narodowa, będąca głównym gwarantem stabilizacji wewnętrznej państwa i jego niezależności w polityce zagranicznej.

Jerzy HAWRYLUK

Sekretarz generalny NATO Javier Solana i minister spraw zagranicznych Ukrainy Hennadij Udowenko

Sytuacja ta budzi zrozumiałe zaniepokojenie w rosyjskiej stolicy. Moskiewscy eksperci zwracają uwagę na niebywałą wśród innych państw WNP aktywność Ukrainy we współpracy z NATO i niespotykane dużą liczbę kontaktów wojskowych utrzymywanych z Zachodem. Wszystko to razem wg nich świadczy o tym, iż ukraińskie elity polityczne, usiłujące utrzymać równowagę w stosunkach z Rosją i NATO, w rzeczywistości dokonały już swojego wyboru na korzyść politycznego i wojskowego zbliżenia z Zachodem.

Za słusnością tych wniosków przemawiają słowa ministra obrony Ukrainy Walerija Szmarowa, który po spotkaniu z Solaną stwierdził:

І в вас, і в нас...

День 24 березня 1996 року видався погідним, соняшним і, хоч ще сніг білим покривалом крив землю Кобринщини, та вже подекуди ласкаючою теплою і, мов би сором'язливим, як закоханої дівчини погляд. Щире сонечко творило в снігу проталини і де-не-де вже з-під снігу виглядала, змудьгована по теплоті, земля.

В цей день на святкування 182 річниці з дня народження Тараса Шевченка до Кобриня прибули гості з Мінська: голова Центру національних культур В. Матюшенко, член правління Асоціації українців Білорусі „Ватра” В. Гутовський, гості з Берестя, Пінська, Дрогичина, Малорити, а також з України, міста Луцька та 30-особовий чоловічий хор з районного центру Горохів.

Рівно о 12 годині колона автобусів та легкових автомашин, в яких знаходилися до півторааста учасників святкування, вирушила до села Кустовичі — місця перебування в 1829 р. Тараса Шевченка. Везли ми меморіальну дошку з ціллію закріплення в цьому селі, але на жаль місцева влада зробити це нам не дозволила, зіславшись на те, що напис на ній був зроблений по-українськи. (Дошку, яка була там установлена „Просвітою” в 1994 р. зразу на другу ніч було знищено). Тепер поступили більш цивілізовано — заборонили вішати.

В селі нас зустрів немалий гурт селян, але щоб дати концерт, із-за відсутності відповідного приміщення, були ми змушені переїхати до сусіднього села Камінь Королівський, переіменованого з приходом більшовиків на Октябр. Дім культури, хоч і сільський, був досить просторий. За скороченою програмою концерт тривав півтори години. Опісля гостей запросили до столової на обід, який, що правда, був більш як скромний, але і за це гості були вдячні, так як встигли досить проголодатись.

На вулиці мене оточили селянки, розпитуючи хто ми, та чи ще і коли приїдемо з концертом до них знову. Дякували за подарену їм красу рідної пісні і цю подяку творили не тільки їх уста, а й виражали очі, що свідчило про те, що вся подяка йшла від самого щирого їх серця.

— Ви співали наших пісень, — сказала одна з них, — і говорите, як ми,

називаєте себе українцями, то виходить, що українці і ми?

— І ви, і ви, — відповіла, — і багато ще, на жаль, таких, хто поки що цього не зрозумів.

Хотілось ще поговорити з ними, але подавали сигнал до від'їзду і я змуше-

Новозаснований молодіжний художній колектив з села Хавовичі

на була, попрощавшись з ними, поспішати до автомашини. В слід за нами ще довго люди махали руками, а ми, біля села Городець, взяли напрям на Кобринь.

В селі Заліссі чекала нас несподіванка. Нашу колону зустрів, в прекрасному народному одязі, народних художній колектив ім. Дмитра Фальківського під керівництвом Євгена Прокопюка, який восени минулого року приймав участь у фестивалі на Підляшші. На вишитому рушникові дівчата принесли гостям коровай і тут же, під акомпанемент акордеону, сільську тишу збудила пісня *І в вас, і в нас хай буде гаразд*.

З автомашин почали вибігати люди здивовані такою несподіванкою та приєднуватися до пісні самі, і по хвилині над засніженим селом уже царяла, як предвісник весни та красної людської долі, стоголоса пісня.

Коровай прийняли гості з України. На заліщан вже чекав автобус і після такої радісної, давшої для всіх чудовий настрій, церемонії, посідали в автомашині і через якихось 10 хвилин колона прибула до Кобриня.

В міському домі культури ще до нашого приїзду не тільки на свобідне

крісло в залі годі було розраховувати, але ніде не було притулитись і біля стіни. Концерт відкрив піснею *Рече та стогне Дніпр широкий* хор з села Магдалина.

Стихла пісня і в наданому мені слові я привітала присутніх зі 182 річницею з дня народження Тараса Шевченка, поіменно зачитала тих, хто започаткував „Просвіту” на Кобринщині в 20-ті роки, та подякувала присутнім, що прийшли розділити з нашою „Просвітою” сьогодинське свято.

Три години хоріві колективи,

мінючи один одного, а їх було 5, мов би змагаючись між собою в красоті виконання, радували піснею слух, а то й серця присутніх. Шестеро одинадцятикласників школи № 7, підготовлених вчителькою української мови Т. Кунасюк, продекламували монтаж віршів Т. Шевченка. Виступали поети, гуморист, шестилітня Оля прочитала вірш Шевченка. Все було прекрасно підготовано.

З глибини сцени в зал поглядав Тарас портрета, а що в цьому році поруч його був відсутній синьо-жовтий прапор, то як і з меморіальною дошкою — заборонили. Та все одно сцена дишала, жила Україною, але що саме визвало надзвичайне враження присутніх, а в деякого і щирі сльози, це був уривок із Шевченкової поеми *Катерина*, який декламувала талановита молода дівчина з України. Лише каміне серце, слухаючи її, могло не здригнутись від трагічної долі, скривдженої москалем, Катерини. Вічно хоронитимуть стіни міського дому культури слова безсмертної поеми і ще довго, як не до самого схилу, проходячи мимо цього дому культури чутимуться і певне не тільки мені слова *кохайтесь чорноброві, та не з москалями*.

Чоловічий хор з Горохова на Волині

У безрези та квітні з'явилися перший і другий номери нового часопису української громадськості Берестейщини — „Берестейський край”. Його засновником і видавцем є Просвіта Берестейщини імені Тараса Шевченка. Головним редактором часопису є Михайло Петрукович та членами редакційної колегії: Віра Мурашкевич, Микола Герасимик, Володимир Замковець, Ілля Карпук, Олег Пархач.

На вісьмох сторінках, виданого тиражем 5 тис., нового часопису маємо нагоду більш познайомитись зі — справді забутою українцями, не тільки з України — Берестейщиною на якій проживає багаточисленне корінне українське населення. У слові до читача, творці часопису, пишуть, що це, як часто буде нагода прочитати новий номер „Берестейського краю”, передусім залежить від моральної та фінансової підтримки читачів.

Особливо цікава є інформація про мову цього видання, тому що саме ця проблема є дуже складна в умовах українського населення Берестейської області, що є адміністративною частиною Республіки Білорусь, де білоруська мова постійно витискається з усіх ділянок суспільного життя. Примушує це редакційну колегію щоб запропонувати, що газета буде друкуватися українською літературною мовою і берестейсько-пінським українським діалектом а також місцевими українськими говірками. Деякі матеріали плануємо друкувати по-російськи, по-білоруськи і по-польськи. Безумовно однак викликує здивування планування подання місцевим читачам деяких (очевидно поза архівними матеріалами) матеріалів польською мовою. Багатолітня політика щодо українського населення цієї землі довела до стримання процесів національного усвідомлення, тому звер-

Новий часопис українців Берестейщини

таючися до читача редколегія пише: *Перед тобою перший номер „Берестейського краю”, газети, в котрій плануємо подавати правдиву інформацію про сьогоднішнє і минуле життя корінного населення Берестейщини. Дійсно, відірвані від своїх природних коренів, від своєї мови, не маючи патріотично наставленої інтелігенції, ми знаходимось якби у вакуумі невизначеності.*

У першому номері „БК” можна прочитати багато цікавих статей. Особливо статтю В. Леонюка *Шевченко на Берестейщині*, А. Петренка *Моїсей українського народу* про славного гетьмана Богдана Хмельницького та статтю *Леся — дочка Волині* про поетесу Лесю Українку. Постійне місце призначено, як показує читання двох номерів „БК”, релігійному куточкові та розвазі і порадам. З поточних подій багато місця присвячено крім ситуації в сусідній Волинській області, що в межах української держави, також Північному Підляшшю, а особливо минулорічному фестивалю української пісні „Пудляська осень '95”, що проводився у Більську.

Дуже цікавими є статті, що торкаються Товариства „Просвіта”, його історії та заснованому 27 серпня 1995 року Громадському об'єднанню „Просвіта Берестейщини”, які ознайомлюють читача зі станом українського руху на Берестейщині. Пишучи про мету існування „Просвіти” на Берестейщині, в своїй статті, О. Пархач нагадує: *Хто тільки не топтав тебе і не наводив свої порядки. Твоїх людей дехто почав*

Концерт знімався трьома телеканалами: місцевим, обласним та республіканським з Мінська. На закінчення, за організацію святкування, головою центру національних культур Республіки Білорусь В. Матюценком був вручений мені подарок та диплом І ступені.

Це було п'яте організоване „Просвітою” святкування на Кобринщині дня народження Тараса Шевченка — предтечи родження волелюбного духу великої і славної своєю історією української нації!

Слава Генію-предтечі!

Голова „Просвіти” ім. Тараса Шевченка в Кобрині
Віра МУРАШКЕВИЧ

звати полишками.

Але ж діти твої руський николи так себе не називали і не називають, бо полишками личили убогих, бідних людей, якї колись жили в болотах деє далеко-далеко на схід од Пінська.

Минув час і людей твоїх почали називати білорусами, а мову їх заборонили і скрізь почали нав'язувати білоруську. Але ж народ твій не сприймає цього і бижить од того нав'язування, як од чуми. Назва білоруси для його і тепер офіційна фікція.

У другому номері берестейського часопису належить рекомендувати статті А. Петренка *Над тобою шумить мова наших сосон і дубів* про діяча білоруського відродження Сергія Полуняна, А. Цвида *Народжений на Великий день* про письменника Олександра Гаврилюка з південнопідляського Заболоття, Ф. Климчука *Етніческая структура населения Брестской области* та О. Скопненка *Берестейщина* про національні проблеми північно-західної української етнічної території.

Поява „Берестейського краю” не тільки збагачує видавничу діяльність українців Берестейщини, але передусім додає нових сил українському рухові тої землі. Від того, чи ця нова, так вельми потрібна, ініціатива зможе подолати всі перешкоди вирішується надія на збереження національного обличчя Берестейського краю, тому берестейським діячам і видавцям „Берестейського краю” треба бажати успіхів у їхній самовідданій праці.

Роман ВИСОЦЬКИЙ

Двадцять років духовної служби

Розмова з о. деканом Михайлом Нігєревичем, настоятелем парафії Св. Трійці в Гайнівці

Не зроблю великого відкриття коли скажу, що Гайнівка є одним з найбільших православних осередків у Польщі?

Фактично, Гайнівка є одним з найбільших осередків православ'я. В місті є невелика перевага православних, а в околичних селах проживає виключно православне населення. В самій Гайнівці населення є мішане з тієї причини, що в міжвоєнному періоді, коли Гайнівка з села перетворювалася в промислову осаду, приїжджало тут багато поляків, які знаходили працю в творених тоді підприємствах, що переробляли дерево з Біловезької пущі. Найбільший розквіт міста наставив у 50-60-х роках. Пізніше прийшла стагнація, а зараз навіть регрес.

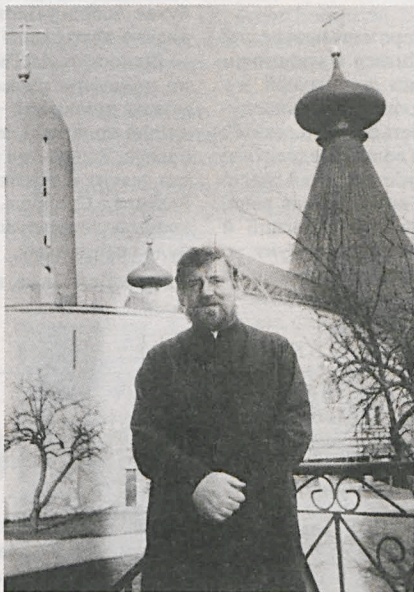
Гайнівка то місто, якого історія начислює ледве кілька десятків років — подібно як і православної парафії.

Окремої православної парафії в Гайнівці не було аж до війни. Люди, які жили в тодішній Гайнівці та селах, які являються вулицями сучасної Гайнівки, належали до парафій в Дубинах та Новому Березові. Лінією, яка розмежовувала ті парафії була залізниця з Волковиська до Черемухи. Коли в 1942 р. виникла в Гайнівці парафія, обняла вона своїми межами виключно територію осади. Так є і сьогодні — до нашої парафії належить місто Гайнівка, без жодних сіл. Не так давно закінчено будову церкви св. Трійці, а зараз будуються вже дві нові церкви.

В 1993 р. почалася будова церкви св. Іоана Хрестителя при вулиці Рея — почали її будувати як тільки відбулося освячення церкви св. Трійці.

Часто власне ставляють таке запитання, чи в Гайнівці потрібна друга й третя церква. Коли б зробили раніше плебісцит то відповідь могла б бути, що такої потреби немає. Не віддавало б це однак дійсного наставлення парафіян. Бо хоч будови ті почалися з адміністративного наказу то визволили вони великий ентузіазм у людей, які дуже охоче і дають гроші на будови, і самі приходять допомагати при будівельних працях — ніхто не рахує своїх годин чи днів.

Особливо видно це у випадку церкви св. мученика Дмитрія Солунського при вулиці Варшавській. З червня минулого року митрополит Василій посвятив наріжний камінь. Тоді практично не було там нічого — голий пляц. Після шести місяців будови, на другий день Різдва, відправлено вже перше Богослужіння й від того часу практично відбуваються там всі відправи. Є це очевидно тільки перша частина будинку — церква у підземеллі, але місця в ній дуже багато. Зараз будуть будувати верхню церкву. Коли о. Юрій Ацкевич, який керує цією будовою, попросить людей, щоб допомогли щось зробити — приходять три чи чотири разів більше охочих ніж у даному випадку треба.

Дуже багато зроблено також при будові церкви Іоана Хрестителя, якою керує о. Леонід Шешко — місцями стіни виведено вже на десять метрів і в сьому році планується закінчити будову в „сирому стані”. Чи вдасться це зреалізувати залежить передусім від волі Божої, але й від фінансів. І тут також відбуваються вже Богослужіння — у цвинтарній каплиці.

Тому, хоч формально в місті все ще одна парафія, є вже три осередки релігійного життя. Недовго настане їх розподіл — чекаємо на декрет митрополита про встановлення двох нових парафій.

Як численне є зараз духовенство?

Зараз Гайнівську парафію обслуговує 6 священників — настоятель та 5 вікаріях. Крім згаданих це о. Віталій Гаврилюк, о. Анатолій Ярмоцік і о. Микола Біломизий, бувший наш діякон. Думаю, що коли будуть формально встановлені нові парафії, число священників збільшиться до 8, що на приблизно 10 тис. віруючих повинно бути хватаючою кількістю.

З Гайнівською парафією ви вже зв'язані, якщо не помиляюся, 20 років — яка була Ваша раніша життєва дорога?

Якраз про себе говорити найтрудніше — ліпше коли говорять інші. Треба зазначити, що не відразу зв'язав я своє життя з духовною службою. Народився я в Суховульцях коло Кліщель, початкову школу закінчив в Саках, а згодом вчився в засадничій професійній школі в Гайнівці. Після її закінчення працював в білостоцьких „Ухвитах” і вчився в технікумі. Це був 1970-й рік, період бурних перемін, сам брав уділ в страйках. В 1971 р. зірвав я з цим всім і поступив у Варшавську Духовну семінарію. В Гайнівці я від 1976 р., початково як діякон, а від 1978 р. як вікарний священник. Керував хором, організував також Фестиваль Церковної Музики, який, можна сказати, народжувався у мене в хаті. Сім місяців тому, після смерті о. Антонія Дзєв'ятовського, митрополит назначив мене настоятелем парафії Св. Трійці й деканом Гайнівського округу.

Не так давно покликаний був Кліщелівський деканат — здається передусім „коптом” Гайнівського.

Дійсно, Кліщелі та більшість парафій належала до Гайнівського деканату. Однак Гайнівський деканат, якщо йдеться про число парафій, розростається й швидко досягне такого чисельного стану, який був у 70-х роках. Тоді в деканаті було 14 парафій, з яких виділялися нові. З Кліщелівської виділилися парафії в Черемусі й Кузаві, з парафії в Дубичах Церковних виділилася парафія в Саках, самостійною стала також філія Гайнівської парафії в Орішкові. Таким способом Гайнівський деканат став найбільшим у Польщі, територіально був він навіть більший від колишнього Гайнівського повіту. Тому

тодішній декан, о. Дзев'ятовський, виступив до митрополита з проханням поділення деканату. До новоствореного Кліцелівського деканату з Гайнівського приєднано Дубичі Церковні, Саки, Кузаву, Черемуху, Косну, з Більського Вільку Вигонівську, а з Сім'ятицького Рогачі, Зубачі й Мілейчиці. Зараз в нашому деканаті є 11 парафій, після встановлення двох нових парафій в Гайнівці буде їх 13. Від декількох років ведене є навчання релігії в школах. Як виглядає ситуація в Гайнівці?

Я особисто найбільше можу сказати про навчання релігії в середніх школах. Вже й раніше займався я навчанням молоді з середніх шкіл, яка гуртувалася при парафії, а у 1990 р. направлено мене до навчання релігії в Загальноосвітньому ліцеї № 1, який в народі зветься „польським”. Коли з'явився я там перший раз відчув велике невдоволення зі сторони учнів. Мабуть, побачивши адміністративний спосіб заведення навчання релігії до школи, побоювалися вони, що вертає час якогось „середньовіччя” — інквізиції й релігійних переслідувань. Наростав свого роду бунт — навіть були такі випадки, що молодь, яка раніше приходила навчатися релігії при парафії, в школі не хотіла ходити.

Зараз ситуація є інша. Молодь переконалася, що лекція релігії це не є ще один стресуючий предмет в школі а можливість близького контакту з духовною особою. Власне досвід кількохрічного навчання в школах — то не тільки мое спостереження — доказує, що в середніх школах релігії повинні вчити особи духовні, презентуючі і відповідний інтелектуальний рівень і добре підготовлені до такої праці. Не можуть то бути особи випадкові. Учні середніх шкіл, зокрема в старших класах, то вже дорослі люди, які мають розвинену потребу духовного життя. Очевидно, така духовна особа мусить здобути їхню довіру, бо часто навіть батькам не можуть сказати про те з чим приходять до священника.

Лекції релігії часто є дуже повчальні й для мене самого, бо відкриваю такі проблеми, до яких трудно мені було б дійти в інших ситуаціях. Дякуючи тому пізнаю проблеми цих молодих людей і стараюся допомогти їм своїм життєвим досвідом. Очевидно, є окреслена програма навчання, яку треба зреалізувати, але завжди з'являються різні питання, часто навіть дещо відірвані від даної теми, через що виникає багато дискусій — корисних для обох сторін. Гайнівка в Польщі і світі відома є передусім завдяки щорічному Фестивалеві церковної музики, одним з ініціаторів якого були і Ви. Яка зараз Ваша роль при його організуванні?

Зараз головним організатором Фестивалю являється Гайнівський будинок культури, хоч початково була це спільна ініціатива і, як я вже згадав, створювався він практично в моїй квартирі. Але швидко переріс він і мої очікування, і очікування директора Будинку культури, став дуже відомим фестивалем, який розславляє місто, пропагує наше православ'я з найліпшої його сторони — показує багатство і красу співу.

Як для особи духовної говорення про церковну музику є для мене дещо неадекватне. Для мене це молитва, яку треба розуміти в широкому масштабі. Це доксологія — славлення Бога ангельським способом. Натомість термін „церковна музика” є поняттям чисто світським, музичним і не віддає тієї атмосфери, що її несе з собою молитва, яку співається в церкві. Церковний спів, через свою духовність, своєрідну таємничість, впливає не тільки на православних, як свого роду антідотум на матеріальність сучасного світу. Сповняє він приблизно таку роль як і православна ікона, відома вже і дуже цінена в цілому світі. Люди різних конфесій бажають мати ікону не тільки з огляду на її естетичну вартість. Вірять вони, що ікона принесе їм добро й духовну

силу. Так є і з церковною музикою, яка показує невичерпне духовне багатство православ'я, а частинно і його містики.

Зараз наш уділ у Фестивалі зводиться до того, що церква Св. Трійці використовується для концертних виступів. Говорю це навіть з жалем, але парафія, не дивившись на її вклад, не виступає як співорганізатор Фестивалю.

Велика частина жителів Гайнівки то католики. Як знаємо і з історії, і з сьогодення, релігійне сусідство не завжди буває добросусідством. Що можете сказати про православно-католицькі відносини на терені Вашої парафії?

Відносини ті в Гайнівці як найбільше поправні. Очевидно, це вимагає певних заходів, певної, говоривши світською мовою, дипломатії — з одної і з другої сторони, а передусім доброї волі, якої, як мені здається, по обох сторонах не бракує. З часом це процентує. Очевидно, доходять до нас ека деяких конфліктних ситуацій, як на примір справа монастиря в Супраслі, але на терені нашої парафії причин до конфліктних ситуацій властиво немає. Хотілося б, щоб так було і в будучому.

Дякую. Дай Боже, щоб так і було.

Розмовляв Юрій ГАВРИЛЮК
Фото автора

Сіроутські Велікдень

Вмирає маті, дочку покідає.

Не женітись — батьо жунці присягає.

На могилі в неї ще пісок рижире

А присягн батько держаті не вміє.

Бере вуон до хати молодую жунку

Каже — доглядайте мою сіротоньку.

Вона доглядала малу сіротину,

Через день обідаєть учила дитину.

Вона доглядала бідну сіроточку,

Раз на рук давала біленьку сорочку.

Роковое свято Великдень приходіт,

Мачоха сіротку зза стола виводіт:

— Вже паскі вкусіла то вже й розговілась

А чого лінтяйко, ще чого розсілась?

Сорочку біленьку полюбляеш браті,

А сама не можеш, коб собіє придбаті?

То іді до кухні і там у кутоку

То іді праді там собіє на сорочку.

Не пошла сіротка до кухні прасті,

А пошла сіротка на маму ридаті:

— Ви мамо-голубко почуйте як плачу,

Хоч голос подайте, хоч хай вас побачу;

Возьмі мене мамо до себе, до ями —

Нехай я не плачу гурькімі сльозами.

Чом же ти матулю не хочеш устаті?

Чом же ти не хочеш ні словця сказаті?

І так же сіротка і плаче-ридає,

А ніхто з могилі то й не одмовляє.

Вірш з української шкільної книжечки, яка перед війною була у сусіда, але найпевніше згоріла разом з хатою, запам'ятала і влітку 1994 р. з пам'яті пересказала говіркою свого села Олександра Дерпола з М'якишів, що в Більській гміні.

Записав Юрій ГАВРИЛЮК

Велікі пу^ост і Велікдень

Велікі пу^ост має неді^ель сі^ем
і треба било постіт^и людям всі^ем
горох кашу гречану варилі
і олійом льняним собі^е красілі
Льон сі^еялі прачом обівалі
до мі^еста до олі^ейника носілі
на олі^ей мінялі
в ступі просо товклі очищали
і так на цілі пу^ост приготовлялі
Картофель наварат натівкут
і картофлянікув в печі^е напекут
і осуші^и з картофель цібулюю посипалі
із апетітом всі^е хутко розбіралі
В перші дні^е поста
починається служиті^ся по полудню
в два часа

люде до церкви спішають
і молитву свою повторяють
дзвони до церкви люді скликають
а пі^евчи жалосно співають

В церкві бі^еле облачення скідають
а на пристул^і і наложички
на чорне міняють
повінно в церкві тіхо биті
бо пу^ост велікі треба смутно пережиті
Розп'ятіє посередіні церкви вставляють
люде поклони одбівають
і пудходят цілують
і пумісок на грошакі шикують
Хто розп'ятіє поцілує
то в пумісок грошака не пошкодує
батюшка Євангелію читав
як Ісуса Христа за 30 сребренікі
Юда продав

В суботу на Вечірні батюшка мірує
і кождому вербочку шикує
Каждому в споведі треба ідуть
а на Вербніцю святіті до церкви несут
і піскі пісали
бо ді^еті по хатах ходілі собі^е збіралі
Каждому в споведі треба биті
коб до Велікодня вже не гришиті
В Красні четвер до церкви із свічкамі ідуть
а одслуживши додому засвіччани несут
і три рази свою хату
треба із свіч^ечкою обийті
і здоров'є в своєю хаті найті
В Красні четвер
батюшка 12 Євангеліі читає
як на крижові гоздіма розбойнік
рукі і ногі Ісусові прибів^ає
Перед святом приготавляють
бабок мазуркув понапикають
ковбаси м'яса треба звариті
бо батюшка в суботу буде святіті
Перед Пасхою в 12 часу^е вночі
сон не береться
бо велікі служба
в церкві начнеться

З процесією кругом церкви ідуть
і хоронгві несуть
батюшка заспів^ає три рази

«Христос Воскрес»

тогда двери одчиняют і пі^евчи
«Христос Воскрес» тоже співають
Хто ді^еті має
до церкви піскі дає
а на Вечірні на перші день свята
батюшка ді^етям роздає

Ді^еті піску з грудка качають
а як стукнуться у другу піску
то вже єї вигривають
ді^еті ради сміються
што пісок награлі

коб перед Велікодньом
матері^е ще бу^ольш їм написалі
Свячану піску пуд Проводи тримають
і без свою хату високо перекидають
де піска впаде там єї вкопаять
коб хранилась хата то вже всі^е знають

Ольга ОНАЦІК

Ягуштово коло Бі^ельська

На фотографії М. Новицького піскі (пі-
санкі) на могілках в Ягуштові.

ХОР НИКОЛАЕВСКОЙ ЦЕРКВИ 24.І.1932

Хор церкви св. Миколи у Бі^ельську, в якому співали жителі села Ягуштово

Фотографію відшукав і записав прізвища й прізвиська хористів Микола Новицький, родом з Ягуштова.

Стоять: Марія Конаховіч, з дому Пугацевіч (Манька Кірилючанка); Марія Осі^енник, з дому Козлу^евська (Манька Козлянка — дочка І. Козлу^евського); Наталія Войш^ековіч, з дому Бусловіч (Натавка Омеленюкова — дід Омел'ян); Анна Новицька, з дому Виш^ековська (Гандзя Боровічанка); Парфін Бусловіч (Бусловичин Парфі^ен); Валентина (Валька) Артемовіч, з дому Онацкі; Григорій Скорбіловіч (Ригур Тома^ешув); ? Корицька; Олександр (Оліксандер) Пугацевіч (Олександерко); Марія Шафран, з дому Оніс^екєвіч (Манька Шафраніха); Олексій Оніс^екєвіч, син Антонія (Онтоха) (Оліксі^ей Луцькін, брат М. Шафран), Іван Козлу^евські (Козьолчик).

Сидять у середньому рядку: Дмитро Буслович (Дмитьор Брацкі, син Хведора), ті^енор — співав тенором; Іван Войш^ековіч (Вікторук, син Віктора); Сильвестер Конаховіч (Тіхонівіч — син Тіхона), дячок, псаломщик; о. Лука Плютовіч, син Данілі — батюшка церкви Миколи*; Григорій Антіховіч (Онтіховіч) — староста мі^ейські, проживав у Бі^ельську на Дубічах; Параскевія Конаховіч, з дому Пугацевіч — дячка жу^енка, псаломщица жу^енка (Параска Кірилючанка - сестра М. і О. Конаховічів).

Сидять в першому рядку: Якуб Онацкі, син Луки (Прокочук); Степан Осі^енник, син Нечитора; Олександр Конаховіч (Саша, син С. Конаховіча); Марія (Маня) Бородь^еонок, з дому Саковська (не належала до хору, дочка псаломщиці по першому мужу — батько з Шастал, згинув на вуйні^е).

* В часі війни, після спалення в 1941 р. церкви св. Миколи, проживав деякий час в хаті Ольги Онацкі.

Орехвичі (Орехівці) то середньої величини село, понад 60 домів, коло Більська. Завдяки близькості міста село не обезлюднене — майже в кожній родині є хтось, хто працює в Більську. Останнім часом побудовано декілька мурованих домів, немає пустих хат, а і таких, де самі емерити також небагато. Один з моїх розмовників говорить, що село йме молоде й має небагато понад сто років (так як кам'яні пам'ятники з кованими хрестами, які тут стоять). Але це не відповідає дійсності, бо перша згадка про це село, якого назва взята від імені Орехво, походить ще з 1567 р. В половині XVII ст. Орехвичі, як і сьогодні, належали до Пречистинської парафії в Більську: *a w starostwie bilskom sęło Hrabowęc, sęło Orechwyczy, sęło Ploski, sęło Deniski, i pęł sęła Hołodow...* (з документів архіву у Львові).

Коли запитав я хто зі старших людей може розказати про колишні великодні звичаї в селі, скерували мене до Ольги Григоруц, яку всі звуть „Кравцьовою” (батько був кравець). Вона мені і все це розказала.

Велікдень в Орехівцях

Тепер не постят так як колись. Колись постілі по цілум постові а теперака по одному днєві чи два. Щири пұст бив і люде здорови билі і жилі за того лепі. Люде і петельні повитірают коб шмалцьо не било. Я в четвер купіла льняного олію бутельок, бо, думаю, ще ж тиждень посту. 5 злоти оддала. То у Кошелях ще роб'ят — хлопець такій файни, прилюдни, учора зо мною так поговорив муцно. Горчкі виварувалі, милі до чиста, бо пұст настав. І вже тогди бронь-Боже скваркі в хаті не зобачиш, оно все з постом.

В неділю завше в церкві. І в п'ятницю тоже ж на Вечірню ходілі до церкви завше, а теперака і їздіті не хочут таксувками, а колись піхотою люде ходілі. І перед Вербніцью завше ідемо на Вечірню. Як колись з Вечірні додому йшли, лузкі упалі моїе на землю і я кажу бабам — почекайте, бо я позбіраю лузкі. А тут, бах, собачонок обернувся коло мене. Я кажу бабам — чекайте, бо й собачка прибіг чийсь, а вуцн як прибіг, перейшов коло люді і побіг на тие могілкі німецькі, і пропало всьо. Ішло нас може з десєть бабув, але вони казали — ти пережигнайся й ході, бо, кажут, не маєш чоґ там бавітісь з собаками. Ну,

вже мусіт тоє троха причувалі, што то недобре штось коло могілок. Ну і для того пошлі ми, й пришлі. І так шасліво, як то говорітьсє, і до дісь дня ще живу — вже ж вуцмідисят другі руц мніє, то не то што сімдисят чи п'ядєсєт. Хоч вже може й „Пєсєцькі” [грабар, ще кажут на його „Лопатувськї”] піше пісьмо мніє — члєк до того доживає.

Тепер то вже пуд свято купуют готове, а ми й мазуркі і бабкі пєклі. В четвер вже упечемо, у п'ятницю што другє робімо, приготовляємосє. Бо на Плащеніцю йдемо — де годіна друга то ми вже йдемо до мієста, бо о третюю зачинаєтьсє — люді повно там.

Всьо, як то говорітьсє, пока молодий члєк то всьо добре било, а тепер старому то всьо кєпсько, нема добра. Тепер оно тўолько добра, што груш дадут той, о, то члєк певни, што має за што купіті з'їєті.

Яйця пісалі і завше вертеху м'єса приготів'ят — йдут святіті в суботу. І яйця — цієлу міську, коб вже не біті в свято, бо, кажут, буде пальці збіваті. То так готовілісь коб вже всьо било пообієранє і цієла вертеха тих їєць, і мазурок, і бабкі, і, як то говорітьсє, всьо, і суоль, і хліб — всьо несемо святіті. Приїжджає батюшка до крижа. Тут в нас є два крижув — одін на одному кунціє, другі на другум. Посвятіт нам, посвятіт другім.

Із вечора йдемо на Всюночню, сідімо до пувночи, співають в церкві цієли вечур, а послі вже з хрестом ви́ходьт, і вже тогди люде обийдут кругом церкви і «Христос Воскрєс» одні другім вже говорат, цілуютьсє.

А одін муой кум казав — колі до церкви не зайду то завше, — каже, — «Христос Воскрєс»... — То вієте раз у руц ходіте, кумцї. Так, — кажу, — можна? А вуцн каже: — Алі мніє тоє подобаєтьсє барзо, што «Христос Воскрєс» говорат і я, — каже, — жду, аж знов буде «Христос Воскрєс»...

Ми колись мнуцго не пілі, не їєлі. Їєсті то било што, як то говорітьсє, алі горієлкі то нігди так, як теперака. О, по цієлих днєх стоят і віно джуют у нас в склєпі, ой не дай Боже... Колисьні то лієпши часи билі, спокуйнієйши.

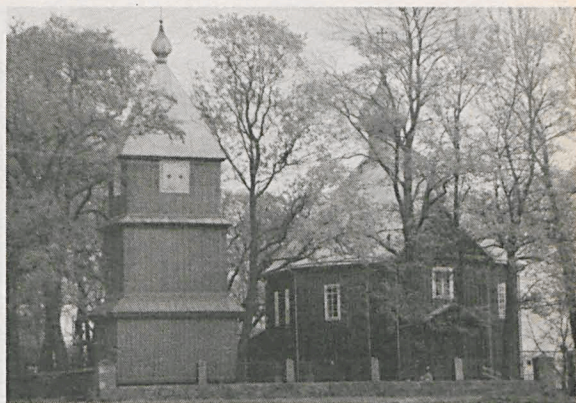
В неділю билі забави, але ми не ходілі по чужих вїосках. Як зроб'ят у своюой то погуляємо, а як на чужую то баткі не пускалі, бронь-Боже. Сварилісє. — Не можна, — кажут, — ходіті по чужих вїосках. А тепєрка всьо по чужих вїосках, нема вдома їх.

Качалі їйціма. Як хто стукне їйце об їйце то тогди того їйце остає, што його добієґло туди. А тепер то не тоє, нема того. Водюю облівалісє завше на другі дєнь. Як вийдеш то вже хлопці пільнуют, обліют. Коб там не вьдомо як, приходіш мокри додому.

Записував Юрій ГАВРИЛЮК
Фото атора

Według kroniki cerkiewnej fundacja pierwszej cerkwi w Orli związana jest z imieniem podskarbiego litewskiego, Michała Bohusza Bohowitynowicza, właściciela tej miejscowości w latach 1510-1558, pochodzącego ze starego rodu ruskiego z Wołynia. 12 listopada 1529 r. sporządził on testament, w którym ciało swe po śmierci nakazywał pochować w Kijowie, w Monasterze Peczerskim, zaś duszę swą polecał m.in. *swiatomu Ioanu Bohosłowu i swiatomu Archanhełu Michaiłu*, a więc świętym do dziś pozostającym patronami parafii orlańskiej. Święto Jana Teologa po dzień dzisiejszy jest obchodzone w Orli jako parafialne (21 maj, 9 październik), a archanioł Michał jest patronem obecnej cerkwi parafialnej.

Dzieje cerkwi w Orli

Z protokołu wizytacji z 1747 r. widać, że cerkiew w Orli (wówczas unicka) znajdowała się przy wyjeździe od strony Bielska. W 1770 r. prezbiter cerkwi orlańskiej, Michał Siebiesiewicz, zwraca się do właściciela Orli hetmana Branickiego ze skargą na Żydów, w związku z zagarnięciem przez nich placu cerkiewnego i rozpoczętym jego zagospodarowywaniem. Z decyzji komisji można wnioskować, że w 1770 r. na placu tym nie stała świątynia, jednak stojący krzyż przypominał, że znajdowała się tam cerkiew, znana z opisu z 1747 r.

Plac, na którym niegdyś stała najstarsza orlańska cerkiew pozostaje pod ochroną jako obiekt zabytkowy — „stare cerkwisko”. Dziś jest to plac przy ul. Bielskiej pod numerem 171, na którym w latach 1989-

1995 została staraniem obecnego proboszcza parafii, ks. prot. Aleksandra Tokarewskiego, wybudowana murowana kaplica. Uroczystości wmurowania kamienia węgielnego oraz poświęcenia kaplicy (15 lipca 1995 r.) celebrował Jego Eminencja Wielce Błogosławiony Metropolita Warszawski i Całej Polski Bazyli.

Corocznie w Niedzielę Przewodnią (pierwsza niedziela po Wielkanocy) odbywa się procesja na plac starego cerkwiska do grobów żołnierzy poległych w I wojnie światowej, gdzie odprawiana jest panichida oraz zanoszone są modły w intencji pokoju na świecie.

W krótkiej monografii Orli Jan Glinka odnotowuje, że w pamięci starszego pokolenia zachowała się rzekomo wiadomość

MICHAŁ MINCEWICZ — od urodzenia mieszkaniec Orli i członek tutejszej parafii św. Michała Archaniola, człowiek obdarzony uzdolnieniami artystycznymi, od lat utrwała na zdjęciach życie swej rodzinnej miejscowości i okolicy — dokumentuje przy pomocy aparatu fotograficznego i malarskiego pędzla ulotną teraźniejszość stającą się po chwili historią.

Zainteresowany teologią i duchowością, otrzymanym darem Bożym oddaje chwałę Panu poprzez sztukę sakralną — naturalistyczne malarstwo religijne i ikony. Pragnie kultywować to co dobre i wzniosłe, zostawić dobra duchowe parafianom i wiernym — przyszłym pokoleniom...

Realizuje kolejne plany twórcze, jednak wciąż czuje niedosyt — dzięki uporowi i żmudnej pracy prezentem, prywatną promocją i hołdem dla rodzinnej miejscowości będzie autorska książka — kolorowy album o pięknej, przebogatej historii Orli od 1507 roku, który niebawem, przy życzliwej pomocy historyków, będzie wydany.

Obecnie, na dużym płótnie z ogromnym pietyzmem maluje jako dar dla swojej parafii bezcenny zabytek kultury duchowej i materialnej — cerkiew św. Michała Archaniola w Orli, która w przyszłym 1997 roku będzie obchodzić dwóchsetną rocznicę odbudowy po pożarze.

Cerkiew prawosławna to jedyny bodaj z Kościołów chrześcijańskich, który posiada charyzmat modlitwy, powiązany z charyzmatem działań artystycznych. Ikona toruje drogę w świątyni od wrót do ołtarza. Modlitwa, wiara i ikona wskazują nam jak pokonać wszystkie trudności, przeżyć żywot ziemski zachowując czyste sumienie i spokój duszy.

Najważniejszą i najdonioślejszą mową, jaką kiedykolwiek wygłoszono, jest mowa pożegnalna, którą wygłosił Jezus Chrystus w ostatnich chwilach swego ludzkiego życia, przy Ostatniej Wieczerzy. Mowa ta obejmowała wszystko, cokolwiek może być potrzebne ludzkiemu sercu w trudnych chwilach:

Ja żyję i wy żyć będziecie (Jan 14, 19)

Jesteście przyjaciółmi Moimi (Jan 15, 14)

Pójdź i przygotujcie wam miejsce (Jan 14, 3)

I o cokolwiek prosić będziecie w imieniu Moim, to uczynię (Jan 14, 13)

Cerkiew cmentarna św. św. Cyryla i Metodego

o prywatnej parafii... Autor wspomina o cerkwi, na kopule której przy zmianie pokrycia rzekomo odnaleziono napis 1735 rok.

Z opisu wizytacji z 1747 r. dowiadujemy się, iż wówczas w centrum Orli, na fundamencie z kamienia stała drewniana cerkiew pod wezwaniem św. Szymona Słupnika (*Stolpnika*). *Słownik geograficzny Królestwa Polskiego* (t. VII) podaje, że: *Za sprawą Krzysztofa Radziwiłła, na mocy specjalnego dokumentu, wydane go przez niego w Wilnie 17 października 1543 roku w Orli m.in. zatwierdzone były cotygodniowe targi w środę i doroczny jarmark w dniu św. Szymona i Judy według starego stylu.*

Procesja podczas nabożeństwa w dniu św. Jana Teologa, 9.X.1995 r.

Podsumowując podane fakty, można przyjąć, że cerkiew przy obecnej ulicy Bielskiej (na „starym cerkwiu”) w 1770 r. już nie istniała. Życie religijne koncentrowało się przy drugiej cerkwi, która w 1790 r., względnie nieco później, padła pastwą pożaru. Po pożarze parafianie byli zdecydowani wznieść nową cerkiew na nowym placu.

Znawca przeszłości regionu, Jan Glinka, w czasie wycieczki do Orli w 1937 r. wynotował z *Klirowych wiadomości*: *Na miejscu, gdzie stała cerkiew unicka zniszczona pastwą pożaru w 1790 roku, w 1797 roku ze składek parafian oraz dzięki staraniom ówczesnego proboszcza Grzegorza Paweńskiego, zbudowana została nowa, obecnie istniejąca drewniana świątynia. Materiał budowlany na cerkiew podarowała hrabina Branicza. Później w 1879 roku do tej cerkwi dobudowano ryznicę (zakrystię).*

Kalendarium

31.V.1814 — 4.XI.1819 — Parochem (proboszczem) w Orli był ks. Stefan Bielawski. Jego następcą — można przypuszczać — był ks. Aleksy Makowiecki, o którym zachowała się wiadomość, że był proboszczem w Orli w 1829 r. Kiedy unicy w guberniach tzw. Kraju Północno-Zachodniego powrócili do wiary swych przodków, 30 kwietnia 1838 r. ks. Makowiecki również przyjął prawosławie. Zmarł 22 października 1863 r.

1853 r. — Wizytacja parafii w Orli przez biskupa wikariusza Ignacego.

22.XI.1863 r. — Z parafii Żurobice na stanowisko proboszcza w Orli przeniesiony został ks. Teofil Bielawski, który przebywał tu do swojej śmierci 31 maja 1879 r. Zmarł tuż po odprawieniu nabożeństwa. Zgodnie z wolą ks. Bielawskiego pochowano go przy cerkwi w Żurobicach.

1863 r. — Parafia Orla zaliczana była do rzędu parafii 4 klasy.

1867 r. — Rozpoczęto budowę cerkwi cmentarnej, która została ukończona w 1870 r. i poświęcona pod wezwaniem św. Cyryla i Metodego.

1873 r. — Remont dzwonnicy przy cerkwi.

1879 r. — Kolejnym proboszczem był ks. Platon Ralcewicz, który nominację na probostwo w Orli otrzymał 17 lipca 1879 r.

Krzyż przydrożny stawiany na końcu wsi ma chronić mieszkańców przed wszelkim nieszczęściem, wskazywać drogę oraz przypominać i utwierdzać, że Bóg czuwa nad ludzkimi losami. Jest wyrazem religijności, mówi o głębokiej wierze w Boga i zaufaniu do Niego. W miejscu, gdzie stoi krzyż, żegna się zmarłych. Ten krzyż został wzniesiony w 1958 r. przez moją babcię **Fedore Nazarewicz**.

Chór parafii prawosławnej w Orli uczestniczył w IX i XII Międzynarodowym Festiwalu Muzyki Cerkiewnej w Hajnówce (w latach 1990 i 1993). Działalność chóru — to śpiewanie podczas niedzielnych nabożeństw i obrzędów religijnych. Większość chóru to wytrwale członkinie miejscowego zespołu ludowego „Orlanie”, który istnieje i ambitnie działa już blisko 50 lat, a założony został przez śp. Rodiona Ogijewicza pełniącego równocześnie funkcję psalmisty cerkwi orlańskiej w latach 1925-1928, później zaś funkcję pierwszego psalmisty — w latach 1929-1963.

Chór młodzieżowy parafii prawosławnej w Orli powstał w 1992 r. Śpiewają w nim uczniowie szkół podstawowych i średnich. Działalność chóru to — śpiewanie podczas niedzielnych nabożeństw oraz udział w XIII i XIV Międzynarodowym Festiwalu Muzyki Cerkiewnej w Hajnówce. Kierownikami i dyrygentem obu chórów jest Dymitr Martynowicz, pełniący funkcję psalmisty od 1983 roku. Należy również wymienić za szczególnie wkład pracy społecznej i ofiarności na rzecz cerkwi oddanych parafian: starostę Włodzimierza Rybaczuka, Marię Bańkowską, Walentykę Popławską, Nadzieję Rybaczuk, Nadzieję Sliwko, Wierę Wołkowicką, Sergiusza Kłyckową, Włodzimierza Pasiecznika i wielu innych.

1885 r. — Parafia orlańska w dekanacie kleszczelowskim skupiała 2.488 wiernych. Sama Orla liczyła wówczas 2.351 mieszkańców, w tym 1.812 Żydów.

1907 r. — 18 maja cerkiew w Orli wizytował biskup grodzieński i brzeski Michał. Przy wjeździe do miasteczka miejscowi Żydzi witali go chlebem i solą.

1910 r. — 21 października ks. Ralcewicz przeszedł w stan spoczynku. Funkcję proboszcza w Orli przejął ks. Piotr Kraśnikow, który w sierpniu 1915 r. ewakuowany był wraz z miejscową ludnością do Rosji.

1913 r. — Zbudowano nowe stalowe, na fundamencie kamiennym, ogrodzenie cerkwi parafialnej.

1921 r. — Po zakończeniu pierwszej wojny światowej i powrocie wiernych z uchodźstwa pierwszą nominację na proboszcza w Orli otrzymał 1 października 1921 r. ks. Teodor Ogijewicz. 8 kwietnia 1923 r. został podniesiony do godności protopijera i ustąpił parafię nowemu administratorowi ks. Izaakusowi Doroszence.

1924 r. — 24 maja parafię w Orli wizytował biskup grodzieński i nowogródzki Aleksy.

16 lipca 1995 r. w Orli metropolita Bazyli dokonał wyświęcenia kaplicy ku czci św. Szymona Słupnika. Kaplica wybudowana została w latach 1989-1994 na miejscu dawnej cerkwi pod wezwaniem św. Szymona Słupnika, która istniała do połowy XVIII w. Metropolita wygłosił kazanie w języku ukraińskim i podziękował parafianom za trud włożony w budowę kaplicy.

1928 r. — Po czterech latach duszpasterstwa w Orli ks. Doroszenko, na własną prośbę, 21 marca został przeniesiony przez metropolitę Dionizego do parafii sieleckiej w diecezji wołyńskiej.

Od 30 marca 1928 r. do 10 października 1931 r. czasowo obowiązki administratora parafii orlańskiej pełnił ks. Andrzej Kuczuk, dotychczasowy wikariusz parafii w Bytenu.

1931 r. — 10 października nominację na proboszcza w Orli otrzymał ks. Włodzimierz Wiszniewski, absolwent Studium Teologii Prawosławnej Uniwersytetu Warszawskiego. Jego staraniem przebudowano dzwonnice, podwyższając ją o kilka metrów i wyposażając w nowe dzwony. Na kilka miesięcy przed wybuchem II wojny światowej ks. Wiszniewski opuścił parafię w Orli.

1939 r. — Na probostwie w Orli pozostaje niedługo — od 28.IV.1939 r. do 1940 r. — ks. Teodor Borecki.

1940 r. — Proboszczem w Orli zostaje ks. Andrzej Turowski. W końcu 1944 r. występuje on jako dziekan okręgu bielskiego.

1944 — 1954 r. — dezorganizacja życia parafialnego — liczne zmiany na stanowisku proboszcza i wikariusza. Funkcje te pełnili: ks. prot. Włodzimierz Cechan, ks. prot. Eugeniusz Naumow,

ks. prot. Mikołaj Niesłuchowski, ks. prot. Antoni Wiszenko, ks. Włodzimierz Bliźniuk.

1954 r. — Proboszczem w Orli mianowany zostaje dotychczasowy proboszcz w Puchłach, ks. Maksym Sandowicz.

1955 r. — 9 października parafię orlańską wizytuje metropolita Makary.

Dzwon odlany w 1936 z ofiar parafian staraniem proboszcza Włodzimierza Wiszniewskiego

1962 r. — Od 8 sierpnia obsługa duszpasterska wiernych parafii orlańskiej powierzona została ks. **Aleksandrowi Tokarewskiemu**, obecnemu proboszczowi, który w 1971 r. podniesiony został do godności protopiereja.

Ks. prot. Aleksander Tokarewski w opinii mieszkańców Orli jest dobrym administratorem parafii i sumiennym duszpasterzem. W momencie kiedy obejmował to stanowisko, cerkiew i inne obiekty sakralne wymagały gruntownego remontu. W 1970 r. gruntownie przebudowano dom dla psalmisty, plebanię zaś zmodernizowano i oszalowano. W latach 1979-1981 przeprowadzony został kapitalny remont cerkwi — wzmocniono fundamenty,

Wyniesienie Płaszczycy w Wielki Piątek, 12.04.1996 r.

zbudowano nowe ściany i dach, przeprowadzono remont kaplicy cmentarnej i ogrodzono cmentarz. Na placu starego cerkiewiska w 1989 r. zbudowano nową murowaną kaplicę.

1968 r. — 21 maja parafię w Orli wizytował metropolita Stefan, zaś w latach 1973, 1981, 1989 i 1995 metropolita Bazyli.

Opracował **Michał MINCEWICZ**

Fot. autora

Tradycja krzyży wotywnych na Świętej Górze Grabarce w świetle historii Prawosławia na Północnym Podlasiu

Część III

II. Dzieje powstania sanktuarium na Św. Górze Grabarce

1. Zarys historii Cerkwi prawosławnej na Podlasiu

Dzieje Cerkwi prawosławnej na Podlasiu, jak też Świętej Góry Grabarki, wywodzą się z tradycji chrześcijaństwa Rusi Kijowskiej.

Podlasie jest to kraina historyczna rozciągająca się po obu stronach środkowego Bugu i górnej Narwi. Nazwa *Podlasze* pojawiła się dopiero na przełomie XV/XVI wieku, w czasach, kiedy tereny te należały do Wielkiego Księstwa Litewskiego. Etymologia nazwy wskazuje, że powstała ona na określenie ziemi leżącej przy granicy z Lachami (=Polakami).¹ Wcześniej ziemię nad środkowym Bugiem i górną Narwią nazywane były Ziemią Brzeską, z czasem zaś Brzesko-Drohiczyską.

Począwszy od VI wieku tereny Podlasia zasiedlane były przez ludność ruską wywodzącą się z Wołynia i Zachodniego Polesia, a dopiero od X wieku ciągnęła tu od zachodu wzdłuż brzegów Bugu i Narwi ludność mazowiecka.² Dotarła w pobliże Drohiczyna i Suraza. W X-XIV w. terytorialnie ziemie te przynależały do Rusi Kijowskiej, później zaś do Rusi Halicko-Wołyńskiej.

W 988 roku, za panowania Włodzimierza Wielkiego nastąpił oficjalny chrzest państwa ruskiego, lecz chrześcijaństwo znane było na Rusi Kijowskiej na długo przed tym rokiem. Źródła XI i XII-wieczne, tj. *Powieść lat minionych*, początki chrześcijaństwa ruskiego wiąże nawet z czasami apostołskimi. Wg jej autorów, w okolicach późniejszego Kijowa przebywał apostoł Andrzej, który nauczał wśród greckich kolonistów na wybrzeżach Morza Czarnego i odbył wędrowkę Dnieprem do Bałtyku, przepowiadając powstanie w tym miejscu wielkiego miasta z licznymi cerkiewiami.³ Początki tworzenia się na obszarze Ziemi Brzeskiej prawosławnej organizacji parafialnej odnieść trzeba najprawdopodobniej do XI w., do czasów panowania Jarosława Mądrego.⁴

Według polskiego historyka A. Jabłonowskiego, opisującego sytuację wyznaniową w województwie podlaskim, *zakładanie cerkwi na Podlasiu rozpoczęło się razem z postępowym podbijaniem i kolonizacją wschodniej polaci tej krainy przez książąt ruskich. Na pewno też można przyjąć z góry, iż gdzie tylko wzniesiono gródek czy zameczek, tam też stawiała i cerkiew. Posuwano się więc naprzód od Brześcia z biegiem Bugu, coraz głębiej, przechodząc z kolei za Nurzec, nim wkroczyło w dorzecze Narwi.*⁵

Pierwsze wzmianki o istnieniu na tym terenie cerkwi spotykamy dopiero w XIII-wiecznym *Latopisie halicko-wołyńskim*, z którego wynika, iż na terenie obecnego Podlasia cerkwie istniały wówczas w Drohiczynie (pw. Przenajświętszej Bogurodzicy), w Mielniku z cudowną ikoną *Spasa Izbawnika* (Zbawiciela) i w Bielsku.⁶

Przez cały okres istnienia Rusi Kijowskiej i Halicko-Wołyńskiej, terytorium to objęte było jurysdykcją metropolii prawosławnych — kijowskiej i halickiej. Diecezjalnie Ziemię Brzeską obejmowały granice prawosławnego biskupstwa ze stolicą we Włodzimierzu Wołyńskim, założonego przez Włodzimierza Wielkiego w 992 roku. Podlasie znajdowało się do końca XVIII wieku w granicach diecezji włodzimierskiej, zwanej później włodzimiersko-brzeską (od 1596 r. unickiej).

Istnieją przypuszczenia, iż Ziemia Brzeska, jako że przez pewien okres, wraz z Ziemią Turowską należała bezpośrednio do

Księstwa Kijowskiego, wchodziła początkowo w skład diecezji turowskiej.⁷

Do końca XIII w. diecezja włodzimierska podlegała metropolii kijowskiej. Wskutek najazdu mongolskiego (1240 r.) biskupi kijowscy przenieśli się na północ do Włodzimierza nad Kłazmą (1299 r.).⁸ Od roku 1323 przebywali stale w Moskwie, zachowując jednak tytuł metropolitów kijowskich.

Po zniszczeniu Kijowa uciekający przed Tatarami mnisi, założyli słynną Ławrę Począjowską (płd. Wołyń). Istnieje też tradycja, że mnisi z Kijowsko-Pieczerskiej Ławry, kolebki ruskiego monastycyzmu, dotarli również na dzisiejsze Podlasie: mieli oni założyć pustelnię i zapoczątkować kult w miejscu zwanym Krynoczka na skraju Puszczy Białowieskiej koło Hajnówki, a także monaster w Drohiczynie i Mielniku.⁹

Z jednym z następstw najazdów tatarskich pod wodzą Burundaja w 1259 roku, wiąże się tradycja cudotwórczej ikony *Spasa Izbawnika* w Mielniku, od której wywodzi się być może historia św. Góry Grabarki.

Okres halicko-wołyński w dziejach Ziemi Brzesko-Drohiczyskiej kończy się zajęciem tych ziem w pierwszych dziesięcioleciach XIV wieku przez dynamicznie rozwijającą się pod rządami Giedymina Litwę. Bliskie sąsiedztwo Mazowsza oraz wejście Podlasia w skład Wielkiego Księstwa Litewskiego stało się przyczyną zwiększonego napływu na te tereny ludności polskiej. Dotyczyło to głównie miast. Dopiero w XIV w. wznoszone były na Podlasiu pierwsze kościoły katolickie, czego przykładem są kościoły w największym ośrodku miejskim — Brześciu (z 1389 roku pochodzi fara św. Krzyża ufundowana przez Władysława Jagiełłę), w Drohiczynie (parafia katolicka św. Trójcy powstała w XIV w.) oraz w Mielniku (pierwszy kościół katolicki p.w. św. Trójcy ufundowany przez ks. Witolda w 1420 roku).

Rola Cerkwi prawosławnej na terenie Podlasia, do której przynależała większość mieszkańców i która posiadała tu głębsze tradycje, uległa w XV wieku znacznemu osłabieniu. Dotyczyło to głównie czasów księcia Witolda, który faworyzował katolików nawet w swych przywilejach dla poszczególnych miast, m.in. wydając w 1430 r. przywilej na wójtostwo w Bielsku. Nakazał on wójtowi osadzać w tym mieście wyłącznie katolików — Polaków i Niemców. W 1408 roku Witold zmienił też nadany przez Jagiełłę przywilej na magdeburskie prawo dla Brześcia, zastrzegając je jedynie dla katolików z urodzenia lub przechrzczonym.¹⁰ Jak stwierdza T. M. Trajdos: *Był to zabieg charakterystyczny dla polityki Witolda, który dostrzegając silniejsze skupiska katolików wśród Rusinów, starał się paraliżować i demontować prawosławie, gdzie zaś spotkał się z całkowitą dominacją prawosławia (np. na Wołyniu), cierpliwie tolerował jego istnienie.*¹¹

Po śmierci Witolda ograniczenia wobec prawosławnych na terenie całego Wielkiego Księstwa Litewskiego zostały albo zniesione, albo utraciły swe realne znaczenie. Ostatecznego, formalnego zrównania praw prawosławnej ludności z katolicką dokonał Zygmunt August w roku 1563, w związku z przygotowaniami do unii z Polską.¹²

Po opanowaniu większości ziem ruskich przez Litwę, po unii

polsko-litwskiej i chrzcie Litwy w obrządku łacińskim, wraz z zanikiem politycznych tradycji niezależnej państwowości ruskiej podstawowym wyznacznikiem przynależności do narodu ruskiego stała się wiara ruska (grecka). W związku z tym, terminem narodu ruskiego określono zarówno etnicznych Ukraińców, jak i Białorusinów.¹³ Czynnikiem etnicznym w tym okresie schodził niejako na drugie miejsce, chociaż utożsamienie wyznania z narodowością nie było zupełne, bowiem w dokumentach z początku XVII w. spotykamy określenie *Rusi obrządku rzymskiego*.

Sytuacja Cerkwi prawosławnej uległa ponownemu osłabieniu po roku 1596, kiedy to została zawarta unia brzeska. Już wcześniej papież rzymscy wielokrotnie podejmowali nieudane próby podporządkowania sobie Cerkwi prawosławnej. Dopiero unia brzeska przyniosła częściowe zrealizowanie dążeń papieża i znacząco zaciążyła także na dziejach Podlasia. Przede wszystkim Unia Brzeska doprowadziła do podziału samej społeczności ruskiej na dwa wrogie obozy: unitów i dyzunitów. Już w Brześciu, w tym samym czasie co sobór proklamujący unię, odbywał się sobór prawosławny.¹⁴ Pod przyjętym na tym soborze dekretem o nieprzystąpieniu do unii i jej potępieniu podpisał się m.in. protopop cerkwi św. Barbary z Milejczyc. W soborze wziął udział przedstawiciel bractwa cerkiewnego z Bielska. Używając trafnego określenia badacza dziejów Ukrainy tego okresu — Zbigniewa Wójcika, można by mówić o istnieniu w tym czasie *hierarchii bez wiernych i wiernych bez hierarchii*.¹⁵

Dotyczyło to również Północnego Podlasia, gdyż jego zwierzchnikiem biskup włodzimiersko-brzeski był zwolennikiem unii, natomiast większość wiernych opowiadała się przeciwko niej. Pozycja Cerkwi unickiej była silna dzięki pomocy Kościoła katolickiego i poparciu państwa. Spowodowało to nasilenie konfliktów. W dokumentach z tego okresu znajduje się wiele relacji, protestów, skarg prawosławnej ludności dotyczących odbierania im cerkwi, pobicia duchownych itd. Cerkwie wielokrotnie przechodziły z rąk do rąk.¹⁶ *Ofiary były po obu stronach, ale strona katolicka była silniejsza w sensie możliwości stosowania przemocy*, pisze ks. G.Sosna.¹⁷

Symbolem walk o prawa Cerkwi prawosławnej był ihumen monasteru św. Symeona z pobliskiego Brześcia — Afanasij Filipowicz (1596-1648). On m.in. wystąpił z supliką do króla Władysława IV w sprawie poszanowania praw Cerkwi prawosławnej.¹⁸

Ważną rolę w tym czasie miały bractwa cerkiewne. Na Północnym Podlasiu działały one w Bielsku i Drohiczynie. W okresie, gdy wyższe duchowieństwo Cerkwi prawosławnej „nie istniało”, odgrywały one rolę zastępczą, mającą na celu podtrzymanie tu ducha Prawosławia. Nasilenie walk o prawa prawosławnych znalazło na Podlasiu po okresie wojen szwedzkich. Doprowadziły one do ekonomicznego i kulturalnego upadku tych ziem. Na całym Podlasiu przy Prawosławiu pozostały monaster: w Jabłecznej nad Bugiem, w Bielsku, Drohiczynie i Zabłudowie. Wokół nich skupiało się życie religijne nielicznych już prawosławnych. Pierwszą próbę unormowania sytuacji Cerkwi prawosławnej w Rzeczypospolitej podjęto na Sejmie Wielkim. Postulowano powołanie w Rzeczypospolitej arcybiskupa prawosławnego i uzyskanie dla Cerkwi autokefalii. Siedzibą metropolii miał być Bielsk Podlaski. W realizacji tego zamierzenia przeszkodziły rozbiory Polski.

Cerkiew unicka, przy której w tym czasie skupiała się większość ruskiej ludności Północnego Podlasia przyjęła po Prawosławiu nie tylko wiernych i świątynie, ale również strukturę parafialną i diecezjalną. Północne Podlasie weszło w skład diecezji włodzimiersko-brzeskiej, z wyjątkiem kilku parafii nad Narwią (Ryboły, Puchły), które należały do dekanatu podlaskiego diecezji metropolitalnej.

Cerkiew św. Trójcy nad bramą Ławry Peczerskiej w Kijowie

W ten szczególnie sposób Święta Góra Grabarka jest związana z cudowną ikoną Zbawiciela w cerkwi w Mielniku nad Bugiem. O ikonie Zbawiciela (w języku starosłowiańskim *Spasa*) wspominają kroniki ruskie z XIII w. w związku z działalnością księcia halickiego Daniela. W podaniach okolicznej ludności uparcie powraca wspomnienie o mnichach mieszkających na tej górze i w jej okolicach od najdawniejszych czasów. Prawdopodobnie mieszkali tu już przed wiekiem XIII mniisi wywodzący się z Ławry Kijowsko-Peczerskiej.

Biskup Jeremiasz

Skutki unii nie ograniczyły się jedynie do formalnego uznania zwierzchnictwa papieża i przyjęcia katolickich dogmatów wiary. Unia wywarła duży wpływ na sytuację etniczną i kulturową na Podlasiu, okazała się ona drogą do polonizacji i łatinizacji. Bardzo silnej łatinizacji poddane zostały obrzędy i wyposażenie cerkwi, sama ich architektura, także ikony. Jako typowe dla unickiego budownictwa sakralnego można wskazać zachowane do dziś cerkwie w Drohiczynie i Boćkach. W XVIII w. z cerkwi unickich zaczęły zanikać ikonostasy z carskimi wrotami. Zaczęto za to wprowadzać nie znane dotąd ołtarze boczne, konfesyjonały, ławki, a nawet organy. Wprowadzono również święta obce chrześcijaństwu wschodniemu, a charakterystyczne dla Kościoła katolickiego.

Sytuacja religijna zmieniła się wraz z przyłączeniem Północnego Podlasia, po krótkim okresie przynależności do Prus, do Imperium Rosyjskiego. W latach 20-tych i 30-tych XIX wieku pojawiła się kwestia powrotu unitów do Cerkwi Prawosławnej. Formalnie dokonano tego w roku 1839.¹⁹ Na Północnym Podlasiu proces ten przebiegł bez większych trudności. Jednakże należy zauważyć, że w miejsce zwyczajów unickich nie zawsze

przywracano zwyczajnie istniejące tutaj przed unią, lecz wprowadzono tradycje Cerkwi rosyjskiej.

W Prawosławiu istnieją dość duże różnice obyczajowe między poszczególnymi Cerkwiami narodowymi, czy krajowymi. Nie dotyczą one prawd wiary (dogmatów), lecz dziedzin takich jak obrzędy, zwyczaje, sposoby odprawiania nabożeństw, język, wystrój wewnętrzny i zewnętrzny cerkwi, lokalne święta itp.

Po podporządkowaniu Metropolii Kijowskiej patriarchatowi moskiewskiemu w 1686 roku (od czasów chrztu Rusi do tego właśnie roku Metropolia Kijowska podporządkowana była patriarchasze Konstantynopola),²⁰ zaczęto likwidować elementy odróżniające życie religijne na Ukrainie i Białorusi od reszty Imperium. Dotyczyło to także ziem włączonych do Rosji w okresie późniejszym.

Mimo to na Podlasiu zachowały się niektóre miejscowe zwyczaje, gdyż rosyjskie władze cerkiewne zgadzały się czasem na to, aby uniknąć konfliktów. Nie uświadamiając sobie faktycznego stanu rzeczy, każdy element różniący się od tradycji moskiewskiej traktowano jako obcy Prawosławiu, nie biorąc pod uwagę, że może on pochodzić ze starej tradycji kijowskiej.

Wielką tragedią dla mieszkańców Podlasia była I wojna światowa. W 1915 roku większość prawosławnej ludności Podlasia ewakuowano wraz z duchowieństwem w głąb Rosji — tzw. *bieżeństwo*. Na Podlasiu niemal zamarło życie parafialne. Powracający po 1918 roku zastawali tu ruiny, zniszczone domostwa i cerkwie.

Po odzyskaniu przez Polskę niepodległości i włączeniu w jej granice ziem ukraińskich i białoruskich, sytuacja Cerkwi prawosławnej była skomplikowana. Stabilizacja życia cerkiewnego nastąpiła dopiero na początku lat 20-tych. Ważnym wydarzeniem było uzyskanie przez Cerkiew prawosławną w Polsce autokefalii, przyznanej przez Patriarchat Konstantynopolitański. Pomimo tego, sytuacja Cerkwi była przez cały okres międzywojenny niestabilizowana. Dopiero w 1988 roku wydany został dekret o stosunku Państwa do Cerkwi prawosławnej w Polsce. Do tej pory prawosławni traktowani byli jako pozostający po rosyjskim zaborcy.

W porównaniu z innymi terenami Cerkiew prawosławną na Północnym Podlasiu znalazła się w nieco lepszym położeniu. Nie dochodziło tu do tak drastycznych sytuacji jak na Wołyniu, czy Chełmszczyźnie. Jednakże i tu próbowano prowadzić akcje neounickie.²¹ Dążono do polonizacji życia cerkiewnego, zobowiązywano duchownych do odprawiania nabożeństw w języku polskim, popularyzowano również ideę „prawosławnych Polaków” (w Białymstoku działał nawet Dom Prawosławnego Polaka im. J. Piłsudskiego). Wyznawcy Prawosławia mieli również trudności innego rodzaju, np. z uzyskaniem pracy w urzędach państwowych itp.

Kolejne zmiany nastąpiły po wybuchu II wojny światowej. We wrześniu 1939 r. Północne Podlasie zostało przyłączone do Białoruskiej SRR, a miejscowe parafie prawosławne podporządkowano Rosyjskiej Cerkwi Prawosławnej.

Po zakończeniu wojny Cerkiew prawosławną w Polsce znów znalazła się w dość trudnej sytuacji. Ostoją Prawosławia stało się Północne Podlasie. Pozostałe tereny, na których Prawosławie miało silną pozycję znalazły się poza granicami państwa lub zostały „oczyszczone” z ludności prawosławnej w ramach akcji „Wisła”.²²

Od 1946 roku Północne Podlasie należało do diecezji białostocko-bielskiej. Po istotnych zmianach w życiu Cerkwi w 1948 roku, weszło niemal w całości (poza 3 parafiami na prawym brzegu Narwi: Ryboły, Trześcianka, i Puchły) w skład diecezji warszawsko-bielskiej. Trzy nadnarwiańskie parafie zostały włączone do diecezji warszawsko-bielskiej po korekcie granic w 1958 roku.

Granica między diecezjami: warszawsko-bielską i białostocko-gdańską pokrywa się niemal dokładnie z granicą etniczno-językową białorusko-ukraińską z wyjątkiem kilku parafii z ludnością białoruską przy granicy państwowej, które należą do diecezji warszawsko-bielskiej.

Ważnym wydarzeniem w dziejach Prawosławia na Północnym Podlasiu było erygowanie w 1947 roku na św. Górze Grabarce monasteru żeńskiego pod wezwaniem świętych Marii i Marty. Powołanie go było koniecznością, ponieważ w wyniku zmian granic Cerkiew prawosławną w Polsce nie posiadała żadnego żeńskiego monasteru. Tym samym zwiększono popularność świętej Góry jako najważniejszego prawosławnego ośrodka pątniczego na Podlasiu, podniesionego do rangi symbolu Prawosławia w Polsce.

Z Grabarką wiąże się duchowe odrodzenie Cerkwi prawosławnej w Polsce w latach 80-tych, zapoczątkowane spotkaniami młodzieży prawosławnej pod przewodnictwem dr Jana Anchi-miuka, pracownika sekcji prawosławnej Chrześcijańskiej Akademii Teologicznej w Warszawie, dzisiejszego biskupa Jeremiasza.²³

W 1982 roku powstała organizacja młodzieży prawosławnej — Koło Teologów Prawosławnych (obecnie Bractwo Młodzieży Prawosławnej w Polsce). Zapoczątkowała ona ruch odnowy życia religijnego wśród młodzieży. Od 1980 roku organizowane są coroczne Majowe Pielgrzymki Młodzieży Prawosławnej. Liczba jej uczestników stosunkowo szybko wzrastała. Dzisiaj uczestniczy w nich kilka tysięcy młodzieży.

W roku 1987 powstało także Bractwo Młodzieży Prawosławnej Diecezji Warszawsko-Bielskiej, działające na terenie Północnego Podlasia. (cdn)

Helena GODUN

Przypisy

¹ J. Wiśniewski, *Podlasie*, [w:] *Słownik starożytności słowiańskich*, t. 4, Wrocław 1970, s. 172.

² J. Wiśniewski, *Zarys dziejów osadnictwa na Białostoczczyźnie*, [w:] *Atlas gwar wschodniosłowiańskich Białostoczczyzny*, t. 1, Wrocław 1980, s. 14-27.

³ J. Hawryluk, *Z dziejów Cerkwi prawosławnej na Podlasiu w X-XVII wieku*, Bielsk Podlaski 1993, s. 41.

⁴ Ibidem.

⁵ A. Jabłonowski, *Podlasie*, cz. II, Warszawa 1910, s. 228.

⁶ Podlasie w tym czasie wchodziło w skład Księstwa Halicko-Wołyńskiego.

⁷ Podbudowa tej koncepcji jest przypuszczenie niektórych historyków, iż diecezja turowska powstała już w końcu X wieku. W rzeczywistości została ona erygowana dopiero w I poł. XII w. (J. Hawryluk, op. cit., s. 51, 59).

⁸ J. Hawryluk, op. cit., s. 51-52.

⁹ G. Kuprianowicz, *Podlasie, Prawosławie, Ukraina...*, — „Dyskusja”, Białystok, 1990, nr 4/24, s. 13-19.

¹⁰ J. Hawryluk, op. cit., s. 89-90.

¹¹ Ibidem.

¹² Ibidem.

¹³ Ibidem.

¹⁴ G. Kuprianowicz, op. cit., s. 15.

¹⁵ Ibidem.

¹⁶ Ibidem.

¹⁷ G. Sosna, ks., *Zarys dziejów Prawosławia na terenie województwa białostockiego*, Wyd. „Osnowy”, Bielsk Podlaski 1989, s. 17-20.

¹⁸ Afanasij Filipowicz został zamordowany przez zwolenników unii.

¹⁹ G. Kuprianowicz, op. cit., s. 16-17.

²⁰ Ibidem.

²¹ Działały parafie neounickie w Kośnej, Kuraszewie, Pasynkach, Nowobereżowie i Szczytach.

²² E. Misioł, *Akcja „WISŁA”*, Warszawa 1993.

²³ Biskup Jeremiasz jest do dzisiaj duchownym opiekunem corocznych pielgrzymek młodzieży na Świętą Górę Grabarkę.

Cymru znaczy Walia

Zakończenie z nr 1-2/1996

Lud walijski bez pomocy elit, bez pomocy rządu stworzył u siebie cywilizowane struktury życia społecznego. Oto bowiem autorem hymnu walijskiego *Hen wlad fy nhadau* jest walijski tkacz i handlarz wełny, Evan James. Był on również szynkarzem w Bedwellte a czasami poetą. W 1856 r. opisał to, co czuł: piękno gór, dolin, skał, strumieni i morza. Opisał wielkich ludzi, którzy troszczyli się o Walię w przeciągu tysięcy lat, napisał o wierności tradycji i pamięci o przodkach. Jego syn, James, też tkacz, napisał nuty do ojcowskiego tekstu i tak powstał walijski hymn narodowy.

Michael D. Jones (1822-98) zorganizował w 1865 r. Wolne Państwo Walijskie w Patagonii (*Y Wladfa*). Kilka tysięcy Walijszczyków zdecydowanych na trudy osiedliło się w surowym klimacie srogiej krainy, tworząc wszystkie instytucje razem z parlamentem. Przyczyny emigracji tkwią w kapitalizmie i obszarnictwie, które zrujnowały Walię.

Postać Michaela D. Jonesa związana jest w Walii z ruchem narodowego przebudzenia. Walia potrzebowała własnego walijskiego samorządu i własnej walijskiej państwowości, które by służyły walijskiemu narodowi, a nie Anglikom. Walka o walijski samorząd stała się pierwszoplanowym zadaniem dla Walijszczyków. Na tej drodze mieli oni trzy przeszkody: uprzywilejowaną pozycję Kościoła w Anglii, ziemię w rękach Anglików, edukację poza zasięgiem Walijszczyków. W Walii rozpoczęła się pokojowa batalia o walijską reprezentację w angielskim parlamencie.

W 1887 r. wybuchły bunt chłopów, wieś odmawiała płacenia dziesięciny. Wojsko wkroczyło do akcji. Były ofiary w ludziach. Nasilenie zamieszek porównywano z rewoltą, podczas której spłonęły urzędy celne.

Lloyd George (1863-1945) mówił, że była to wspaniała walka i dzięki niej przez niemal trzy tygodnie uwaga brytyjskiego parlamentu koncentrowała się bez reszty na Walii. Parlament wtedy poświęcał Walii uwagę, jeżeli dochodziło tam do aktów gwałtu. Lloyd George dodawał, że to wspaniale, gdyż inaczej w ogóle by się parlament nie zainteresował Walią i jej sprawami.

W 1886 r. z inicjatywy Lloyda George'a powstała liberalna partia polityczna *Cymru Fydd* (Walia — Będzie).

Walia była już przeludniona kosmopolitycznie nastawioną ludnością napływową i mimo wsparcia jednego z lordów w parlamencie, Lloyd George nie zdołał w 1906 r. uzyskać dla Walii prawa do odrębnego samorządu lokalnego (*Home Rule*).

Gdy Walijszczy w kontrofensywie przeciwko Aktowi Edukacyjnemu, anglicyzującemu całość szkolnictwa w Walii, wystąpili z propozycją założenia własnego uniwersytetu walijskiego władza odmówiła udzielenia pomocy finansowej. *Coleg Pryfysgol Cymru*, pierwszy uniwersytet walijski, otwarty został jednak w 1872 r. dzięki ofiarności dziesiątków tysięcy biedaków, którzy odkładali na ten cel w znoju zapracowane pensy, ażeby jak najwyższej zobaczyć mury pierwszej walijskiej uczelni wyższej. Fundusze na ten cel zbierała cała Walia, głównie biedota, górnicy i hutnicy. W podobny sposób możliwe było otwarcie uniwersytetu w Caerdydd w 1883 r. i w rok później również w Bangor. Powstała Kimryjska Biblioteka Narodowa i Kimryjskie Muzeum Narodowe.

Welsh Not wadało niepodzielnie w szkołach Walii, aż wreszcie umarło „zadekratowaną” angielską śmiercią. Okazało się mianowicie, że w wyniku stosowania tej — jak przypuszczano, doskonałej metody, następowało ogólne zniechęcenie dzieci do wszelkiej nauki w angielskiej szkole. Zezwolono na wprowadzenie dwujęzycznych podręczników szkolnych i zatrudnianie dwujęzycznych nauczycieli.

Kolejną metodą wynaradawiania w majestacie prawa stało się wprowadzanie „dwujęzyczności” podbitego narodu w niezmiennie kolonizowanym kraju. Strategia nie ulegała zmianie, a tylko taktyka. Były to lata 1891-1892. W pięć lat potem w Caerdydd wprowadzono naukę walijs-

Demonstracja *Plaid Cymru* przed Urzędem ds. Walii, 1979 r.

skiego w szkołach. Wielkoduszny majestat godził się z konieczności na nauczanie historii i geografii Walii. Niestety — zapobiegliwość władzy okazała się w poważnym stopniu opóźniona, bo widać już było wyraźny kompleks niższości u dzieci uczących się teraz walijskiego. Ich rodzice byli przeświadczeni, że nauka walijskiego jest nieprzydatna — nie ułatwia dziecku pokonywania życiowych trudności. Władza była w rozterce. W kolonizowanym kraju — walijski stał się bezużyteczny. Prosta była przyczyna, dla której władza nie miała powodu do nie wyrażania zgody na otwieranie walijskich uczelni wyższych. W 1900 r. tylko 50% ogółu mieszkańców Walii wciąż się jeszcze posługiwało ojczystym językiem walijskim.

Kolejna fala niepokoїв wstrząsnęła Walią w latach 1910-1911, kiedy to doszło do wielkich strajków kimryjskich robotników. Do wsparcia bezradnej policji — z inicjatywą Winston Churchill, do Walii rzucano wielotysięczne oddziały wojska w celu zdławienia strajków.

Robotników Walii wspierał wtedy na forum parlamentu poseł Keir Hardie, Szkot z pochodzenia a zarazem duchowy przywódca walijskich radykałów. Po stłumieniu strajków, Keir Hardie zrehabilitował w parlamencie, że pewne rejonu Walii przypominają mu krajobraz po zakończeniu wojny.

280 tys. Kimryjszczyków zostało powołanych do służby w brytyjskiej armii w 1914 r. W wojsku — dawano przynajmniej jedzenie. A co jadł Walijszczyk na wsi? Morris podaje kilka recept typowych dla walijskiego menu. Oto *sgotym*: Składniki: chleb, sól, pieprz i wrzątek. Wrzucić kromkę chleba do miski, zalać wrzątkiem. Dodać soli i pieprzu do smaku, zaraz spożyć.

Brytyjski następca tronu tradycyjnie nosi tytuł księcia Walii, ale niewiele było w niej królewskiego. Ubóstwo, gruźlica i głód były z nią za pan brat.

Zmobilizowani na czas wojny żołnierze wracali do domów, lecz nie było dla nich pracy w Walii. Dla wielu z nich nie było tam pracy aż do 1939 r., gdyż tylko czas wojny zapewnił w Walii pełne wykorzystywanie walijskiej siły roboczej. Anglia nie czerpała ze zbiornika buforowego, Walia wkraczała w wyjątkowo niekorzystny dla niej okres międzywojenny a umocniony „brytyjski nacjonalizm” spowodował wytwarzanie się oznak tzw. narodu brytyjskiego, w którym każdy „myślał po angielsku”. Słowo *British* stało się synonimem *English* i o to szła wielowiekowa batalia. W 1923 r. zagadało BBC, najbardziej ponura, potężna broń, narzędzie zagłady języka walijskiego.

Z inicjatywy Saundersa Lewisa powstała *Plaid Genedlaethol Cymru* (Narodowa Partia Walii) lub w skrócie *Plaid Cymru* (Partia Walii).

Nadchodził rok 1936. Mijało 400 lat od unii koronującej nie tyle Tudora księcia, ile jego tragiczne w skutkach zwycięstwo. Rząd brytyjski, ignorując burzę protestów w całej Walii przeciwko profanacji Półwyspu Llyn słynnego z uroków krajobrazu i licznych zabytków kultury, budował tam instalacje wojskowe, magazyny i lotniska, gdyż *Royal Air Force* potrzebowała walijskiej ziemi na brytyjskie bazy. Wtedy w niebie

nad półwyspem rozbiłszy Czerwony Smok (godło Walii) płomienia pożaru. Na pobliskim posterunku policji weszło trzech Walijszczyków: Saunders Lewis, D. J. Williams i Lewis Valentine. Mówili, że podpalili magazyny lotnictwa bombowego w Caernarfon na Półwyspie Llyn. Miał pokazać ten „terrorystyczny zamach”, kto rządzi w Walii.

Przy okazji procesu wracała istotna kwestia. Czy Walijszczyk ma prawo żądać postawienia go przed walijskim sądem? Czy ma prawo składania zeznań właśnie po walijsku, a nie po angielsku? Walijszczycy nie mieli oczywiście takiego prawa od czasu unii sprzed 400 lat. Nadchodził sprzyjający moment, należało gwałtem upomnieć się o te prawa.

Choć Saunders Lewis pozostawał uwieczniony razem z towarzyszami, to w Walii pojawiły się ulotki podpisane *Plaid Cymru*. Hasła — jednoznaczne: „Język walijski — w całej Walii!”, „Walia — niepodległa!”, „Walia — dla Walijszczyków! Napisano w tych ulotkach, że żyć w Walii i mieszkać w Walii a nie móc jednak mówić po walijsku, to jakby żyć w Anglii, nie mogąc mówić po angielsku. Ulotki wskazywały prawdy oczywiste dla wszystkich, wyjąwszy Anglików, dla których podobne żądania oznaczały podważanie „porządku prawnego” oraz „podstaw prawnych” imperialnej jednolitości zadekretowanej latami mordergi.

Saunders Lewis, on był bowiem autorem ulotek, umiał przekonywać i powiadał, że człowiek mówi z natury rzeczy jednym językiem, jednego ma ojca i matkę ma jedyną, tylko jednym językiem mówi absolutna większość ludzi w każdym społeczeństwie. Mówił, że dwujęzyczne społeczeństwo nie będzie dwa razy bardziej utalentowane.

W czasie II wojny światowej rząd brytyjski wydał ustawę „o sądach walijskich”. Zainicjowała ona ustępstwa na rzecz Walijszczyków, znosząc obowiązującą uiszczania opłat przez świadków zeznających po walijsku.

W 1945 r. spłynęła na Walijszczyków kolejna łaska. Tekę otrzymał „minister d/s Walii”. Miasto Cardiff zostało uznane jako stolica. Hrabstwo Monmouthshire (stare walijskie Gwynedd) stało się częścią Walii razem z Powys, Clywd i Dyfed. Od 1936 r. BBC nadaje „aż” parę godzin programu walijskiego tygodniowo. Pośród tysięcy angielskich programów można czasami usłyszeć walijski. W 1967 r. Akt o Języku Walijskim przyznał mu moc prawną równą angielskiemu.

Alwyn D. Rees, wydawca pisma *Bam (Opinie)*, stwierdził, że to właśnie radio i telewizja z powodzeniem dokonują dziś dzieła, którego nie zdołały urzeczywistnić cztery wieki angielskiej okupacji: uśmiercają walijską mowę przy pomocy rozszalałej powodzi angielszczyzny.

W 1962 r. Saunders Lewis wygłosił w radiu wykład, który zasłynął z trafności ocen i błyskotliwych wypowiedzi. Wykład zatytułowany był *Los języka*. W lipcu owego roku bezpośrednio pod wpływem odczytu Lewisa, grupa osób z *Plaid Cymru* zawiązała *Cymdeithas yr Iaith Cymraeg* (Towarzystwo Języka Walijskiego). Począty w tonie *Plaid Cymru* nowy patriotyczny ruch przekształcił się wkrótce w poważną konkurencję dla macierzystej partii. W wyborach 1970 r. *Plaid Cymru* zebrała 175.000 głosów czyli dziesięć razy więcej niż w 1950.

Cymdeithas yr Iaith Cymraeg jest bardzo aktywne. Podczas kilku lat kampanii politycznej na rzecz obecności języka walijskiego w zewnętrznej szacie informacyjnej Walii (znaki drogowe) władza powtarzała do więzienia wielu członków tego ruchu.

Uporczywa walka o język przyniosła jednak pewne efekty. W latach od 1967 do 1970 r. wprowadzono do obiegu ponad 370 urzędowych formularzy dwujęzycznych zamiast poprzednich druków w języku angielskim i Walijszczyk jest już obsługiwany po walijsku na poczcie, w hotelu, urzędzie, szpitalu. Nauczanie w szkole jest dwujęzyczne. Sądy dysponują urzędowymi tłumaczami, ale Walijszczyk z reguły żąda skompletowania zespołu sędziowskiego z osób mówiących po walijsku.

W opinii czołowych przedstawicieli życia politycznego i społecznego Walii, nie jest to jednak rzeczą normalną, nie może funkcjonować dwujęzyczny organizm społeczno-państwowy; ażeby przetrwać — Walia musi być jednojęzyczna.

Walia nie ma zelektryfikowanej kolei i nie przewiduje się elektryfikacji tej wewnętrznej angielskiej kolonii. Od dziesiątków lat *Plaid Cymru* bezskutecznie walczyło o stworzenie i koordynację wewnątrzwalijskiego

układu transportu drogowego, kolejowego, powietrznego i morskiego; Evans nazwał „jatkami” system obecnie funkcjonujący z uwagi na jego wielką „wypadkowość”.

Wyludnianie Walii i bezrobocie pozostają problemem numer jeden; 9 z 13 walijskich powiatów miało w 1951 r. mniej ludności niż w 1851. Pomimo rujnującego wpływu braku pracy w Walii, londyńska władza nie ma żadnych planów odbudowy walijskiej gospodarki, a własnego rządu Walia nie ma, gdyż go mieć nie może i kóło się zamyka.

Walia może sformować swoje oddziały wojskowe; gdy wraca pokój, musi je rozwijać, pisał W. Griffith w 1950 r. na około osiemnaście lat przed zbrojnym zrywem Walijszczyków planowanym na 1968 r. i częściowo zrealizowanym. Wydarzeniom z tamtych lat poświęcona jest książka Roya Clewsa *To Dream of Freedom (Śnić o wolności)*, która ujrziała światło dzienne w Walii po 20 latach. Wydawca określił wydarzenia jako rebelię przeciwko Koronie Brytyjskiej.

Jedną z przyczyn powstania była sprawa zapory wodnej w Tryweryn (*Dolina Świętego Drzewa*). 21 X 1965 r. wielka tama była gotowa do otwarcia, ale uroczystości przerwało skutkiem gwałtownych protestów tłumów zebranych Walijszczyków. Ich przywódcą był Julian Cayo Evans z *Free Wales Army*. FWA dokonała 10 ataków bombowych na angielskie instalacje w Walii. 7 III 1966 r. w Clywedog wysadzono maszt linii wysokiego napięcia. 30 IX 1967 r. wysadzono rurociąg w Llanrhaeadr. Neil Jenkins z *Cymdeithas yr Iaith Cymraeg* entuzjastycznie witął akt zniszczenia rurociągu, wyrażając życzenie, by wszystkie zostały zniszczone. W maju 1968 r.: podobny atak na rurociąg przy tamie kóło jeziora Ymwy. W czerwcu 1968 r. zniszczono rurociąg z River Dee w Hapsford. W grudniu 1968 r.: podobny atak na rurociąg w Stourbridge.

Ataki miały dwa cele — były skierowane przeciwko rabowaniu walijskiej wody przy pomocy angielskich rurociągów i przeciw inwestyturze JKM Karola. Chciano zniechęcić władze do przeprowadzenia ceremonii w Caernarfon: Walia nie jest bezpiecznym miejscem dla JKW Księcia Walii. Nadzwyczajne ilości policji, wojska i służb specjalnych angażuje się, gdy ma miejsce angielska uroczystość w Walii. Rodzina królewska podróżuje nocą tajnym pociągami do pilnie strzeżonego miejsca w Walii.

Patrioci kraju *Cymru* bardziej się troszczą o przyszłość ich ojczyzny, niż to czyni JKW Karol, który, mając ukończone studia wyższe w *Coleg Prifysgol Cymru*, nie zachował nabytej umiejętności posługiwania się walijskim w mowie i w piśmie.

G. Evans jest zdania, że w niedalekiej przyszłości każde z sześciu państw wchodzących w skład Królestwa: Anglia, Walia, Kornwalia, Szkocja, Północna Irlandia i Wyspa Man, spełni warunki do uzyskania suwerenności.

Jerzy Eligiusz WIELUŃSKI
Fotografie z archiwum autora

Członkowie *Plaid Cymru* i posłowie parlamentu brytyjskiego z ramienia tej partii. Piąty z prawej Gwynfor Evans

15 жовтня 1943 року в селі Ярошівці Фастівського району, що на Київщині сталася велика трагедія. Свідками її були жителі Ярошівки, а також сусідніх сіл, зігнані сюди для перестрахи. На їхніх очах фашисти облили бензином і живими спалили визначного українського вченого, професора Петра Буйка і трьох партизанів-заручників. Після закінчення „операції“, коли роз'їхалися її організатори, люди знайшли на згарищі обуглені тіла і поховали їх на пагорбі при в'їзді до Ярошівки. 1964 р. тлінні останки було перепоховано в селі Томашівці.

Невідомий у Більську -- славетний в Україні

Петро Буйко народився 19 жовтня (за старим стилем) 1895 року в Більську на Підляшші (колишньої Гродненської губернії). Батько його був робітником, мати — домашньою господаркою. Навчався спочатку в двокласному училищі, а потім у Петербурзькій військово-фельдшерській школі, по закінченні якої 1913 року працював молодшим фельдшером у Миколаївському військовому шпиталі в Петербурзі. Під час I світової війни молодий П. Буйко служив фельдшером у Першому залізничному полку, що його після Лютневої революції перекинули до Києва. Від квітня 1917 року працював у Першій залізничній лікарні Південно-Західної залізниці.

1918 року Петро Буйко вступив до Київського медичного інституту. Та у зв'язку з громадянською війною навчання довелося перервати. Він виїхав у село Турбово, що на Київщині, де влаштувався фельдшером на цукроварні. Повернувся до міста 1920 року і, працюючи в лікарнях Південно-Західної залізниці, продовжив навчання. 1922 року отримав диплом лікаря. Радість свою розділив з дружиною Олександрою й двома синами — Миколою (1918 р. н.) і Юрасем (1921 р. н.).

Відтак протягом майже десяти років працював у різних медичних закладах здоров'я Фастівського району, а згодом — окружного відділу охорони здоров'я в Білій Церкві і одночасно ординатором акушерсько-гінекологічного відділення І-ї окружної лікарні, головним лікарем Люботинської лікарні Південних залізниць та завідувачем акушерсько-гінекологічним відділенням цієї ж таки лікарні.

Пройшовши спеціалізацію з акушерства і гінекології, Петро Буйко присвятив усе своє подальше життя охороні здоров'я матері й дитини.

Після вдосконалення знань з родопомочі в клініках Ленінграда його призначають доцентом кафедри акушерства й гінекології Київського медичного інституту. А 1931 року — обирають завідувачем кафедри акушерства й гінекології Київського стоматологічного інституту. Починається новий період його життя.

З 1933 до 1935 року Петро Буйко очолює Український науково-дослідний інститут охорони материнства і дитинства (нині Київський науково-дослідний інститут педіатрії, акушерства і гінекології). У ті роки інститут стає одним з провідних науково-практичних закладів України. Його діяльність і нині багато в чому ґрунтується на традиціях, закладених професором Буйком.

1936 року на завдання Народного комісаріату здоров'я УРСР П. Буйко організує і очолює в Києві (Печерський район) акушерсько-гінекологічну лікарню.

Придільючи багато уваги практиці охорони здоров'я, педагогічній діяльності, П. Буйко успішно трудився на те-

рені української науки. Він гідно продовжує справу свого вчителя — талановитого вченого О. Крупського, який, зокрема, вперше в Україні створив чудовий підручник з оперативного акушерства українською мовою, за яким училися студенти медичних інститутів. А серед них і П. Буйко, який також свої наукові статті й кандидатську дисертацію написав українською мовою.

Професор О. Ольшанецький називає П. Буйка одним з основоположників акушерства України. У його численних працях, — зазначав професор А. Лур'є, — помітне велике прагнення, з одного боку, до вдосконалення різних методів оперативного втручання, а з другого, — до винайдення нових методів лікування.¹

... Початок 30-х років. П. Буйко працює над питаннями кесаревого розтину при еклампсії, хірургічної стерилізації жінки під час кесаревого розтину при вузькому тазі. Це тоді, коли після деякого піднесення оперативне лікування почало зазнавати нападів і вважалося впливом буржуазного радикалізму. Проти так званого фашистського радикалізму розпочалася ціла боротьба. Ще на VII Всесоюзному з'їзді акушерів-гінекологів (1926 р.) немало перепало О. Крупському за нечіткість і помилковість постановки

деяких питань про конституцію жінки, за сповзання на позиції буржуазної генетики.²

А тепер П. Буйкові довелося вступати в полеміку з представниками московської акушерської школи, вихованцем Московського університету професором Селіцьким і доводити, що в разі невідповідності родових шляхів завдання лікаря — убезпечити жінку, якій уже було зроблено операцію кесаревого розтину від дальших вагітностей.³

П. Буйко всіма силами прагнув полегшити стан хворої жінки і жінки-роділлі. Він вніс дуже багато цікавих пропозицій, які дістали широкий розголос серед учасників II Всеукраїнського з'їзду акушерів і гінекологів (1938 р.). Праці його сприяли тому, що з'їзд апробував єдину акушерську доктрину. Ім'я П. Буйка називають серед тих, хто брав активну участь у цій великій і тоді ще абсолютно новій, нерідко заперечуваній справі.⁴

Одним із напрямів наукових зацікавлень П. Буйка — зменшення травматизму під час пологів. Результати своєї багаторічної роботи в цій ділянці він узагальнив у дисертації *Клініка і профілактика розривів промежин при родах*, яку захистив 1938 року, здобувши вчений ступінь кандидата медичних наук.

Ця праця свідчить про високу гуманність лікаря й дослідника щодо жінки-матері. Як завжди, він дотримувався незмінних принципів: *...ми повинні дбати про те, щоб справа допомогти роділлям ... була поставлена на належну висоту. Ми повинні дбати також про те, щоб наші жінки радісно зустрічали материнство, а це може і повинно бути досягнуто шляхом зведення до мінімуму різноманітних ускладнень при родах.*⁵

Петро Буйко закликав всіх акушерів-гінекологів якомога обережніше провадити пологи, чуйно ставитися до породіль, застосовувати під час пологів знеболювання, боротися за те, щоб максимально знизити родовий травматизм. З цією метою він також запропонував нову зручну модель пологового ліжка, яку розглянула і схвалила навчально-медична рада Наркомздор'я.

Минула ще два роки дуже насиченого наукового життя П. Буйка, і він наприкінці 1940 року захищає докторську дисертацію *Хірургічне лікування міхурово-вагінальних фістул у жінок із застосуванням плацентарної тканини*. В опрацюванні цієї теми українському вченому належить пріоритет.

Наука знає чимало випадків, коли відкриття робилися зненацька — згадаймо яблуко, що впало на голову відомому природодослідникові, підштовхуючи його до геніальної думки.

Для П. Буйка „яблуком” був виступ на II Всеукраїнському з'їзді акушерів-гінекологів професора Третякова (Ашгабад), що запропонував оригінальне експериментальне дослідження з пересадження плацентарної тканини людини тваринам (кролям) при штучно створених дефектах кишечника. Тоді в П. Буйка й з'явилася ідея — застосувати плацентарну тканину при лікуванні такого тяжкого захворювання, як міхурово-вагінальні фістули.

Перші ж дослідні переконали, що шлях обрано правильно. Метод фістулографії П. Буйка з невеликими змінами застосовують і нині.

Дальші творчі плани вченого перервала війна. З перших її днів він пішов на фронт, не покладаючи рук, боровся за збереження людського життя. Під час одного з боїв під

Уманню був поранений, потрапив у полон. Та на шляху до табору для військовополонених вдалося втекти. Не так давно П. Буйко повертав людей до життя, рятував од смерті, тепер йому самому потрібний був рятунок. І люди прийшли йому на допомогу — переховували, доглядали. Наприкінці жовтня 1941 року пощастило дістатися до Києва. Однак у місті залишатися було небезпечно, тому одразу ж виїхав до Фастова, де й працював у місцевій лікарні. Тут як член створеної німцями при біржі праці медичної комісії він завдяки добре продуманій системі неправдивих діагнозів рятував місцеву молодь від вивезення до Німеччини, а поранених партизанів — від смерті. Та незабаром про його роботу дізналося гестапо. Мусив нелегально залишити місто. Поскладавши на підводі все своє невелике майно (медикаменти, інструментарій), вирушив до партизанського загону. Там лікував поранених, нерідко мандрував до сіл, аби надати медичну допомогу місцевим жителям. Ці мандри були небезпечними і за них Петро Буйко заплатив такі життя. Та про себе в той час думав найменше, як і тоді, коли, потрапивши до рук гестапівців, після страшних катувань опинився в колгоспному сараї, де вже було 146 заручників. Люди, яким стільки допомагав, не могли змиритися з вироком долі. Вночі вони дісталися до свого лікаря, розв'язали його, нагородили і запропонували тікати. Та відповідь була тверда: *Я знаю, що мене вб'ють, але якщо я втечу, німці знищать усіх; краще я загину сам.*⁶

7 серпня 1944 року П. Буйкові було посмертно присвоєно звання Героя Радянського Союзу.

Наші люди свято шанують пам'ять про свого видатного співвітчизника. Життю й діяльності П. Буйка присвячено чимало праць. Про нього писали вчені — О. Ольшанецький, А. Лур'є, М. Кузьмін. Професорові присвятили свої повісті В. Зибін (*Партизанський лікар*) та Я. Баш (*Професор Буйко*). Одномісненна п'єса Я. Баша кілька разів виставлялася на сцені Українського драматичного театру ім. Івана Франка в Києві (роль професора виконував визначний актор Юрій Шумський).

У Національному музеї історії України експонуються хірургічні інструменти, стетоскоп, особисті речі П. Буйка і його скульптурне зображення.

Ім'я Петра Буйка нині має Київський науково-дослідний інститут педіатрії, акушерства і гінекології. Тож залилась добра пам'ять і слава по людині, яка полишила на землі тепло свого серця.

Антоніна ЖИХОРСЬКА, Київ

Примітки

¹ Лур'є А. Ю. Вклад акушерско-гинекологической клиники в развитие отечественной науки // Сто лет Киевского медицинского института. 1841-1941. — К., 1947. — С. 145.

² Див.: Очерки истории медицинской науки и здравоохранения на Украине / Под ред. Б. Д. Петрова и др. — К., 1954. — С. 403.

³ Буйко П. М. З приводу критики проф. Селіцьким моєї статті „Хірургічна стерилізація жінки під час кесаревого розтину при вузькому тазі” // Праці Київського державного медичного інституту. — Т. 4. Акушерсько-гінекологічна клініка. — К., 1936. — С. 139-140.

⁴ Сто лет Киевского медицинского института. — С. 148.

⁵ Буйко П. М. Клініка і профілактика розривів промежини при родах. — К., 1951. — С. 11.

⁶ Слава професору акушеру-гінекологу, який героїчно загинув у боротьбі з німецькими окупантами: Некролог // Педіатрія, акушерство і гінекологія. — 1945. — № 1-2. — С. 48.

Zapomniana przeszłość

Z dwudziestolecia poprzedzającego wybuch drugiej wojny światowej zachowało się niewiele wspomnień mieszkańców ówczesnego Podlasia. Przyczyn tego stanu jest wiele. W ówczesnych czasach niestety w zachowaniu wspomnień odnajdywano ważny czynnik polityczny. Po wojnie dbano więc np. „z partyjnego urzędu” o to by światło dzienne mogły ujrzeć te fragmenty przeszłości, które zgodne byłyby z ideologicznym kierunkiem państwa. Ale trudne to było do pełnego zrealizowania, przede wszystkim dlatego, że przystąpiono do akcji zbierania wspomnień zbyt późno. Jednak nawet gdy analizuje się te niezbyt liczne spisane wspomnienia, uderza w nich częste pomijanie wydarzeń i skromność treści, w której niedłokrotnie zawarte zostały jedynie „pożądane” elementy.

Poniżej drukujemy krótkie wspomnienia jednego z mieszkańców północnopodlaskiej wsi Wólka Wygonowska — Jana Golca. Choć daleko im do arcydzieł memuarijstki, jednak pozwalają nam uzupełnić wiedzę o tamtym okresie.

Autor wspomnień — Jan Golec syn Własa, urodził się w Wólce 12 lutego 1904 r. Jego edukacja — jak pisał — ograniczyła się do ukończenia 6 oddziałów szkoły powszechnej. W ankietach na pytanie o znajomość języków obcych odpowiadał, że zna język białoruski, niemiecki, polski, rosyjski. Wraz z żoną Olgą z domu Ostapczuk, pracował na gospodarstwie w swej rodzinnej wsi, które, jak podawał, miało 3,5 ha powierzchni — do roku 1940. Po wkroczeniu wojsk radzieckich od 17 lutego 1940 r. do 22 czerwca 1941 r. był w rodzinnej wsi prezesem Siel-Sowieta. Po wkroczeniu zaś Niemców musiał się przed nimi ukrywać. W tym celu przyniósł się na teren Polesia, gdzie ukrywał się do dnia 20 marca 1942 r., to jest do dnia w którym został schwytany przez Niemców. Przez następne trzy miesiące był więziony w obozie. Od 21 czerwca 1942 r. do 12 maja 1945 r. przebywał na robotach przymusowych. Kiedy indziej znów podawał jednak, iż jeszcze w okresie od 22 czerwca do 20 lipca 1942 roku był w partyzantce radzieckiej. Od 12 maja 1945 r. do 20 września 1945 r. (a niekiedy ogólnie pisał, że do 1946 r.) służył jako strzelec liniowy w 113 Armii Rezerwy Pułku Piechoty Armii Czerwonej. 29 kwietnia 1946 roku wstąpił do PPR, a od 15 listopada do 18 grudnia 1948 r. uczestniczył w kursie samorządowym. Następnie pełnił funkcję członka Rady Nadzorczej Gminnej Spółdzielni „Samopomoc Chłopska” w Kleszczelach. Już jako członek PZPR był przewodniczącym Prezydium GRN w Kleszczelach, z której to funkcji, po udzieleniu nagany, został zdjęty na mocy postanowienia Egzekutywy KZP PZPR w Białymstoku z dnia 20 grudnia 1950 r.

W swych krótkich wspomnieniach Jan Golec wspomina, młodszego o cztery lata, towarzysza. Jest nim pochodzący z ppr samej

wsí działacz komunistyczny Stefan Wasilewski, syn Józefa. Pod względem wykształcenia, poza 6 klasami szkoły powszechnej, posiadał on również zawód buchaltera. Wykształcenie, zapewne tak jak i J. Golec, otrzymał głównie podczas bieżenstwa. W latach 1916-1921 uczył się w szkole w Kazaniu, gdzie jeszcze przed powrotem do rodzinnej wsi, w latach 1921-1922 podjął pracę. Do roku 1929 pracował na gospodarstwie w rodzinnej Wólce. W tym to roku wyjechał, co nie było wówczas na tym terenie zjawiskiem szczególnym, do Argentyny. Do roku 1934, jako robotnik pracował w hucie szkła w Buenos Aires. Mając kontakt z wieloma robotnikami pochodzącymi z tych samych stron świata, szczególnie z Wołynia i Polesia, kontynuował działalność komunistyczną. W 1930 r. wybrany został sekretarzem komórki Międzynarodowej Organizacji Pomocy Robotnikom. W latach 1932-1934 pełnił funkcję sekretarza komórki Komunistycznej Partii Argentyny w hucie szkła. Za działalność komunistyczną w 1934 r. został skazany przez sąd argentyński na 6 miesięcy więzienia, a następnie deportowany z kraju. Po powrocie do Polski, do 1935 r., pracował na gospodarstwie w rodzinnej wsi, a następnie do roku 1936 odbywał służbę wojskową w Siedlcach w 22 pułku piechoty. Zapewne gdzieś w tym okresie, tuż po powrocie z Argentyny, poślubił on Ninę Frańczuk. W latach 1936-1938 za przynależność do partii komunistycznej był więziony w więzieniu w Białymstoku. Po wkroczeniu wojsk radzieckich od 1939 roku do 1941 pracował jako buchalter w Kleszczelach, zaś po wyprowadzeniu wojny ZSRR przez Niemcy w latach 1941-1942 pracował jako robotnik rolny w Białej Straży.

Wiele podanych przez J. Golca informacji wymagałoby uzupełnienia. Przedstawiany przez niego obraz ówczesnego powiatu bielskiego wypełniony jest wydarzeniami z działalności politycznej autora. Przekazywana przez niego informacja o tym, że w Wólce Wygonowskiej w latach dwudziestych istniało koło Białoruskiej Włościańsko-Robotniczej Hromady nie jest jednak zgodna z prawdą, gdyż do jego powstania w tej wsi nigdy nie doszło. Również data wstąpienia J. Golca do Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi, do której należał do momentu jej rozwiązania, jest dość sporna. Niekiedy jako datę wstąpienia do niej podawał rok 1925. Bliższy prawdzie jest jednak rok 1927. Golec może bowiem mylić się w datach, ale na pewno pamięta o poszczególnych wydarzeniach. Jeszcze w latach siedemdziesiątych pisze o przeszłości tak jak powinna ona wyglądać zgodnie z jedynie wówczas tolerowanym wzorem narodowym. Na północnym Podlasiu miejscowa ludność ukraińskojęzyczna ciągle jeszcze wówczas mogła być publicznie umiejscawiana tylko w granicach polskośći bądź białoruskości. Ukraińskość nie jest mile widziana.

Jan Golec

na. Przypina się, chociaż nawet i to niektóry mu podobni potrafili przemilczeć, że docierała do niego nie tylko komunistyczna prasa białoruska, którą ze względu na przynależność do KPZB zobowiązani byli prenumerować, ale że docierała również do niego prasa ukraińska. Wróćmy jednak do drugiej połowy lat dwudziestych w Wólce Wygonowskiej. W tych to bowiem latach, w teje wsi istniało koło Ukraińskiego Chłopsko-Robotniczego Zjednoczenia Socjalistycznego zwanego w skrócie Sel-Robem. W trakcie trwających w partii sporów, koło to opowiedziało się za kierunkiem reprezentowanym przez działaczy wywodzących się z byłej partii Woli Narodu i po rozłamie w Sel-Robie (11 września 1927 r.), koło Sel-Robu w Wólce Wygonowskiej przeszło do nowo powstałego w wyniku rozłamu Sel-Robu Lewicy. O swej decyzji członkowie Sel-Robu w Wólce Wygonowskiej poinformowali wysyłając pisemne oświadczenie, które zostało opublikowane („Sel-Rob”, nr 10 z 20 listopada 1927 r.), następującej treści:

Товариші!

В імені місцевих членів і симпатиків Сель-Роба заявляємо повне довіря про воді Лівіці Сель-Роба та стаємо до боротьби за очищення верхів Сель-Роба від замаскованої соціал угодовщини.

Карбовський Сава, Голец Іван, Василевський Ст., Кравчук Ст., Остапчук І., з Вільки.

Wśród widniejących podpisów prawdopodobnie błędnie zapisane zostało imię Karbowskiego, gdyż chodziło w tym przypadku zapewne o Seweryna Karbowskiego. Poza tym krąg osób objętych współpracą był szerszy.

Miejmy nadzieję, że niniejsza publikacja zachęci wszystkich tych, którzy jeszcze mogą, do spisania swoich przeżyć, nie tylko z tak odległego okresu lecz i bliższego, bądź tych którzy już posiadają spisane wspomnienia do nadsyłania ich na nasz adres. Ich publikacja pozwoli przywrócić oblicze przeszłości Podlasia, ukazać je takim, jakim wówczas ono było.

Roman WYSOCKI

Moje wspomnienia o KPZB

Po powrocie z Rosji w 1925 r. byłem na jarmarku w Kleszczelach. Przypominam, był wiec. Przemawiał poseł na Sejm Wołoszyn, ażeby chłopci zorganizowali w każdej wsi Białoruskie gurtki. Przemówienie było bardzo dobre, bo poseł nawoływał ażeby dzieci Białoruskiej nacji uczyły się nie tylko po polsku, ale również po białorusku, w czym rodzice powinni pisać wnioski do Inspektoratu szkolnego w Bielsku ob otwarciu szkół z Białoruskim nauczaniem.

W naszej wsi był zorganizowany gurtok z 6 osób. Prenumerowaliśmy gazetę „Gromada” i „Małanka”, jednocześnie ja otrzymywałem gazetę ze Lwowa — „Wola Naroda” i od 1930 roku „Siel. Rob.”, aż do wybuchu drugiej wojny 1939 r.

W 1926 roku nas wszystkich z Wólki 6 osób wezwła granatowa policja do Bociek, bo nasza wieś jeszcze tam należała do posterunku. Komendant pytał nas kto kazał nam ażebyśmy należeli do Gromady. My wyjaśniliśmy, że był wiec w Kleszczelach i tam nas namówił poseł na Sejm Wołoszyn, a komendant kazał nam podpisać zawiadomienie od Rządu, że rozkazem władz zwierzchnich Gromada jest rozwiązana i ażebyśmy z gurtkami „zapomnieli”.

W międzyczasie poznałem z Gregorowicz tow. Gołub Jana (który w 1945 r. wyjechał do Rosji jako repatriant). Przypominam, było to zimą 1927 r. Tow. Gołub za prosił mnie ażebyś na wieczór przyszedł do niego do Gregorowicz. Gdy w wyznaczonym dniu zaszedł do niego to wieczorem poszliśmy do wsi Maleniki. Tam, pamiętam, w mieszkaniu „Faddeja” było już ponad 10 osób. Siedzieli bez światła, tylko po głosie poznałem tow. z Zaleszan Bazyluka Jakuba. Zebrani widno na nas czekali. Zaczęło się zebranie. Przemawiał tow. Bazyluk, który wyjaśnił, że po rozwiązaniu „Gromady” wszyscy zainteresowani należeli do Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi. Wyjaśnił cel — ażebyśmy namawiali chłopów o nieplaceniu dla Sanacyjnego rządu podatków, nieodrobieniu szarwarków itd. W ten czas i mnie przyjęli na członka Partii. Wyjaśnił, że powinniśmy opłacać składki członkowskie oraz miesięczne datki na M.O.P.R. [Międzynarodowa Organizacja Pomocy Rewolucjonistom — Red.]. Pobierał od nas zawsze tow. Gołub Jan.

Na tym zebraniu organizacyjnym poruszono nam jak otrzymywać konspiracyjny kontakt działalności członków Partii w otrzymaniu ulotek i literatury komunistycznej przed 1 majem i w październiku. Dużo spraw było poruszono i zebranie skończyło się o 12 w nocy. Stąd po dwóch rozeszliśmy się.

Po zebraniu, wróciwszy do domu, zebrałem do siebie swych współtowarzyszy: Grycuk Stefana, Wasilewskiego Stefana, Karbońskich Seweryna i Anatola, Oleszczuka Daniela. Wyjaśniłem im wszystkie wytyczne z zebrania i została zorganizowana u nas w Wólce Jaczejka KPZB.

W 1928 roku dwóch towarzyszy naszej

jaczejki wyjechało do Argentyny w poszukiwaniu chleba. Nas zostało w 4-ch, a wyjechali Grycuk St. i Wasilewski St. Towarzysze z Argentyny wysyłali do mnie „Sowiecku literaturu”*, „Izwiestija”, „Prawda”, „Zwieszda”, „Bezbożnik”. Obiwalili w Argentyńskie gazety i tak z Rosji przez Argentynę dochodziła literatura prawie przez 5 lat. Potem nie oddawali mnie na pocztę tych gazet w Kleszczelach.

Literaturę konspiracyjną ja przeważnie otrzymywałem od tow. Gołuba. Była u nas na kolei w rozwalonej budce kryjówka. Tam zawsze ja wybierałem swój przydział literatury. Rozdawałem sympatykom i towarzyszyom swoim. Zawsze po kryjomu zbieraliśmy [się] u mnie i Karbońskich.

Latem 1930 r. byłem zaproszony w jedną niedzielę przez łącznika z Zaleszan na Zebranie obok Malinnik u Zaleszan na Górze w życie. Przewodniczył Bazyluk. Było nas około 12 towarzyszy. Prelegent był z Orli. Omawiane były sprawy naszej działalności między mieszkańcami wsi. Zebranie zakończyło się wieczorem.

W 1931 r. nadszedł kryzys gospodarczy. Chłopi naszej wsi i innych masowo nie płacili podatków. Pamiętam, wiosną tego roku przybył sekwestrator z Urzędu Skarbowego z Bielska. Z sołtysiem naszej wsi wzięli furmankę i dawaj z końca wsi zabierając od płatników co się da: zboże, ubrania itd. Chłopi też co lepszego pochowali, a co sekwestrator zauważył na licytacji to zabierał na furę i tak dojechał do mnie. Za furą szli pokrzywdzeni aż do mnie.

Ja też co lepszego schowałem. Zażądał ode mnie, ażebyś jemu zapłacił należność: ja wyjaśniłem, że nic nie mam. On zaszedł do stolarskiej pracowni, w której ja robię stolarkę i dawaj zabierać narzędzia stolarskie. Ja nie dałem instrumentów. Między nami powstała szarpanina. Ludzie, którzy szli za furmanką, widząc to zabrali swoje rzeczy i zboże z furmanki, a sekwestrator z sołtysiem uciekli i do jesieni był spokój.

W 1932 r. 1 maja wypadło na prawosławną Wielkanoc. Ja otrzymałem od tow. Gołuba większą ilość ulotek pierwszomajowych z poleceniem, ażeby ich rozrzuć dla ludności po drogach.

W naszej wsi jest cerkiew i na nabożeństwo z całej parafii zjechało się dużo furmanek i pieszych. O północy ja z tow. Oleszczukiem Danielem wszystkie ulotki rozrzuć po drogach w kierunku wsi Moskiewicz i Gregorowicz, część literatury pokładaliśmy do furmanki co stały przy cerkwi.

3 maja przybyła do naszej wsi granatowa policja z Bociek. Najprzód udali się do szpicla we wsi (Diaka), a potem z sołtysiem i dwóch policjantów dokonali u mnie ścisłej rewizji: po mieszkaniu, kuferkach, po strychach. Przetrzęsli wszystkie budynki i nic nie należało bo ja, przedczuwając to, wszystko pochowałem. Około 15 maja policja z Bociek dostarczyła mi Postanowienie z Sądu w Bielsku, że rewizja dokonana na wnioszek

Policji z Bociek (Sygnatura akt K95-365/1932 r.) za usprawiedliwioną z mocy art. 150S K.P.K. zatwierdzić.

Około 1935 roku z Argentyny deportowany został do naszej wsi tow. Wasilewski Stefan. Natychmiast prosił, ażeby ja związał jego z towarzyszami innych wsi: Gołuba i Bazyluka, a na zebraniu naszej jaczejki my przekazali Wasilewskiemu kierownictwo naszej jaczejki.

W czasie pracy tow. Wasilewski na jednym z zebranych konspiracyjnych został wyspany przez szpicla. Był sąd. Tow. Wasilewski został skazany na 4 lata więzienia. Siedział razem z tow. Sawickim w Białymstoku do 1939 r. W czasie nieobecności Wasilewskiego funkcję sekretarza pełniłem ja.

W 1936 r. zostałem zatrzymany przez policję w Kleszczelach. Siedziałem na posterunku 1 dzień. Komendant Jodłowski bił mnie po głowie i plecach kijem, ażebyś przyznał się, że współpracuje razem z Bazylukiem Jakubem i mam od niego kontakty w pracy podziemnej i ja nic jemu nie przyznał się. Natomiast każdego roku przed pierwszym majem zawsze był w nocy granatowy policjant i sprawdzał moją obecność, czy jestem w domu, a czujki, wiejskie szpicli całą noc pilnowali mnie.

Tak pokrótce przedstawia się mój życiorys z lat międzywojennych o pracy konspiracyjnej. Należy z dat nie mam, może coś jest niedokładność z dat. To upłynęło dużo czasu, dużo zapominałem. Jedyne zachowało się Postanowienie Sądu o rewizji. A w dodatku obecnie żyje sam z żoną we wsi na małym gospodarstwie, żadnej pomocy od Państwa nie mam, chociaż mam już 65 lat, na zdrowiu czuję się słabo. **Golec Jan.**

[Styczeń 1970 r.]

Tekst publikujemy z zachowaniem pisowni autora.

* Nie jest to tytuł gazety lecz ogólne określenie pracy z SZRR

Cerkiew św. Michała Archanioła w Wólce Wygonowskiej /Fot. J. Hawryluk/

Наші міста і села

Словник (ч. 5)

КАЛІЧИЦІ — колонія села Сніжки. Бувший маєток Сасинів-Калічицьких. Перша згадка з 1501 р. Kalejczyce.

КАЛЬНИЦЯ — село в гміні Бранськ. В 1898 р. було тут 12 православних. Kalnica.

КАМЕНЬ — село в гміні Чижі, засноване перед 1570 р. Kamień.

КАНЮКИ — село в гміні Заблудів, на березі Нарви. Згадуються перший раз в 1576 р. під назвою Риболови. Сучасна назва від імені Канюк. В селі проживає знаменитий народний різбар Володимир Наумюк, якого праці зберігаються в багатьох музях у Польщі і інших країнах (м.ін. США). Kaniuki.

КАЧАЛИ — село в гміні Нарва. Назва села походить від імені Качало — перед 1544 р. Веремій Качалович отримав від білського намісника незаселену землю біля Сумацького болота над рікою Нарвою, де й виникло село. Kaszały.

КЕРСНІВОК — село в гміні Бранськ. В 1898 р. було тут 50 православних. Kiersnówek.

КЕРСНОВО — село в гміні Бранськ. Kiersnowo.

КЛЕБАНКА — колонія Кліщель. Колишній фільварок кліщельського католицького пароха (плебана). Klebanka.

КЛЕКОТОВО — село в гміні Сім'ятичі. Перша згадка з 1431 р. Klekotowo.

КЛЕНИКИ — село в гміні Чижі з парафіяльною церквою Вознесіння Господнього (Вшестя). Перші згадки з 40-х років XVI ст. В 1790 р. нараховували 56 домів. В 1891 р. було 103 доми і 825 жителів, в 1936 р. 178 домів і 1064 жителів, в 1956 р. 222 доми і 1113 жителів. Зараз в селі 240 домів і 1000 жителів. Klejniki.

Церква в Кленіках існувала вже в половині XVI ст. Зараз в склад парафії входять села Кленіки, Сапово, Ліщини, Гуковичі, Городчино, Кожино, Ступники, Козлики, Іваново, Градочна, Ляхи, Яново, Тиневичі Малі, Істок, Радьки. В 1959 р. парафія налічувала 3160 віруючих. В 1973 р. згоріла дерев'яна церква побудована в 1880-х роках. В її місці вибудовано велику муровану церкву, якої архітектура навіязує до церковного будівництва Київської Русі. Освячено її в 1988 р. На території села знаходиться також мурована каплиця Св. Миколи і мурована цвинтарна каплиця Преображення Господнього.

В 1909 р. виник тут український народний театр, який ставив п'єси українських авторів, м.ін. Карпенка-Карого.

КЛИМКОВИЧІ — село в гміні Мілейчиці. Згадується в початках XVI ст., як осада млинарів Климковичів на річці Нурчик. Klimkowicze.

КЛІХИ — село в гміні Бранськ. В 1898 р. був тут 21 православний. Klichy.

КЛІЩЕЛІ — місто (міські права втратило у 1950 р., повернуто їх у 1993 р.), гмінний центр. Kleszczele.

З виданого в 1523 р. документу великого князя литовського Зигмунта I дізнаємося, що приказав він осадити місто Кліщелі на землі Білського повіту віленському воеводі Миколі Радивиліві. Непорозуміння між воеводою і міщанами довели однак до обезлюднення цього нового міста, і Зигмунт наказав знов провести локацію міста, яке отримало хелмінське міське право. В 60-х роках XVI ст.

проведено помір землі на волюки. Кліщелі мали тоді 150 волюк землі (в тому 4 волюки церковні). Як передмістя виміряно села Добривода, Трубянка (зараз не існує), Нурець (зараз село Черемуха), Косна і Бабичі (зараз село Кузава). Міщани займались передусім хліборобством і ремеслом на потреби міста і околичних сіл.

Під час шведського „потопу” (1655-6) Кліщелі були дуже сильно знищені — люстратори побачили в місті всього 13 домів. Після відбудови Кліщелі даліше були передусім рільничою оселею, хоча частина жителів займалась ремеслом, торгівлею хмелем, а у XVIII ст. згадується також про скляну гуту.

Перші точні статистичні дані про Кліщелі маємо з кінця XVIII ст., коли належали вони до Прусії. В місті було тоді 1888 жителів, в тому числі 58 жидів. Займали вони 279 домів при 20 вулицях. Промислові підприємства — 1 цегельня, 7 водяних млинів, 16 пивних і 12 горілчаних броварів. Проживало в Кліщелях 86 ремісників, а за порядком слідував магістратський працівник і 6 поліціантів. Однак в основному жителі міста займались рільництвом. В 1878 р. було тут 1750 жителів (807 православних, 518 католиків, 435 жидів), а в 1900 р. — 1980 жителів. Можна сказати, що Кліщелі тоді майже не розвивались — як демографічно, так і економічно. В 1931 р. було 2053 жителів — 889 православних, 518 католиків і 645 жидів, які загинули під час війни.

Від початків існування Кліщель були в них православні церкви — в XVI ст. згадується про церкву Св. Миколи і Св. Юрія. В 1544 р. королева Бона фондувала тут католицький костел. При парафії Св. Миколи існувала церковна школа, яку закінчив м.ін. Михайло Бобровський (див. Вілька Вігонівська). Свій високий, як на той час, рівень школа ця завдячувала передусім дбайливості пароха Антона Сосновського (1774-1852), який, крім душпастирської праці, займався також дослідженням історії свого міста і регіону. У 1820 р. в кліщельській школі діти (було їх 80), крім релігії й писання по-слов'янськи і по-польськи, вчилися також початків арифметики і здобували практичні знання про сільське господарство. Дякуючи ініціативі о. Сосновського школи були організовані також в навколишніх скарбових селах — Дашах, Добриводі, Кузаві, Суховольцях і Черемусі, в яких вчилися разом 78 хлопців і 30 дівчат. Вчителі були з селян і оплачували їх жителі згаданих сіл.

Зараз в Кліщелях існує лише одна православна парафія з мурованою церквою Успенія Пресв. Богородиці. Крім цього збереглася дерев'яна дзвіниця Миколівської церкви, відремонтована і перероблена на каплицю.

Від 1922 р. діяв в Кліщелях театральний колектив, який ставив п'єси українських авторів. В 1966 р. колектив здобув перше місце на загальнопольському огляді українських колективів в Перемишлі. Крім цього кліщельський гурток УСКТ (існуючий від 1956 р.) організував ще український хор. В 1966 р. почалося також навчання української мови в місцевій початковій школі. Діяльність гуртка УСКТ (єдиного тоді на Північному Підляшші) зустрілася однак з ворожим ставленням адміністративного апарату, як і діючого при його підтримці Білорусько-Суспільно-Культурного Товариства. В 1968 р. ліквідовано навчання української мови, а діяльність самого гуртка завмерла з початком 70-х років. Відновлено її щойно в 1985 році.

Гміна Кліщелі займає 143 км² і нараховує 3713 жителів (1988 р.). Населення її, за винятком самих Кліщель, майже повністю українське.

Опрацював Юрій Гаврилюк

Українські народні прислів'я та приказки

Частина III: Про працюючих та лінивих

В селянському розумінні світу праця займає чільне місце, бо вона є основою і смислом селянського життя. Тому й ставлення людини до праці в значній мірі визначає її вартість.

- На дерево дивись, як родить, а людину — як робить.
- На роботу нема свята.
- Птиця створена для польоту, а чоловік — для роботи.
- Хто не робить, той голий ходить.
- Хочеш бути щасливим, то не будь лінивим.
- Нехай гуляє, „Що робив?“ — зима спитає.
- Хочеш їсти калачі, не сиди на печі.

Очевидно, праця то не гулянки, не радощі, це щоденний кропіткий труд, за який треба братися з розумом, та ще й добре було б, щоб з охотою.

- Всьому є кінець, тільки роботі нема кінця.
- Чужої роботи ніколи не переробив.
- Кожна робота легка, коли охоче її робиш.
- Не літа засушили тіло, а від праці помарніло.
- Робота мучить, зате годує й учить.
- Найкраще в роботі слово: „Готово!“
- Всяке діло починай з голови.
- Не силою роби, а розумом.
- Поспішиш — людей насмішиш.
- Де нема охоти там нема роботи.
- Послав Бог роботу, та забрав чорт охоту.
- Мало хотіти, треба потіти.
- Що нині зробиш, то завтра як знайдеш.

Трудитися треба чесно, тому добрий трудівник і добра праця заслуговує похвали, а погана, навпаки.

- Не чоловік, а золото, за що візьметься, те й зробиш.
- Хто любить трудитися, тому без праці не сидіться.
- Яка кроква, така й лата, яка робота така й плата.
- Щось робить, а нема ні за ним ні перед ним.
- Швидко робить, та переробляє довго.
- Не питають чи хутко, а питають, чи добре.
- За сто робіт берешся, а ні одна не вдається.
- Зробив на п'ятак, а зіпсував на гривеник.
- Цілий день косив сіно, а за вечір коза з'їла.

Про дуже працюючого чоловіка казали, що він ходячи наїстється, а стоячи висипиться. І повинен він з курми лягати, а з півнем вставати.

Однак значно більше прислів'їв та приказок народ створив про лінивих людей. Лінтяїв ніколи не бракувало, були

вони в кожному селі і про них часто балакали.

- Убирало б ся красно, їло б ся смачно, тільки робити страшно.
- Ховається од роботи, як собака од мух.
- Хотів би все мати, а нічого не робити.
- Як на роботу йти, то позаду, а як додому, то трудно наздогнати.
- Хто не хоче, каже, що не може.
- Як не хоче, то ще гірше, як не вміє.
- Лінь гірше хвороби.
- Нероба гірше п'яниці.
- Лінивий спить, аж боки намуляє.
- Лінивому щодень свято.
- Хоч три дні не їсти, аби з печі не злізти.
- Сонце на ялині, а він ще в перині.
- Він і за косою мерзне.
- Ходить з кула в кут — і вечір тут.
- Робить, як мокре горить.

У лінтяїв є своя життєва філософія, якої вони послідовно дотримуються.

- П'ять днів нічого не робити, а шостий відпочивати.
- Робота не ведмідь, у ліс не втече.
- Від роботи коні дохнуть.

Ліниві люди є за те дуже охочими до їди, до танцю і до чарки, а також люблять добре поспати.

- Робить за одного а їсть за трьох.
- Ще не робив, а вже їсти просить.
- Сон та їда ніколи не обрида.
- Добра то річ — попоїв та й на піч.
- Їсть за вола, а робить за комара.
- Доки був голодний, робити був не годен, а як ся наїв, то лиш би сидів.
- До роботи плачучи, а до танців скачучи.
- До роботи недужа, а до танцю — як ружа.
- Як на вечорниці йде, то під ним земля гуде, а як до роботи, то нема охоти.
- Як до праці — руки дрижать, а чарочку добре держать.
- Праця не втече, а горілка — видихається.

Не упустили також люди нагоди, щоб посміятися над лінтяями. Це було і весело і корисно, бо такі прислів'я та приказки прекрасно виконували свою виховну функцію хоча б відносно дітей.

- Уморився, поки ліба наївся.
- Уморився лежачи.
- Тільки й зробила, що рукави засучила.
- На роботу йти для нього кара: заважає то сонце, то хмара.
- Добре лінивого по смерть посилати.
- Для того й муха на світі, щоб ліниві удень не спали.
- На голові чиряк, а він на ногу шкутильгає.
- Нарікає на сусіда, а сам спить до обіда.
- Він тяжко хворий: коли працює, все мерзне, а коли їсть, то все потіє.
- Як устане досвіта, то годину стогне, годину чухається, годину обувається — три години до роботи збирається.
- Він вміє спати. Бере землю під боки, кулак під голову, а накривається небом.

На кінець, на мене невесела думка наводить: мабуть люди прислів'їв не знають бо і сьогодні лінтяїв не стало менше, боюсь, що більше.

Олена Кульчицька, *Копають картоплю*

Микола РОЩЕНКО

Савуар-вівр (гумореска)

Ці слова по-українськи — грабовецькою говіркою — можна було б пояснити так: невихована людина, або лопух-задавайло. Але навіть мені вживати просту селянську мову, щоб всі все розуміли, коли я способом вченої людини все напишу так, що не будете нічого розуміти, але один перед одним будете ахкати і охкати, дивуючися звідки я знаю всі мови. Я на кінець двадцятого століття хочу і стану європейцем на повен рист; як колись був хвацький пастухом; кічав сезон 19 грудня босоніж. *О, то, то пастух!* — говорили селяни. — *За пуд жита готов нашу худобу перепастити 2 роки.* Так і тепер. Слово *savoir-vivre* вже знають майже всі люди, але ще дехто не знає, той і позаздирить. Добре й те. Як у нас колись говорили: *добре і собаці муха.*

Тепер розумна і освічена людина це така, яка володіє будь-якою чужою мовою, аби не своєю. Нехай собі він цієї мови не розуміє, нехай її калічить, але все ж таки — не своя.

То я вас питаю чому я, колишній хвацький пастух, маю залишатися простаком і називати все своїми іменами, щоб всі все розуміли і не дивувалися моїй ерудиції? Коли я напишу: *людина бреше*, — кожний зрозуміє у чому справа. А якщо вискажусь вченою мовою: *Homosapiens tze*, — о, тоді треба буде неодному задуматися, що автор хотів сказати.

Так і з тим заголовком — *savoir-vivre*.

А взагалі, — питаєте, — чого він до нас причепився з якимись там савуарівврами і морочить голову, коли ми не розуміємо в чому справа?

Ні, ні, людоньки, так справу не ставляйте, бо все це поставите вниз головою і не тільки я, але й можливо, що не один з вас не знає як себе поводити в таких обставинах...

Отже, останніми роками, а то вже й місяцями в мене появилася дуже важлива мені справа, котра своїм завершенням може відняти у вас письменника такого рангу як я.

На початку був сміх. Не уlega то żadnej wątpliwości. Zdaje sobie sprawę, że tym stwierdzeniem wywołam głośne protesty i usłyszę, że to nieprawda, że na początku był Chaos, od innych, że wodór, a od muzyków, że na początku był rytm. Ale wszystko to mija się z prawdą.

На початку був сміх. Rozbrzmiewał w pustym Wszechświecie jak coś zbyt głośnego. Ze wszystkich stron, a tych Wszechświat posiada n, przy czym wciąż dąży do nieskończoności, słychać było a to hu! hu! hu!, a to idiotyczne hle! hle! hle!, to znowu hi! hi! hi!, albo też niejednoznaczne ha! ha! ha! Dyżurny archanioł, znudzony hałasami, wziął wielką szufelkę, zmiażdżył wszystko do woreczka i włożył do komódki. Myślał, że być może kiedyś to nie wiadomo co przyda się do czegoś. My na tej samej zasadzie trzymamy w szufladach stare spinki, których nie używamy już od dawna, albo list od ukochanego, który na pewno już nas nie kocha, bo dawno temu wyszedł z pokoju, znalazł inną kobietę, z którą się ożenił i od wielu

Не буду перед вами скромничати про симпатію і як би аж любов лікарів до моєї особи (!). Колись, правда, також частенько приїжджали до мене „швидкою допомогою”, але по сходах ще зводили, взявши під руки. А тепер вже зносять на носилках, лежачого, та й ще прив'яжуть, щоб не скотився, як, бувало, осмалений перед Рuzдвом кормник, вагою 15 пудів, у куркуля — з драбини в болото.

Ну то я, як совісна, а невихована людина, хочу запитати вихованих, як мені бути з тими *савуарівврами*.

Коли нічого у редакцію „НБІН” не напишу, то Микола Рощенко, Григорій Купріянович, чи ще хто, оно заплачуть довідавшись, що вже мене спрутило і швидко забудуть. Але візьми цю подію (неначе історичну) промовчи перед Юрієм Трачуком, Юрієм Місюком, чи також Юрієм, але Гаврилюком? Не дай Боже! Вони могли б мені не вибачити ніколи, що дав драпака взаєвіти без слова.

Ось, тому, прошу — порадьте мені, як бути? Писати прощального листа, щоб дехто лопнув від сміху, що боюся покинути цей світ в моїх літах, чи зробити сюрприз, щоб хлопці нічого не відали?

Ой, хіба з сюрпризом мені не вдасться, бо виявилось, що мою ситуацію відкрив дуже симпатичний лікар Володимир Якимчук. Так, що однак напишу, нехай народ знає, що його чекає, бо я також морозу боюся. Але... Чи обов'язково зимою ховати мене в землю? Не ліпше почекаати до осені? Один ксьондз мав вже 94 роки і кожного вечора молився: *Господи, дай мені легку смерть, але ще не завтра.* То і я міг би почекаати.

Василь ПЕТРУЧУК

14 березня 1996

Ось наша порада. Не поспішайте, Пане Василю, в засвіти, ще не Вам черга. Якщо би кликали то так і кажіть, що ще не можете, бо мусите написати черговий фельєтон до „НБІН”. А поспідку, що це правда, я Вам дам, ще й з печаткою, так що, дай Бог, відчепляться.

М. Рощенко

Śmiech

lat nie jest już tak zabójczo przystojny.

Tymczasem dobry Stwórca zdążył uformować nasz świat. Trochę się namęczył przy mężczyźnie, bo musiał kluczem francuskim podokreślać kilka rzeczy, przy kobiecie zaś zostało mu trochę materiału, toteż nadał go w kilu miejscach i po pewnym czasie rodzaj ludzki rozpełzł się po całym świecie.

Zapomniany i bezużyteczny śmiech leżał w komódce i zapewne leżałby tam aż do dzisiejszego dnia, gdyby nie ciekawski diabełek. Jak każde dziecko lubił grzebać w rzeczach dorosłych, dlatego też tajemnicza terebka z napisem „śmiech” po prostu go zafascynowała. Odwiązał wstążeczkę i cóż za rozczarowanie. Zamiast ujrzyć oczekiwane skarby usłyszał: he! he! he!, hu! hu! hu!, hi! hi! hi!. Przerażony hałasem odrzucił woreczek daleko od siebie i stało się — poleciał na ziemię.

Dobry Stwórca wymierzył diabełkowi łagodnego klapsa w pulchny tyłeczek i zaciekawiony spojrział na dół. A tu Ameryka ryczy ze śmiechu, Azja płacze z rozbawienia, Australia chichocze, a Europa turla się po ziemi.

— Czemu się śmiejecie? — zahuczało z nieba.

— Bo w tym nie ma żadnej aluzji — odpowiedział ziemski ludek.

I tak już zostało. A śmiech rozbrzmiewał dalej, mieszały się jego rodzaje. Bywał bronią, obroną, dla jednych był odpoczynkiem, dla innych profesją, ratował z opresji, rozładowywał sytuację, niszczył lub wznosił, cieszył, smucił, kochano go i nienawidzono.

A czy dziś coś się zmieniło? Ktoś pewnie powie, że tu nie ma nic śmieszniejszego. To prawda. Śmiech jest sprawą zbyt poważną, żeby o śmiechu ze śmiechem.

* * *

Z uśmiechem pracuje się łatwiej: jeden pracuje, a trzech się uśmiecha.

Katarzyna SIERGIEJUK

Ukraińska panorama

Ustawa o reklamie

Zgodnie z przyjętą w marcu przez Radę Najwyższą Ukrainy ustawą „O reklamie” język ukraiński będzie jedynym językiem w jakim będą mogły ukazywać się ogłoszenia reklamowe w Ukrainie. Ustawa wyznacza ramy funkcjonowania reklamy w Ukrainie i określa przepisy, które będą normować tworzenie, dystrybucję i publikowanie reklam.

Na propozycję parlamentarnej komisji ds. ochrony zdrowia, macierzyństwa i dzieciństwa ustawa zabrania reklamowania napojów alkoholowych i wyrobów tytoniowych. Ustawa zabrania również przerywania przez reklamę projekcji filmowych, audycji telewizyjnych i radiowych oraz stawia ograniczenia reklamie adresowanej do niepełnoletnich i całkowicie zakazuje bezpośredniego namawiania nieletnich do zakupów.

Konsorcjum kosmiczne

W końcu stycznia w Oslo zostało podpisane porozumienie o utworzeniu międzynarodowego konsorcjum z udziałem firm z Norwegii, USA, Ukrainy i Rosji. Będzie ono realizować projekt budowy na Morzu Czarnym pływających platform do wystrzeliwania rakiet kosmicznych. Wartość projektu ocenia się na 600 mln dolarów. Możliwość uczestniczenia w projekcie rozważa Bank Światowy. Pierwsza z rakiet ma być wystrzelona pod koniec przyszłego roku, zaś do końca 2010 r. ma być ich wystrzelenych 60.

Konkurencyjne mogą być na światowym rynku wg ukraińskich ocen również opracowania naukowe oraz licencje i know-how wielu instytutów oraz pałówek branżowych. Szanse rozwoju mają także przemysł maszynowy i metalurgia. Konieczny jest tu jednak spory zastrzeżenie nowoczesnych technologii i dużego kapitału. Potencjał produkcyjny Ukrainy w tych dziedzinach jest jednak tak duży i liczący się, że najprawdopodobniej znajdują się chętni do podjęcia współpracy i inwestowania.

Ukraina na forum OBWE

21-22 marca odbyło się w Pradze pierwsze w tym roku posiedzenie Rady Organizacji Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie, na którym zebrały się delegacje 57 państw członkowskich. Głównymi problemami omawianymi na posiedzeniu były kwestie stworzenia nowego modelu bezpieczeństwa na kontynencie oraz rola OBWE w procesie normalizacji sytuacji w Bośni, zwłaszcza udział w przygotowaniu i przeprowadzeniu demokratycznych wyborów, zapewnieniu przestrzegania praw człowieka oraz kontroli sytuacji wojskowej.

Przewodniczący delegacji ukraińskiej, ambasador M. Makarewycz w obszernym wystąpieniu określił stanowisko Ukrainy w sprawie stworzenia wspólnego obszaru stabilizacji i bezpieczeństwa w Europie. Podkreślił on konieczność wypracowania skutecznych mechanizmów zapewnienia bezpieczeństwa państw, które nie są członkami bloków wojskowo-politycznych i nie posiadają broni jądrowej. Za-

pewnił o gotowości Ukrainy do udzielenia pomocy w przygotowaniu i przeprowadzeniu wolnych i demokratycznych wyborów w Bośni. Zwrócił też uwagę obecnych na problem ukraińskiej mniejszości narodowej w rejonie konfliktu bałkańskiego, która doznała przesładowań i dyskryminacji.

Ukraiński handel w 1995 r.

Jak poinformowało Ministerstwo Handlu Zagranicznego i Statystyki wartość obrotów handlu zagranicznego Ukrainy wyniosła w 1995 r. ok. 22 mld dolarów USA, w tym eksportu 11,4 mld, a importu 10,4 mld. Głównym odbiorcą towarów ukraińskich była Rosja – za 4,9 mld dol. Na pozostałą kwotę przypada handel ze 146 krajami.

Ukraina nadal eksportuje głównie metale, stal, węgiel, nawozy i inne produkty chemiczne, czyli surowce i wyroby o niskim stopniu przetworzenia, których cena produkcji, nawet przy uwzględnieniu taniej siły roboczej, jest wysoka.

Zdaniem ekonomistów, w okresie przejścia do gospodarki rynkowej kraj powinien tak przebudowywać strukturę określonych branż, aby wielkość eksportu pokrywała się z wielkością niezbędnego importu. Wg wyliczeń import potrzebnych Ukrainie towarów powinien zamknąć się kwotą około 9 mld dol. Te towary to przede wszystkim ropa naftowa i gaz, drewno i paliwo do reaktorów jądrowych oraz nawozy i niektóre inne rodzaje produktów chemicznych.

Mimo, że większość towarów, które stanowią podstawę eksportowych sukcesów krajów wysoko rozwiniętych produkowanych jest również w Ukrainie, ze względu na technologię nie mają one szans na międzynarodowym rynku. Tym niemniej, wg opinii specjalistów, ukraiński eksport w przypadku skutecznych przeobrażeń rynkowych ma szanse w kilku przynajmniej dziedzinach. Przede wszystkim dotyczy to broni i sprzętu wojskowego: czołgów, wyrzutni rakietowych, okrętów i systemów nawigacyjnych dla marynarki wojennej. Swego rodzaju szlagierem stały się już np. kosmiczne rakietki nośne „Zenit”.

Jeśli chodzi o handel z Rosją podstawowymi grupami eksportu z Ukrainy będą w bieżącym roku, podobnie jak poprzednio, artykuły żywnościowe, wyroby chemiczne i wyroby przemysłu maszynowego. Strona rosyjska będzie dostarczać głównie ropę naftową, gaz i metale kolorowe.

Oświadczenie MSZ Ukrainy

W związku z trwającymi przygotowaniami do utworzenia federacji rosyjsko-białoruskiej i napływającymi do Ministerstwa Spraw Zagranicznych Ukrainy zapytaniami o stanowisko w tej sprawie Centrum Prasowe MSZ wydało 28 marca oświadczenie, w którym stwierdza się m.in.: „...w Ukrainie wychodzi się z założenia, iż suwerennym prawem każdego narodu jest wybranie tej czy innej formy swej państwowości, która odpowiadałaby jego tradycjom historycznym, narodowym i kulturalnym. Stosuje się to też do wchodzenia w związki z tymi czy innymi państwami. Z tej perspektywy ocenia-

się w Ukrainie zamiary kierownictwa Rosji i Białorusi dążącego do utworzenia wspólnoty państwowej. Jeśli zaś chodzi o Ukrainę, to jej naród obrał drogę rozbudowy swego niepodległego państwa i wchodzenia do społeczności światowej jako kraju neutralnego i pozablokowego. Ukraina popiera integrację gospodarczą w ramach WNP na zasadach wzajemnej korzyści i równorzędnosci bez jakichkolwiek ograniczeń dla uczestników tego procesu, rozpatruje ją jako ważny mechanizm podtrzymywania współpracy pomiędzy niepodległymi państwami w nowych warunkach historycznych. ...w wypadku powstania nowego tworzenia państwowego, jeśli taki będzie wybór narodu rosyjskiego i białoruskiego, Ukraina – jako państwo niepodległe – będzie rozwijać z nim stosunki na ogólnie przyjętych normach prawnych. Jednocześnie Ukraina pryncypialnie występuje przeciwko próbom odwołania w jakiegokolwiek formie dawnej Związku Radzieckiego. Takie działania mogą doprowadzić do konieczności zrewidowania niektórych priorytetów polityki zagranicznej Ukrainy, w tym w stosunku do WNP.

Łączność satelitarna

Z inicjatywy Ministerstwa Łączności Ukrainy oraz spółki „Ukrtelekom” utworzone zostało przedsiębiorstwo „Ukrzvizokspuutnyk”, zadaniem którego będzie rozbudowa i eksploatacja naziemnej infrastruktury systemów łączności satelitarnej. Opracowana przez ekspertów koncepcja rozwoju łączności satelitarnej w Ukrainie zatwierdzona zostanie przez Ministerstwo Łączności w maju lub czerwcu br. Zgodnie z nią powstaną w Ukrainie trzy stacje przekazywające: Centralna pod Kijowem, Południowa – dla obsługi systemu łączności satelitarnej Global Star, oraz Zachodnia w Złoczowie pod Lwowem. W celu stworzenia wspólnego przedsiębiorstwa „Ukrtelekom” prowadzi obecnie negocjacje z hiszpańską firmą Elsas-Beyli, mającą realizować usługi sieci Global Star w szereg państw, w tym i na terenie Ukrainy.

Ukraina nie przystąpi do unii celnej WNP

Wejście Ukrainy do unii celnej Wspólnoty Niepodległych Państw byłoby sprzeczne z jej interesami, stwierdził pierwszy zastępca ministra współpracy gospodarczej z zagranicą i handlu Ihor Podojew. Wg niego ten krok pociągnąłby konieczność dokonania korekty w setkach przepisów i aktów prawnych, co już samo w sobie byłoby wielką komplikacją. I. Podojew podkreślił, że unia celna w 100% opiera się na ustawodawstwie rosyjskim i dlatego nie odpowiada interesom innych państw.

Np. przepisy rosyjskie zachęcają do importu żywności, co dla Ukrainy – wielkiego eksportera produktów rolnych i spożywczych – jest nie do przyjęcia. Odmienne założenia w sferze handlu zagranicznego dotyczą również przemysłu maszynowego i samochodowego. Europa, podkreślił Podojew, tworząc unię celną dochodziła do niej na drodze różnych kompromisów i doskonalenia ustawodawstwa. Jeśli na takiej drodze powstawała unia w ramach WNP, podpisywał się pod nią bez wahania, podkreślił minister.

Odrodzenie duchowych skarbów Ukrainy

29 marca Narodowy Bank Ukrainy przepro-

wadził dobroczynną akcję „Odrodzenie duchowych skarbów Ukrainy”, w której wziął udział prezydent Ukrainy Leonid Kuczma. Otwierając spotkanie przewodniczący Zarządu NBU Wiktor Juszczenko zaznaczył, iż dekret prezydenta Kuczmy zjednoczył szerokie kręgi społeczeństwa ukraińskiego w dążeniu do odrodzenia z ruin najbardziej znaczących zabytków ojczystej historii i kultury, a wśród nich kompleksu *złotowerchoho* monasteru św. Michała i soboru *Uspeńskiego* (Zaśnięcia Bogurodzicy) w Ławrze Kijowsko-Peczerskiej. Z inicjatywy Narodowego Banku Ukrainy na konto funduszu odbudowy wpłynęło kilka miliardów karbowanów z jednodniowych zarobków jego pracowników. W. Juszczenko zwrócił się z prośbą o przekazanie podobnej ofiary przez wszystkich Ukraińców, także zamieszkujących poza granicami państwa ukraińskiego.

Zwracając się do obecnych prezydent L. Kuczma podkreślił, iż jest ogólnie wiadomą rzeczą – kto nie zna, nie pamięta, i, co najważniejsze, nie szanuje swej przeszłości – ten nie ma przyszłości. Właśnie dlatego podjęto decyzję o odbudowie monasteru św. Michała i soboru *Uspeńskiego*. W swych dziejach Ukraina miała dobre tradycje mecenatu. Powinniśmy ich odrodzić, gdyż tylko umocniony Ukrainę duchowo, będziemy mogli osiągnąć jej rozwój ekonomiczny, zapewnić spokój i zgodę w społeczeństwie.

Prezydent L. Kuczma wniósł swój wkład w odbudowę narodowych świętości – przekazał XVII-wieczną ikonę jednej ze słynnych zachodnioukraińskich szkół ikonograficznych.

Wizyta, której znów nie było

Po raz szósty została odłożona wizyta prezydenta Rosji Borysa Jelcyna w Kijowie, która miała odbyć się 4-5 kwietnia. Do spotkania na najwyższym szczeblu poczynione zostały znaczne przygotowania. W ciągu poprzednich tygodni odbył się szereg spotkań i rozmów delegacji rządowych i grup ekspertów. Miało miejsce też kilka rozmów telefonicznych pomiędzy prezydentami obu państw. Premier Ukrainy Jewhen Marczuk dwukrotnie odwiedzał Moskwę z roboczą wizytą. Przekazał on dla premiera Rosji zaproszenie do Kijowa, aby ostatecznie rozwiązać nieuregulowane problemy.

Powodem odwołania wizyty, podanym przez stronę rosyjską była kwestia braku porozumienia w sprawie bazowania rosyjskiej części Floty Czarnomorskiej w porcie w Sewastopolu. Rzecznik Jelcyna oświadczył: *Prezydent pragnie gorąco, by stosunki pomiędzy dwoma państwami i dwoma bratnimi narodami zostały oparte na solidnych fundamentach, uważa jednak, że nie może podpisać dokumentów, które nie będą odpowiadały w pełni interesom Rosji.*

Od początku negocjacji nad traktatem ukraińsko-rosyjskim problem Floty Czarnomorskiej stał się przez stronę rosyjską wyciągany jako główny powód stojący na przeszkodzie uregulowania stosunków między obu państwami. Drugim problemem była kwestia podwójnego obywatelstwa, czego Moskwa domaga się dla Rosjan zamieszkujących Krym i wschodnie obwody Ukrainy. Obie te kwestie zostały jednak usunięte z traktatu podczas jego parafowania w lutym 1995 r.

Kwestia podziału Floty Czarnomorskiej

miała zostać ostatecznie rozwiązana podczas spotkania prezydentów Leonida Kuczmy i B. Jelcyna w Soczi w czerwcu 1995 r. Jelcyn mówił wówczas, iż spotkanie było *wydarzeniem historycznym*, Kuczma był jednak bardziej powściągliwy, stwierdzając jedynie, iż *osiągnięto duży postęp w rozwoju wzajemnych stosunków*. Sceptycyzm Kuczmy okazał się jak najbardziej uzasadniony, gdyż mimo osiągnięcia porozumienia co do procentowego podziału okrętów Floty spór trwa nadal. W chwili obecnej dotyczy on przede wszystkim statusu Sewastopola. Rosja dąży bowiem do tego, aby był on bazą wyłącznie dla floty rosyjskiej i domaga się usunięcia z niego okrętów ukraińskich. Problem ten 28-29 marca omawiali ministrowie obrony narodowej Ukrainy i Rosji w Ty-sowcu, jednak nie osiągnęli porozumienia.

Zwlekając z wizyty i podpisaniem traktatu prezydent Rosji stara się wymusić na stronie ukraińskiej ustępstwa w sprawie bazy w Sewastopolu. Tym bardziej, iż przed wyborami potrzebuje spektakularnych sukcesów.

Ukraina jednak nadal stara się budować stosunki ze swym północnym sąsiadem na cywilizowanych zasadach. W oświadczeniu MSZ Ukrainy z 1 kwietnia stwierdza się: *Ukraina prowadzi i nadal gotowa jest prowadzić rozmowy w sprawie warunków bazowania i terminu przebywania rosyjskiej Floty Czarnomorskiej na terytorium Ukrainy. MSZ zwraca uwagę na to, iż problem rozmieszczenia Wojskowo-Morskich Sił Ukrainy na jej terytorium należy wyłącznie do kompetencji Ukrainy jako państwa suwerennego. Ukraina zdecydowanie trzyma się ustaleń w kwestii Floty Czarnomorskiej dokonanych w Soczi, realizując, tak jak i wcześniej, program zabezpieczania swych interesów narodowych.*

Konstytucja dla Krymu

4 kwietnia rada Najwyższa Ukrainy zatwierdziła nową konstytucję dla Krymu. Stwierdza się w niej, iż Krym jest integralną częścią Ukrainy. Odrzucono natomiast zapisy mówiące o odrębnej symbolice i wewnętrznym obywatelstwie krymskim.

Sąsiedzka współpraca

Rozwija się współpraca ekonomiczna pomiędzy Ukrainą i Słowacją. Jak stwierdził ambasador Ukrainy w Słowacji, Dmytro Pawlyczko, po podpisaniu umowy o utworzeniu strefy wolnocłowej i po przystąpieniu Ukrainy do CEFTA obrót handlowy między obu krajami osiągnął wartość miliarda dolarów. Nastąpi to w ciągu dwóch lat.

W 1995 r. wartość ukraińsko-słowackiej wymiany handlowej wyniosła 310 mln dolarów. Zdaniem ambasadora największe szanse rozwoju mają wspólne spółki kapitałowe utworzone przez przedsiębiorstwa obu krajów, które mogą sprzedawać swoje produkty na rynkach krajów trzecich. W kwietniu Słowacja rozpoczęła budowę obiektów w kombinacie wydobywczym rud żelaza w Krzywym Rogu, gdzie już teraz jest właścicielem 14% akcji. Kapitał ukraiński obecny jest natomiast w 153 przedsiębiorstwach słowackich (w 44 wypadkach są to spółki ze stuprocentowym ujęciem udziałem). Całkowita wartość inwestycji ukraińskich wynosi 14 mln dolarów.

Części z „Ursusa” dla Ukrainy

W kwietniu lub maju podwarszawskie za-

łady „Ursus” mają rozpocząć dostarczanie części do ciągników dla fabryk traktorów w Charkowie i Dniepropetrowsku – uzgodniono podczas wizyty w Polsce ukraińskiego ministra przemysłu maszynowego Walerija Malewa. Zapowiedział on też w przyszłości leasing ukraińsko-polskich ciągników na rynkach Ukrainy, Polski, Rosji i Kazachstanu.

Amnestia

W związku ze zbliżaniem się dziesiątej rocznicy katastrofy elektrowni atomowej w Czarnobylu prezydent Ukrainy Leonid Kuczma postanowił objąć amnestią wszystkich więźniów, którzy są jej ofiarami. Amnestią objęte zostały także inne grupy – młodociani, matki nieletnich dzieci, osoby w podeszłym wieku lub chore na raka albo na gruźlicę. *Nie ma wątpliwości, że ten humanitarny akt potwierdzi nasze przywiązanie do idei społeczeństwa obywatelskiego* – oświadczył szef wydziału ds. amnestii w administracji prezydenta Ukrainy.

Po normalnych i szerokich torach

W maju mają odbyć się polsko-ukraińskie rozmowy w sprawie doprowadzenia do Lwowa toru kolejowego „normalnej” szerokości – zapowiedział polski minister transportu Bogusław Liberadzki. Poinformował też, że planuje się uruchomienie euroazjatyckiej, szerokotorowej linii kolejowej, przebiegającej przez Chiny, Mongolię, Kazachstan, Rosję, Ukrainę i Polskę. Linia dochodziłaby do Sławkowa w woj. katowickim.

Na moskiewskim szczycie G7

Jednym z ważniejszych problemów omawianych na moskiewskim spotkaniu przywódców siedmiu najbogatszych państw świata była kwestia zamknięcia elektrowni atomowej w Czarnobylu. Prezydent Kuczma, który przybył na spotkanie 20 kwietnia złożył obietnicę, iż zostanie ona zamknięta do 2000 r. Podtrzymał też żądanie 4,5 mld dolarów rekompensaty. Zebrani w Moskwie przywódcy państw zachodnich wyrazili gotowość wyłożenia na ten cel 3 mld dolarów, co zostało zapisane w oświadczeniu końcowym.

Spotkanie u prezydenta

26 kwietnia prezydent Ukrainy Leonid Kuczma przyjął ministra obrony narodowej Polski Stanisława Dobrzańskiego. Tematem rozmów były przede wszystkim kwestie stosunków polsko-rosyjskich i ukraińsko-rosyjskich. Minister Dobrzański w wypowiedzi dla Polskiej Agencji Prasowej stwierdził, że w rozmowach z politykami ukraińskimi odniósł wrażenie, iż kierownictwo Ukrainy nie ma jednoznacznego stanowiska co do dalszego utrzymywania neutralnego statusu państwa i dąży coraz bardziej do współpracy z Zachodem.

Antybiotyki dla Ukrainy

W sierpniu br. ukraińsko-hispańskie przedsiębiorstwo „Gran” rozpocznie w Łodyżynie w obwodzie winnickim produkcję preparatów medycznych, przede wszystkim antybiotyków dla dzieci i dorosłych oraz bakteriobójczych kremów i maści. Obecnie Ukraina zapotrzebowanie na antybiotyki zaspokaja poprzez import. Produkcja firmy „Gran” zaspokoi ok. 10-20% zapotrzebowania na leki tego typu.

opr. J. H.

Підляські діти на Волинській землі

За археологічними даними предки українців, які зараз проживають на Підляшші — над берегами Буга і Нарви, прибули в основному з Волині. Отже кожна подорож по Волинській землі це мандрівка слідами наших давних предків.

30 квітня — 5 травня таку мандрівку здійснила 24-особова група дітей з початкових шкіл Більська й Черемухи, які вчать рідної української мови. Була вона зорганізована Союзом українців Підляшшя, при сприянні Посольства України у Польщі та Товариства „Україна”. Підляських дітей приймало Обласне управління освіти Волинської області у Луцьку. Допомогло також відділення Товариства „Холмщина”, члени якого прийняли гостей під свій дах, отже діти могли познайомитися безпосередньо з життям місцевих українських родин.

Діти та їхні опікуни — вчительки української мови Єлизавета Рижик та Ірина Шеретука і директор Початкової школи № 4 в Більську Микола Рощенко, знайомилися передусім зі своїми шкільними ровесниками та їхніми вчителями. Вже в дорозі до Луцька відвідали вони одну з почат-

Перед Успенським собором у Володимирі Волинському

Біла брама Луцького замку

кових шкіл в Ковелі. В Луцьку приймали їх Зразкова школа-гімназія та Початкова школа з поширеним курсом народознавства і така ж XIV школа-гімназія, а також Центр наукової творчості і Палац учнівської молоді. Луцькі учні угощали підляських гостей співом, музикою, танцями та народними стравами.

Волинь це також величезна кількість пам'яток історії українського народу — замки, городища, храми, монастирі і місця битв. Більські і черемшанські діти не тільки познайомилися з історичними пам'ятками Луцька, але побували у Володимирі Волинському та розташованому на його околиці селі Зимне. Були на місці бою під Берестечком та в Почаєві, Кременці і Рівному. Відвідали також музей поетеси Лесі Українки в Колодажному.

Найкраще про свої враження з подорожі розкажуть в чергових числах „НБІН” самі діти та їхні опікуни, а ми на початок, для зацікавлення наших читачів, пропонуємо декілька фотографій, на яких ці незабутні хвилини увіковічнив лучанин Євгеній Тандура. (юг)

„Szowiniści” i „ekumeniści”

Zakończenie ze str. 7

czył się papieżu Rusi nęmało. Rozpoczęła się upórca, często nawet krwawa walka pomiędzy zwolennikami i przeciwnikami unii. Monaster supraski opowiedział się po stronie przeciwników unii, podtrzymując swe związki z ostoją „dyzunii” — Kijowem (w jednej z ksiąg monasterskich zachowała się zapiska: Roku 1598 służysz tu w Suprasli diak Michajło s Kijewa. Amiin). Ostatecznie jednak w latach 30-ch XVII w. monaster został podporządkowany zwierzchnictwu metropolity unickiego, nadano mu też nową regułę, zgodną z regułą unickiego zakonu bazylianów (zorganizowanego na wzór zakonów tacińskich).

Od tego czasu minęło ponad trzy i pół wieku. I znowu od kilku już lat jesteśmy świadkami prawosławno-katolickiego sporu o Supraśl. Jak już pisaliśmy w poprzednim numerze „NBIN”, Urząd Rady Ministrów 28 lutego wydał postanowienie przyznające prawo własności do budynków monasteru supraskiego Cerkwi prawosławnej. 6 kwietnia minął termin odwołania się od decyzji URM. Odwołania złożyli tylko przedstawiciele rodziny Zachertów. Sekretarz Episkopatu Polski, bp. Tadeusz Pieronek, stwierdził, iż sprawa została przez Kościół katolicki uznana za załatwioną i nie powinna być przedmiotem dalszych sporów. Sprawę za zamkniętą uznano także w Watykanie, co w liście z 2 kwietnia br. do metropolity Bazylego stwierdził kardynał Angelo Sodano. Jednak białostocka katolicka Kuria Metropolitalna nie zdołała się powstrzymać od własnego bulwersującego komentarza. 21 kwietnia we wszystkich kościołach archidiecezji białostockiej odczytywany był Komunikat Kurii Metropolitalnej Białostockiej odnośnie decyzji Urzędu Rady Ministrów w sprawie klasztoru w Supraślu, podpisanego przez kanclerza Kurii ks. Adama Krasieńskiego. W komunikacie stwierdzono, iż decyzja URM krzywdzi stronę katolicką, wiele też miejsca poświęcono wywodom uzasadniającym roszczenia wobec monasteru supraskiego. W dalszej części dokumentu zawarte zostały stwierdzenia, które zbulwersowały nie tylko prawosławnych:

W tym czasie [tzn. w okresie sporu o własność obiektów supraskich — J. H.] pojawiło się wiele publikacji, które ujawniły prawdziwe oblicze szowinistów prawosławnych i nacjonalistów ruskich, antagonizujących środowisko białostockie. Należy wyrazić ubolewanie, że przy tej okazji Metropolia Białostocka stała się przedmiotem wielorakich ataków w kraju i za granicą.

Cerkiew prawosławna nadto zerwała w tym roku oficjalnych dialog ekumeniczny z Kościo-

łem katolickim na naszych terenach.

Po podsumowaniu „niecných uczynków” „szowinistów prawosławnych” i „nacjonalistów ruskich” autorzy komunikatu przedstawili się jako „szczerzy ekumeniści”: *Kuria Metropolitalna Białostocka nie chce żadnego antagonizmu, przeciwnie, zawsze zmierzała i zmierza do dobrego współżycia i działania ludzi różnych wyznań. Zawsze ze szczerą intencją inicjowała ekumeniczne modlitwy i spotkania. Prosi więc ludzi dobrej woli o modlitwę w intencji pokoju i dobrego współżycia ludzi różnych wyznań na tych ziemiach Polski.*

Kuria Metropolitalna podtrzymuje nadal projekt oddania klasztoru pobazylińskiego w Supraślu fundacji mającej służyć wszystkim wyznaniom.

Komunikat ten został skomentowany w Oświadczeniu Kancelarii Prawosławnego Arcybiskupa Białostockiego i Gdańskiego, sygnowanym przez sekretarza Kurii Arcybiskupiej ks. Mikołaja Podolca. W oświadczeniu stwierdzono, iż przytoczone dane historyczne i merytoryczne, dotyczące losu klasztoru supraskiego są nieprawdziwe, budzą wątpliwości i zmuszają do stawiania wielu poważnych pytań. Nie mniej krytycznie odniesiono się do zawartych w cytowanym wyżej fragmencie komunikatu twierdzeń, które obrażają prawosławnych, nazywając ich „szowinistami”, „antagonizującymi środowisko białostockie”. Zdaniem ks. M. Podolca: *w środowisku Białegostoku i Białymstoku rzeczywisty zawsze miały miejsce spokój i wzajemny szacunek. Ludzie żyli i żyją pomiędzy sobą bez wzajemnych uprzedzeń, bez względu na wyznanie czy ideologię. Tak oceniał sytuację sami mieszkańcy Białegostoku. Taka sytuacja widocznie nie wszystkim odpowiada i dlatego czynione są próby skłócenia mieszkańców naszego regionu. Czegoś podobnego nie było jeszcze kilka lat wstecz.*

Biskup T. Pieronek, sekretarz Episkopatu Polski, zapytany przez dziennikarza „Gazety Wyborczej” o swój pogląd na komunikat białostockiej Kurii Metropolitalnej, powiedział, iż stwierdzenia w nim zawarte są szokujące. Uznał je za następstwo lokalnych emocji, które powstały w trakcie przeciągania się sporu.

Ostatecznie jednak spór zaczyna mieć się ku końcowi — Urząd Rejonowy w Białymstoku, wykonując decyzję URM z końca kwietnia, przekazał protokołami nieruchomości monasterskiej parafii prawosławnej w Supraślu. Trudno jednak spodziewać się, iż „lokalne emocje” od razu wygasną. Chciałoby się jednak, aby powstałe na tym tle dyskusje były prowadzone z rzeczywistym poszanowaniem idei ekumenizmu.

Jerzy HAWRYLAK

Wydarzenia w skrócie

♦ Rada Gminy Bielsk Podlaski podjęła decyzję o przekazaniu dla parafii prawosławnej w Klenikach budynków po byłym więzieniu w Koźnynie.

Zlikwidowane więzienie w Koźnynie utworzone było w połowie lat osiemdziesiątych w budynkach po nieczynnej już szkole podstawowej. Zabudowania szkolne zostały przystosowane do spełniania nowej funkcji, m.in. poprzez wybudowanie wysokiego muru okalającego zakład karny.

W przekazanych budynkach, zgodnie z planami parafii prawosławnej i Bractwa św. św. Cyryla i Metodego, jeszcze pod koniec 1997 roku nastąpi uruchomienie ośrodka pomocy społecznej. Według planów zamieszkać ma tam około 50 osób. (rw)

♦ Z inicjatywy Bractwa Cerkiewnego św. Mikołaja od 1 kwietnia przy ulicy Trawiastej 5 w Białymstoku rozpoczął działalność Zakład Opieki Zdrowotnej „Hagia Sophie”. Celem Zakładu jest prowadzenie „szeroko rozumianej opieki medycznej na terenie Białostocczyzny zamieszkałej przez ludność różnych narodowości i wyznań”.

Szczególny nacisk ZOZ „Hagia Sophie” zamierza położyć na rehabilitację osób niepełnosprawnych. W chwili obecnej w Zakładzie uruchomione zostały poradnie specjalistyczne: ortopedyczna, internistyczna, kardiologiczna, pediatria. Poza tym utworzono gabinet rehabilitacji ruchowej oraz prądocieplarnię, a także siłownię. Opłata za wizytę w Zakładzie wynosi 20 zł (do 1 sierpnia wprowadzono zniżkę 50%). Dokładne informacje można uzyskać pod numerem 76-20-26 (godz. 12.00-18.00) bądź 76-21-73 w. 37 (całodobowa rejestracja). (rw)

♦ Od 27 do 28 kwietnia staraniem Bractwa Młodzieży Prawosławnej Diecezji Warszawsko-Bielskiej zorganizowane zostało na Świętej Górze Grabarce spotkanie młodzieży przystępującej w tym roku do egzaminu dojrzałości. (rw)

♦ 28 kwietnia odbył się w Bielsku Podlaskim VII Zjazd Gminny Związku Ochotniczych Straży Pożarnych.

Na Zjeździe z udziałem delegatów z 15 jednostek OSP oraz zaproszonych gości, przedstawicieli Komendy Wojewódzkiej Państwowej Straży Pożarnej, Zarządu Wojewódzkiego ZOSP oraz władz gminy i komendanta rejonowego PSP w Bielsku Podlaskim Jana Bartoszu, podsumowano pięcioletnią kadencję Zarządu Gminnego ZOSP. Sprawozdanie z działalności Zarządu złożył prezes Wacław Myszko.

Zjazd udzielił absolutorium ustępującemu Zarządowi Gminnemu oraz zatwierdził skład nowego Zarządu Gminnego ZOSP, powierzając na najbliższą kadencję funkcję prezesa W. Myszkowi. Komendantem gminnym został J. Filimonuk. Na zakończenie Zjazdu przyjął uchwałę programową na lata 1996-2000, w której dużą wagę przywiązuje się do umacniania ochotniczych straży pożarnych, podnoszenia sprawności operacyjno-technicznej OSP poprzez organizowanie co roku zawodów sportowo-pożarniczych oraz ćwiczeń. (mj)

♦ 7 maja odbyło się posiedzenie Rady Programowej Radia Białystok, poświęcone ocenie funkcjonowania programów w językach ukraińskim, białoruskim i litewskim. Społeczność ukraińska jest reprezentowana w Radzie przez Jerzego Ignatiuka, wójta gminy Bielsk Podlaski, członka ZUP. W trakcie dyskusji audycje w języku ukraińskim zostały ocenione bardzo wysoko.

♦ 7 maja w Wojewódzkim Ośrodku Animacji Kultury w Białymstoku odbyło się, zorganizowane przez białostocki oddział Związku Ukraińców Podlasia, spotkanie z poetą Janem Kiryziukiem, który przedstawił swe wiersze. Artystyczną oprawą spotkania był występ działającego przy Bielskim Domu Kultury dziecięcego zespołu piosenek ukraińskiej „Ranok”, który zaśpiewał piosenki charakterystyczne dla Podlasia i Lemkowszczyzny.

Następnie zespół „Ranok” wystąpił przed białostocką młodzieżą prawosławną. Dopisała publiczność, która zgotowała młodym artystom gorące przyjęcie. W programie znalazły się ludowa modlitwa *Biżat’ u Poczażiw steży ta dorohy*, recytacje wierszy Łesi Ukrainki oraz pieśni ludowe z różnych regionów Ukrainy.

♦ 11 maja w Białymstoku odbyło się kolejne spotkanie z cyklu „Kameralnie o mniejszościach”, zorganizowane przez działające w tym mieście Rosyjskie Stowarzyszenie Kulturalno-Oświatowe. Na spotkanie RSKO zaprosiło przedstawicieli organizacji mniejszościowych działających w województwie białostockim, gdyż zaplanowane było ono jako prezentacja ich dorobku kulturalnego. Na zaproszenie odpowiedział jedynie Białoruskie Towarzystwo Społeczno-Kulturalne, jednak działający przy nim zespół folklorystyczny nie mógł przybyć z przyczyn obiektywnych. Na spotkanie przyszli więc jedynie pojedynczy przedstawiciele Związku Białoruskiego RP i Związku Ukraińców Podlasia.

Sekretarz generalny RSKO Andrzej Romańczuk mówił, iż same mniejszości powinny tolerować też inne mniejszości, a nie tylko polską większość i tylko od niej wymagać tolerancji. Działaczka RSKO Halina Romańczuk podkreśliła, iż zamierzeniem organizacji jest stworzenie forum, na którym mogłyby prezentować się wszystkie mniejszości działające w regionie — *nie możemy zamykać się tylko w swoich środowiskach. Tylko poprzez bliższe poznanie możemy zmienić obraz drugiego człowieka.*

Opracowanie J. Hawryluk, M. Jakubiuk, R. Wysocki

Strofy — wzruszające

Z dużym zainteresowaniem przeczytałem niedawno wydany tomik poetycki Jerzego Traczuka *Rajskie bramy*. Wiersze z tego zbioru głęboko mnie wzruszyły. Wyrażone w nich myśli i porywy duszy, eksplozja uczuć są mi bliskie, jakby moje własne. Może również i dlatego, że chodziłem poniekąd tymi samymi ścieżkami, m.in. we wsi Starzyna i tamtejszej kolonii Bobinka. To rodzinne strony mojej żony. Polubiłem je. Chętnie tam jadę, chociażby na krótki pobyt. To niezwykle puszczański zakątek.

Szczególnie bliska jest mi proza liryczna. Może dlatego, że także uprawiam ten gatunek. A w zbiorze przeczytałem utwory-perelki *День і ніч, Навіщо, Пуця, Джерело*.

Zauroczyły mnie wiersze *Нагнаний лицар, Соната, Осінь і Дихавня* o pięknie przyrody, pejzażu i wywołanych przez nie uczuciach. Piękne są liryki poświęcone rodzinnym zakątkom (niektórzy określają je krajem lat dziecięcych). Są to *O, рідні Бистри, Нурець, У душі — золотий берези*.

Wiersze Jerzego Traczuka wywołały we mnie twórczy nastrój, chęć do pisania, zmobilizowały do pozostania nad kartką czystego papieru. Dla mnie jest to przyjemne uczucie. Nigdy tego nie żałuję. Nie są to stracone chwile. Ten niepokój duszy jest mi potrzebny. Postanowiłem zapisać to, co przeżyłem zainspirowany zbiorem poezji i podziękować Autorowi za wzruszające strofy. Chciałbym życzyć, aby „iskra Boża” nigdy go nie opuszczała.

Jan CIEŁUSZECKI

* Юрій Трачук, *Райські двері*, Більськ 1995 р.

Jerzy TRACZUK

Tam, gdzie moje Bystre

O, drogie Bystre —
kukulczany śpiewie,
wierzbo kochana przy mej drodze,
kołysko marzeń, snów zwiewie,
nadziejo, w życiowej zniemodze, —
dzisiaj powracam do Was, jedyna
pieśni dzieciństwa, kraju mój zielony,
ażeby już nigdy nie błądzić w gęstwinach,
lecz wiecznie iść, jak do rajskich bram, w Wasze strony

Czarowny ptak

Pewien ptak
leciał
pośród niw.
Nad równiną senną
płynął, mknął...
W błękicie ognia
kapał się, mył
i w chmurach pił
smutną czarę swą...
Obok mnie
uronił pióro swe
Podniosłem...
I powstał z niego...

...wiersz...

Tłumaczenie Roman AWRAMENKO

«Зерна»

Благословенна будь,
коли
проти безчинства бузувіра
поставля тільки наша Віра:
лишитись — і перемогти...

У журналі друкується українська поетеса з Перемишля — Міля Луцук. Про гіршу долю українців переселених зі своїх споконвічних земель внаслідок горезвісної акції «Вісла» на тзв. «пруські землі» пише авторка так:

Схилилась я на струнку криницю
— Угоди нас
Сіроока чужинко своєю водицею
Лиш спустила відере вниз
На черпала чорних сліз
А вода чиста як криштал
Регочучи поплила вдаль
— Сіроока кринице чужинко
Де в тебе сумління?
— Ти українка

Гортаю сторінки літературно-мистецького альманаху українців Європи під заголомком «Зерна», читаю і відчуваю добрий задум, було кому поле заорати, той перелог... і ми українці Підляської землі корчимо, облоги оремо, зерно з рідного загона стараємось зібрати. Чи багацько нас? — Трачук, Жабінська, Боровик, Гаврилюк, Кирилюк... А «Зерна» — їх у цей журнал збирає Ігор Трач та в підмозі йому Пилип Наум'як з Франції, Богдан Зілинський (Прага) та інші ентузіастичні і з справи, як зі Сходу так і Заходу. Видно, що організується гурт до збирання «розвіяних зерн». І дуже добре, що в «Зернах» друкуються автори з України та діаспори, у першому числі помістили твори м.ін. автори з Чехії, України, Польщі, Словаччини, Угорщини, Боснії. Дуже до вподоби мені поезія Оксани Шморгун. Оригінально та дуже вразливо авторка пише:

Благословенна будь
моя
така далека і єдина,
така невірна і невинна
перелицьована земля.

В тебе чорне піднебіння
Пішла на луг нарвати квітів...

А ось як пише про істину сам Ігор Трач:
Безмежжя лиць. Безмежжя істин.
Безмежжя без початку і кінця.
Чому буває людяно тісно?
Невже нам личить драма ця?
Невже нам нести це під силу?
Свій біль вклада в окови рим,
Хіба для ІСТИНИ можливо
Мінати вогнище на дим?!

Перед редакторами, а передусім перед Ігорем Трачем, широка дорога, але не «гладенька», від автора до читача, як і не легка дорога всіх тих, що у просторах України та світу працюють на благо української культури, відродження нації... козацької хоробрості.

А мені? — мріється наш український «престол поетів», наш спільний, гостинний для всіх у всіх кутках земного світу — друкуваний у Києві. А може так, «перелицьовати» «Літературну Україну»?

Іван Кирилюк

OLEJE

🔥 **SAMOCHODOWE**
(WSZYSTKIE TYPY SILNIKÓW)
🔥 **PRZEKŁADNIOWE**
🔥 **PRZEMYSŁOWE**

🔥 **PARAFINY**
🔥 **NAFTY**
🔥 **PALIWA**
🔥 **chemia**
samochodowa
🔥 **usługi**
transportowe

**Przedsiębiorstwo
Wielobranżowe
RAGO s.c.**

PRZEDSTAWICIEL HANDLOWY:
RAFINERII NAFTY GLIMAR
RAFINERII NAFTY JEDLICZE
SHELL POLSKA

15-950 Białystok, ul. Augustowska 6, tel. 416-239, 320-396, 329-391
fax 321-761, tlx 853404

PRENUMERATA

TO NAJLEPSZY SPOSÓB ABY REGULARNIE OTRZYMywać NASZE PISMO

Prenumeratę roczną można zamówić wpłacając na nasze konto bankowe
12,00 zł dla prenumeratorów krajowych zaś dla zagranicznych
równowartość 30\$ USA (poczta lotnicza) lub 24\$ (zwykła)